

YENİ ÇAĞ

- **Ç. U. Raca:** Kollektif yaratıcılığın gücü
- **Y. Jukof:** Avrupa'nın kaderi
- **M. Mots:** Çekoslovakya bunalımdan çıkış yolunda
- **Y. Prajki:** Ordular var halka karşı,
ordular var halktan yana
- **A. Vöge:** Demokratik santralizm ve parti-içli
demokrasinin gelişmesi
- **x. x.:** Sosyalist ülkelerin politik düzeni

10 (76)
Ekim
1970

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

Bu sayıdaki imzalardan bazılarının kimlikleri

Miroslav Mots

Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi

Sekreterliği üyesi ve «Rude Pravo» gazetesi başredaktörü

Andre Vöge

Fransız Komünist Partisi Politbüro üyesi ve MK Sekreteri

Yuriy Jukof

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Kontrol Komisyonu

üyesi ve «Pravda» gazetesi politik sorunlar yazarı

Kollektif yaratıcılığın gücü

Komünist ve işçi partileri temsilcilerinin 1960 yılı danışma toplantısının onuncu yıldönümü münasebetiyle

Yaşadığımız çağda her on yıl, toplumsal gelişme bakımından geçmiş devirlerin koskoca yüzyıllarından aşağı kalmıyor. Düne kadar önemli görünen nice şeyler çabucak tarih arşivine geçiveriyor. Ancak zamanın akışına rağmen önemlerini koruyabilen olaylar, daha önemli görünüyor. İşte 10 Kasım'da onuncu yılını dolduracak olan komünist ve işçi partileri temsilcilerinin 1960 yılı danışma toplantısı da bu tür olaylardan biridir. Bu toplantı, harp sonrasının, zengin bir fikir mirası bırakan, dünya gelişmesi üzerinde ciddi bir etki yapan komünist forumlarından biriydi.

1.

Geçtiğimiz on yıl karmaşıktı: Bu on yıl, devrim dalgalanmasında kabarmalara ve çekilmelere, proletarya dayanışmasında parlak gösterilere ve nasyonalizm patlamalarına sahne oldu. Emperyalizmin karşı-hücumu geçme denemelerine karşı gösterilen direnişin, canlanan sağ ve «sol» karakterli oportünist akımlara ve bunların baltalayıcı eylemlerine karşı kesin bir mücadeleyle birleştirilmesi gerekiyordu. Böyle zor koşullar içinde de komünist hareketi yalnız kazanımlarını savunmakla kalmadı, çeşitli yönlerde yeni mevziler de elde etti. Geçtiğimiz on yılın başlıca sonucu budur.

70 yıllarının düzeyinden, 1960 yılındaki danışma toplantısının ne büyük bir rol oynadığı açıklıkla görülebiliyor. Komünistlerin geçici (1957) uluslararası forumunun fikirlerini doğrulayıp daha da derinleştirdikten başka, 1960 yılı danışma toplantısı, sınıf savaşının yeni tecrübelerini genelleştirdi ve devrimci hareketin karşısına çıkan temel sorunlara cevaplar verdi. Toplantının bütün çalışmaları, bütün görüşlerin serbestçe ortaya konularak demokratik biçimde tartışılması ve kollektif yaratıcılık havası içinde geçti. Öyle ki, yalnız Bildiri'nin hazırlanmasında ilk tasarı üzerinde 300'den fazla düzeltme ve tamamlama yapıldı.

Bu toplantıya katılan ve Marksist-Leninist teorinin prensiplerine ve gerçekliğin en etraflı biçimde tahliline dayanan kardeş partiler:

— Yaşadığımız çağın ve onun merkezinde yer alan sınıfsal güçlerin geniş bir değerlendirmesini yaptılar, dünya gelişmesinin ana eğilimlerini ve perspektiflerini tesbit ettiler;

— Temel devrimci güçlerin (yani dünya sosyalist sistemi, uluslararası işçi sınıfı ve ulusal kurtuluş hareketinin) rolünü ve olanaklarını gözönünde tutarak, devrimci savaşın stratejik doğrultularını hazırladılar.

— Kapitalizmin genel bunalımının üçüncü aşamasının özelliklerini gösterdiler, emperyalizme ve onunla bağlı olarak yeni bir dünya harbi tehlikesini taşıyan saldırı politikasına karşı savaşın ödevlerini ve ortak anti-emperyalist cepheyi sağlamlaştırma ödevlerini formüle ettiler;

— Dünya sosyalist sisteminin ve tüm uluslararası komünist hareketinin kuvvet ve yenilmezliğinin ana kaynağının, onların sıkı birliği ve Marksizm-Leninizme sadakati olduğunu doğruladılar; kardeş partiler arasında proleter enternasyonalizmi, hak eşitliği ve başına buyruluk prensiplerine uygun karşılıklı ilişkilerin normlarını tesbit ettiler.

1960 yılı danışma toplantısı dokümanlarında ifadesini bulan fikir zenginliği elbette bu saydıklarımızdan ibaret değildir. Fakat şu saydığımız fikirler ve tesbitler de, bu toplantının devrimci teori ve uygulamaya yaptığı katkıyı değerlendirmeye yeterlidir. Danışma toplantısının esas politik sonuçları, kardeş partilerin doğru olarak belirttikleri gibi, komünist hareketinin izleyecekği ana doğrultunun elbirliği ile işlenmiş olmasıdır. Ve esasen, bu ana doğrultu, onu izliyen devrimci güçlerin ulaştıkları başarıların temelini teşkil etmiş, kardeş partiler buna dayanarak Marksist-Leninist teorinin prensiplerini çeşitli oportünist tahriflere karşı savunmuşlar, komünistlerin saflarında sıkı birlik sağlamak için ardıcıl bir mücadele yürütmüşlerdir.

1960 yıllarının tecrübesi, yeni teorik sentezlere ve politik sonuçlamalara temel oldu. Komünist ve işçi partileri, son uluslararası danışma toplantılarında, içinde bulunduğumuz aşamada emperyalizmle savaşın aktüel sorunlarını, komünistlerin ve bütün devrimci güçlerin ödevlerini formüle ettiler. Marksist düşüncenin en belirgin çizgileri, onun kuşaktan kuşağa geçme gücü, ardıcılığı, yaratıcı dinamizmi ve yeni problemleri ortaya koyma cesareti bu çalışmalarda en parlak ifadesini buldu.

Tarihsel gelişmenin her aşamasına özgü devrimci uygulamaların ortaya koyduğu sorunları çözmek suretiyle Marksist-Leninist teori, aralıksız olarak yeni bir muhteva ile zenginleşmektedir. Bugün de söz konusu olan, şüphesiz ki, on yıl evvel kabul edilen dokümanların her harfine bağlanıp kalmak değildir. Söz konusu olan, 1960 yılı danışma toplantısında varılan ve bugün de aktüelliğini koruyan ve komünist hareketinin fikir hazinesini teşkil eden o önemli teorik ve politik sonuçlardır.

2.

Her memlekette devrimci savaşın strateji ve taktiğini, ancak dünya gelişmesini bütünüyle belirleyen etkenlerin tahliline dayanmak suretiyle, *zamanımızın karakterine ve başlıca eğilimlerine dair değerlendirmelerin* temeli üzerinde doğru biçimde hazırlamak bugün her zamankinden daha fazla mümkündür. V. İ. Lenin'in öğrettiği gibi, ancak ayrı ayrı devirler arasındaki farkları eksiksiz tanımak sayesinde «kendi taktikimizi doğru biçimde işleyip saptayabiliriz; ve yalnız belirli bir devrin ana karakter çizgilerini tamamiyle tanımaktır ki, şu veya bu memleketin ayrıntılı özelliklerini gözönüne almaya temel olabilir.» (1)

1960 yılı danışma toplantısı, yayınladığı Bildiri'de bu ödevi çözümleme konusunda şunları tesbit etti: «Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi ile başlayan, ana özelliği kapitalizmden sosyalizme geçiş olan çağımız, birbirine karşıt iki sosyal sistem arasında savaş çağıdır; sosyalist devrimler ve ulusal kurtuluş devrimleri çağıdır; emperyalizmi yıkmaya, sömürgecilik sistemini yoketme çağıdır; yeni yeni halkların sosyalizm yolunu tutması, sosyalizm ve komünizmin dünya çapında zafer kazanması çağıdır.»

Bildiri'de, zamanımızın en önemli ayırdedici niteliğinin, *dünya sosyalist sisteminin insanlık toplumu gelişmesinde çözümleyici etken haline gelmesi* olduğu belirtilmiştir.

Biz bugün bu sonuçlamayı tarihsel tecrübenin tamamen doğruladığını haklı olarak söyleyebiliriz.

Şu veya bu ülkede ya da toplumsal sistemde, uluslararası olayların ölçüleri, birçok bakımdan bunların ekonomik potansiyeline göre belirlenir. Dünya sosyalist sistemine dahil ülkelerin çoğunda halk ekonomisinin hızlı tempolarla gelişmesi sonucu olarak, dünya sanayi üretiminde bu sistemin payı artık % 40'ı bulmaktadır. Bu ekonomik gücün, yasal olarak, sosyalist memleketlerin dünya olaylarını büyük ölçüde etkilemesini şartlandırdığı açıktır.

Bu ekonomik gücün hangi yönde ve kimlerin yararına kullanıldığı hususu daha önemlidir. Gelişmiş kapitalist memleketler, şimdilik gerek tümü, gerekse insan başına düşen miktar bakımından, hâlâ sosyalist ülkelerden daha çok endüstri üretimi yapıyorlar. Fakat kapitalist dünyanın bir avuç tekelin elinde yoğunlaşan ekonomik gücü, artık zamanını yaşamış olan sömür ilişkilerini sürdürmeye hizmet etmektedir, ve bu ekonomik güc, halkların kurtuluş savaşlarını boğma, insanlığı yeni bir dünya harbiyle tehdit eden saldırganlık plânlarını gerçekleştirme çabalarının maddi temelini teşkil etmektedir. Buna karşılık, Sovyetler Birliği'nin, sosyalist sistem ülkelerinin ekonomik gücü, halkların yaşayış düzeylerinin yükseltilmesi, yeni dünyayı kurmanın karmaşık ve çeşitli sorunlarının çözülmesi

(1) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 26, S. 142.

hedeflerine yöneltilmiştir. Bu güc aynı zamanda, uluslararası plânda, ulusal ve sosyal ezginin tamamen ortadan kaldırılması, barışın savunulması ve uluslararası güvenliğin sağlanması mücadelesinin maddi temelidir.”

Bununla ilgili olarak, şu geçtiğimiz yıllar içinde, sosyalizm dünyasının kapitalizmle ekonomik yarış sorunlarını çözümlenmede esaslı başarılar kaydettiğini belirtmenin de önemi vardır. Sosyalist ülkeler sanayi üretiminin yıllık artış hızı, tüm kapitalist devletlerin bu alandaki hızını 1.5—2 defa aşmaktadır.

1957 yılında Sovyetler Birliği’nin ulusal geliri Birleşik Amerika’nın milli gelirinin yarısı kadarken, 1968’de bu oran $\frac{0}{0}$ 64’e, salt sanayi üretimi aynı yıllarda $\frac{0}{0}$ 45’ten $\frac{0}{0}$ 70’e çıkmıştır. 19 yıl içinde (1951—1969) sanayi üretiminin yıllık ortalama artışı Sovyetler Birliği’nde $\frac{0}{0}$ 10.2, Birleşik Amerikada ise $\frac{0}{0}$ 4.5 olmuştur.

Sosyal-ekonomik gelişmenin yüksek dinamizmi, gayet tabii olarak, kuvvetlerin büyük bir gerilimle işe koşulmasını, bütün kaynakların seferber edilmesini gerektirmektedir. Şurası bir gerçektir ki, sosyalist üretim ne kadar olgunlaşıyorsa, yeni toplumun bağrındaki muazzam olanaklar o nispette daha çok ortaya çıkıyor. Geçtiğimiz yıllar bu olanakların en rasyonel biçimde kullanılması yönünde büyük çalışmalar dönemi olmuştur. Yıllardır, Sovyetler Birliği’nde ve daha birçok sosyalist ülkede, üretimin ekonomik teşvikinde ve plânlamada, onun etkinliğini her bakımdan artırmayı amaçlayan yeni sistemler hayata geçirilmektedir. Bu yönde uygulanan reformlarla edinilen tecrübe bu yeni sistemlerin verimliliğini göstermiştir. Kaldı ki, bu çalışmalar henüz ilk aşamalarındadır; esas kaynak olanca gücüyle en yakın yıllarda kendini gösterecektir.

Bir yandan, sosyalist demokrasinin daha da yetkinleştirilmesi, üretimin ve toplum hayatının diğer bütün alanlarındaki faaliyetin yönetimine doğrudan doğruya katılmaya halk yığınlarının daha geniş ölçüde celledilmesi için de büyük bir çabayla çalışılmaktadır. SBKP ve öteki sosyalist ülkelerin kardeş partileri bu yöndeki çalışmalarda yalnız yeni toplumu kurmanın en önemli ödevlerinden birini görmekle kalmıyor, ekonominin geliştirilmesini hızlandıracak güçlü kaldırıcı, yani Lenin’in deyişle devletin gücünü halk girişimi gücüyle on kat artıracak aracı da görüyorlar.

1960 yılı danışma toplantısı, kapitalizmle ekonomik yarışmada üstün gelme gibi bir tarihsel ödevin, uluslararası sosyalist işbölümünü her yönden geliştirmeyi gerektirdiği konusu üzerinde dikkatle durdu. Bu yoldan yürüyen Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyesi memleketler, 1960 yıllarında, halk ekonomisi plânlarının koordinasyonu, üretimde ihtisaslaşma ve kooperatifleşme gibi birçok önemli icraatı gerçekleştirdiler; aralarında mal mübadelesi iki kat arttı, bilim ve teknik alanlarındaki başarı ve

tecrübe değiş-tokuşu genişledi, ekonomik ve kültürel işbirliği diğer yönlerde de gelişmeye başladı.

Ekonomik işbirliği, hak eşitliği ve gönüllülük temeli üzerinde gelişmekte, her sosyalist ülkenin çıkarlarına ve tümüyle dünya sosyalist sisteminin ortak çıkarlarına uygun düşmektedir. Şimdi uluslararası sosyalist işbölümü yeni ve daha yüksek bir düzeye çıkarılmaktadır. Örneğin, Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyeleri memleketler uluslararası sosyalist entegrasyona geçişi gerçekleştiriyorlar. Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin XXIII. ve XXIV. toplantı dönemlerinin kararları bu geçiş konusunda bir tedbirler kompleksinin gerçekleştirilmesini öngörmektedir.

Sosyalist sistemini dünya gelişmesinin çözümleyici gücü haline getirme için öyle bir çırpıda gerçekleştirilemez. Bu, karmaşık ve çok yanlı bir süreçtir. Ve bu süreç birçok etkenlere ve bu cümleden olarak büyük ölçüde de yeni toplum kuruluşunu yöneten komünist partilerinin izledikleri politikaya bağlıdır. Burada, *sosyalist devletlerin sıkı birlik ve dayanışmasının*, dünya arenasında tekcephe halinde harekete hazır olmalarının büyük önemi vardır.

Sosyalist ülkelerin sıkı dayanışması, her şeyden önce, en önemli şeyin, yani halkların sosyalist kazanımlarının ve yeni toplumu kurmaya elverişli koşulları yaratmanın sağlam garantisidir. 1960 danışma toplantısı Bildiri'sinde belirtildiği gibi, «sosyalist cephenin birleşik kuvvetleri, emperyalist gericiğin saldırılarına karşı her sosyalist ülkeyi garanti etmektedir. Böylelikle, sosyalist devletlerin tekcephede birleşmesi, bu cephenin sarsılmaz bütünlüğü ve durmadan artan gücü, bütün sistem çerçevesinde sosyalizmin tam zaferini sağlamaktadır.»

Geçmiş yıllarda bu sıkı birlik ve bütünlüğün bozulmasının sosyalizm dâvasına ciddi zararlar verdiği, onun uluslararası durumu (sosyalist güçlerin tam birliği halinde mümkün olduğu ölçüde) etkilemesini engellediği bir sır değildir.

Burada, bu sorunun tarihçesini enine-boyuna anlatmamız gereksizdir. Bunu komünistler ve bütün dünya kamuoyu gayet iyi bilmektedir. Hayat, komünist hareketinin genel doğrultusundan sapmanın, kardeş partiler ve sosyalist ülkelerle dostluk ve işbirliğine sırt çevirmenin ve emperyalizme karşı savaşta elbirliğinden vazgeçmenin ne gibi olumsuz ve zararlı sonuçlarla dolu olduğunu açık-seçik göstermiştir. Bu hazin tecrübeden ne kadar süratle ve ne kadar büyük ölçüde ibret dersi alınırsa, o kadar daha iyi olacaktır.

SBKP, öteki sosyalist ülkelerin kardeş partileriyle birlikte, karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi için sistemli olarak mücadele etmekte, dünya sosyalist sisteminde birliğin sağlamlaşması için elinden gelen çabayı göstermektedir. Bu yapıcı tutum, SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri L. İ. Brejnev'in, Moskova'da Lenin'in yüzüncü jübile yıldönümünde okuduğu raporda da bir kez daha belirtilmiştir.

Dünya sosyalist sisteminin daha da geliştirilmesi sorunları, komünist ve işçi partilerinin son uluslararası toplantısında en esaslı biçimde ele alındı. Bu danışma toplantısı, sosyalist sistemi geliştirme ve sağlamlaştırma sorununun, uluslararası devrimci hareketin geleceği bakımından taşıdığı önemi belirterek şunu tesbir etti: «Sosyalizmi savunmak komünistlerin enternasyonal ödevidir.»

3.

1960 yılı danışma toplantısı toplumsal gelişmenin çağsal aşamasını en etraflı biçimde tahlil ederek, kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesinde yeni aşamanın başladığına işaret etti. Bunalım, bir dünya harbi dolayısıyla değil, varolan iki sistem arasında rekabet ve mücadele şartları içinde, kuvvetler oranında sosyalizm yararına durmadan büyüyen değişimler şartları içinde, gittikçe daha geniş halk yığınlarının demokrasi, ulusal kurtuluş ve sosyalizm için mücadeleye geçirilmesi şartları içinde meydana çıkmıştır. Kapitalist düzenin varlığını sürdürmek için çırpınan çağdaş burjuvazi, tekellerin gücünü devletin gücüyle aynı mekanizma içinde birleştirmektedir. Fakat buna rağmen, kapitalizmin gerek ulusal, gerekse uluslararası çaptaki çelişkileri keskinleşmektedir.

Kardeş partiler, sınıf güçlerinin karşılıklı durumunu tahlile dayanarak, devrimci savaşın *bütün ana yönlerinde stratejik doğrultusunu hazırladılar.*

Biz önemli saydığımız aşağıdaki sorunlar üzerinde durmayı faydalı buluyoruz:

Birincisi, sosyalist devrimin barışçı olan veya olmayan yoldan zafere ulaşması sorunudur. Komünist partileri bu sorunu çözümlerken, çağımız koşulları içinde birçok memlekette, halk çoğunluğunu birleştirme temeli üzerinde sosyalizme geçiş, nispeten barışçı yoldan devlet egemenliğini ele geçirme olanaklarının meydana gelmekte olduğu noktasından hareket ediyorlar. Bununla beraber, proletaryanın, her ahvalde, gerektiği zaman, burjuvazinin zora başvurmasına silâhlı mücadeleyle karşı koyabilmek üzere bütün savaş biçimlerine hazır olması gereğini de önemle belirtiyorlar.

Sosyalizme barışçı yoldan geçilebileceği tezi, bilindiği gibi, Marksizm-Leninizm klâsikleri tarafından ileri sürülmüştü. 1957 ve 1960 danışma toplantıları bu fikri ele alırken, dünya kuvvetler oranındaki yeni durumun tahliline dayanıyor, dünya sosyalist sisteminin artan rolünü, Marksist-Leninist fikirlerin yayılmasını, çağdaş kapitalist toplum içinden en geniş tabakaların sosyalizmden yana kazanılmasını gözönünde bulunduruyordu.

Bununla beraber, geçen yıllar zarfında bu tezin, kapitalizmden barış yoluyla sosyalizme geçilmesine dair kendi reformist fikirlerini tutturmak için temel arayan sağcı oportünistler tarafından tahrif edildiğini de belirtmeliyiz. Oysa, Marksist-Leninistler, ayrı ayrı memleketlerde sosyalizme

barış yoluyla geçiş olanağı fikrinin âdil özünü doğrularken, böyle bir geçişin sadece bir parlâmento çoğunluğu elde etmekten ibaret olmadığı, işçi sınıfının ve müttefiklerinin devlet yönetiminde proletaryanın ve onun devrimci öncüsünün sosyalist düzenini kurmak üzere canlı, savaştan ve yığinsal biçimde hareket etmesini gerektirdiğini de belirtiyorlar.

1960 toplantısında üzerinde durulan diğer önemli bir sorun da, sosyalizm için, geniş sınıfsal ittifaklar için ve tekellere karşı tekcephe kurulması için yürütülen savaşın organik bir parçası olan demokrasi savaşını sorundur.

Danışma toplantısında, kapitalist memleketlerde işçi sınıfı içindeki parçalanmayı gidermenin hayati zorunluluğu belirtilmiş, zamanımız sosyal-demokrasisinin durumu, bu partilerdeki sıra üyelerini komünistlerle işbirliğine çekme çabaları ile buna her araçla engel olmaya çalışan ve bir silâh olarak anti-komünizme sarılan sağcı liderlerin politikası arasındaki çelişkilerin derin bir tahlili yapılmıştır.

Aradan geçen yıllar içinde sosyal-demokrat partilerdeki ayrışma daha da hızlanmıştır. Komünistlerle işbirliği gereğini kavrayanlar çoğalmış, bu kavrayış bazılarının yönetici çevrelerine de sızmaya başlamıştır. Böyle bir işbirliği, birçok memlekette, üretimde emekçilerin çıkarlarını savunma mücadelesi çıkışlarından tutun da hükûmetlere birlikte katılmalara kadar çeşitli düzeylerde gerçekleştirilmektedir. Bununla beraber, sosyal-demokrasinin sağcı liderleri, bugün de işçi hareketinde parçalanmanın giderilmesi çabalarına engel olmakta, onu devrimcilik yolundan sapırtmaya çalışmaktadırlar.

1960 yılı toplantısının Bildiri'sinde, komünistlerin, durumları gereği, objektif olarak emperyalizme karşı duran ve mücadeleye işçi sınıfı ile emekçi köylülerden yana katılabilecek olan diğer sosyal tabakalarla işbirliğini gerçekleştirme savaşında ne gibi bir yol izleyecekleri de tesbit edilmiştir. Burada söz konusu olan diğer sosyal tabakalar aydınlardır, gençliktir, katolikler içindeki ilerici akımlar ve benzerleridir.

Bütün bu problemler, komünist ve işçi partilerinin son uluslararası toplantısında da tekrar enine-boyuna ele alınmış, bu problemleri anlama ve bunlara yaklaşma ile ilgili yeni fikirler ortaya atılmış, komünist ve işçi partilerinin son yıllarda edindikleri tecrübeler, yapılan sonuçlamalar ve tavsiyelere yansımıştır.

1960 yılı toplantısının fikirleri, *ulusal kurtuluş hareketinin ödevleri ve gelişme perspektifleri* bakımından da büyük bir rol oynamıştır.

Bildiri'de, bu konuda o zamanki durumun özellikleri tahlil edilmiş, kurtulmuş memleketlerin ulusal kalkınma gibi hayati sorunlarının çözümü için zorunlu koşulların neler olduğuna işaret edilmişti. Bu koşullar, politik bağımsızlığın sağlanması, feodalizm kalıntılarının tamamen ortadan kaldırılması, emperyalist egemenliğinin ekonomik köklerinin kazınması, ulusal sanayi kurulması, halkın yaşama düzeyinin yükseltilmesi,

toplumsal hayatta demokrasinin yerleştirilmesi, bağımsız ve barışçı bir dış politikanın gerçekleştirilmesi, sosyalist ülkelerle ekonomik ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi idi. Bu sorunlar, ancak bütün yurtsever ve demokratik güçlerin ulusal-demokratik cephede birleşmeleriyle başarılı olarak çözülebilirdi. Danışma toplantısı bu konuda, kapitalist olmayan gelişme yolu olanağını açıklamış, ulusal ve sosyal ilerlemeyi garantileme yeteneğinde politik formasyonlardan biri olarak ulusal demokrasi devleti fikrini ileri sürmüştü.

Geçtiğimiz yıllar içinde kurtuluş hareketinde ileri adımlar atıldı. 1960 yılında, doğrudan sömürge boyunduruğu altında 76 milyon insan varken, şimdi sömürgelerdeki nüfus sayısı 36.3 milyon kişi kadardır. Sömürgeciliğin son kalebentlerinin de esaret zincirlerini kırıp kurtuluşlarına kavuşacakları günler uzak değildir. Düne kadar sömürgeci imparatorlukların kalesi sayılan Afrika'da, geçtiğimiz on yıl içinde, 15 yeni bağımsız devlet kurulmuştur.

Kurtulan memleketlerin çoğunda, ulusal ekonomiyi kurmak ve gelişmeyi hızlandırmak için tedbirler alınmakta, sanayide ve köy ekonomisinde devlet sektörü kuvvetlendirilmekte, ekonomi plânlamasında ilk adımlar atılmaktadır. Bunlar arasında, kapitalist gelişme yolunu reddeden ve radikal sosyal-ekonomik dönüşümleri gerçekleştiren genç bağımsız devletlerin başarıları özellikle kayda değer.

Kurtulan genç devletleri, ulusal ekonomilerini geliştirmelerinde, çıkar gözetmeyen enternasyonal yardımlarla sosyalist ülkeler, özellikle Sovyetler Birliği desteklemektedirler. Bu genç devletlerde, sosyalist ülkeler tarafından 2.500 kadar ekonomik işletme kurulduğunu veya kurulmakta olduğunu söylemek bu konuda bir fikir vermeye yeterlidir.

Bununla beraber, ulusal kurtuluş hareketi çetin problemlerle de karşılaşmaktadır. Kurtulan genç devletlerde, ilerici güçlerle yersel gericilik ve her şeyden önce emperyalizmle uyuşmaya yatkın büyük burjuvazi arasındaki mücadele keskinleşiyor. Bundan ötürü, ulusal kalkınma mücadelesinin, emperyalist kuvvetlerin artan bir canlılık ve direniş gösterdiği koşullar içinde yürütülmesi gerekiyor. Ne kadar eski sömürge ve yarı-sömürge emperyalizmin boyunduruğunu kırıp kurtuluşlarına kavuşuyorlarsa, emperyalizm de nüfuzunu korumak için o nispette azıtarak çırpınıyor. Bu arada, emperyalistler halkların kurtuluş hareketini ezmek için silâhlı saldırılara başvurmaktan da geri durmasalar bile, daha ziyade yeni-sömürgeciliğin kurnaz ve ustaca yöntemlerinin uygulanmasına önem veriyorlar.

Viyetnam'a her türlü harp tekniği ile donatılmış büyük sayıda askeri kuvvet yığmış olan, en barbarca araç ve yöntemleri de gözünü kırpmadan kullanan Amerikan harpçileri, bu memlekette saldırılarını artırmakta, Laos'a ve Kamboçya'ya karşı da silâhlı saldırıya geçmiş bulunmaktadır. Küba halkı, emperyalist harpçi çevreler tarafından beslenen ve donatılan satılmışların müdahalelerini defalarca önlemek zorunda kalmaktadır.

Amerikan emperyalistlerinin desteğine dayanan İsrail istilâcıları da Orta-Doğu Arap memleketlerine karşı bir saldırı savaşı yürütmektedirler. Dünyanın diğer birçok kesiminde de nice halklar emperyalizmin barbarlıklarının kurbanı olmaktadır.

Fakat şimdiki durumun dünya arenasındaki yeni kuvvetler oranı ile belirlenen ana özelliği, emperyalizmin, ne olursa olsun, kendi iradesini halklara dayatabilecek güfte olmamasıdır. Onun bütün saldırgan eylemleri, sosyalist ülkelerin yardımına ve uluslararası işçi sınıfının dayanışmasına ve tüm ilerici kamuoyunun desteğine dayanan kurtuluş hareketinin giderek artan direnişiyle karşılaşmaktadır.

1960 danışma toplantısı, anti-emperyalist savaşın aktüel problemlerini gözden geçirirken, *bir nükleer dünya harbi tehlikesinin giderilmesi* sorunu üzerinde büyük bir dikkatle durdu. Hemen belirtmeliyiz ki, bu sorun, uluslararası komünist toplantılarının hepsinde daima gündemin başında yer almıştır. Bu toplantıların her birinde, kardeş partiler, dünya barışını savunma yönünde halkları en azimli eylemlere seferber edici özel bir doküman hazırlayıp kabul etmeyi, bunu bir çağrı halinde yayınlamayı gerekli bulmuşlardır.

1957 yılı toplantısı Deklârasyon'unda, çağımızda, bir dünya harbi tehlikesini, dünya sosyalist sistemi güçlerinin, uluslararası işçi sınıfının, ulusal kurtuluş hareketinin ve harbe karşı olan bütün ülkelerle tüm barış-sever güçlerin ortak çabalarıyla bertaraf etme olanağı, son derece önemli bir teorik sonuç olarak saptanmış bulunuyordu.

Bununla ilgili olarak, aynı dokümanda, *değişik toplumsal düzenlere sahip devletler arasında barış içinde yanyana yaşama* problemi de enine boyuna incelenmişti. Her şeyden önce, barış içinde yanyana yaşama politikasının bütün halkların hayati çıkarlarına uygun olduğu ve sınıf savaşından asla vazgeçmek anlamına gelmediği önemle belirtiliyordu. Tam tersine, savaşla gerçekleştirilecek olan, kendiliğinden yaratılmıyan, ancak yine barış içinde yanyana yaşama şartları içinde, sosyalizmi başarıyla kurmaya, kapitalist memleketlerde devrimci hareketi, sömürge ve bağımlı memleketlerde de halkların ulusal kurtuluş savaşını geliştirmeye elverişli olanaklar yaratılabilirdi.

Gerek «Komünist ve işçi partileri temsilcilerinin danışma toplantısı bildirisi»nde (1960), gerekse «Bütün dünya halklarına sesleniş»te, komünistler, hakları, yeni harp kundakçılarının entrikalarına karşı uyanıklığı artırmaya çağırdılar; emperyalistler tarafından hız verilen silâhlanma yarışının gizlediği tehlikeye dikkati çektiler. Bildiri'de belirtildiği gibi, emperyalizmin saldırgan cibilliyeti değişmedi ve «eğer yalnız emperyalistlere kalsaydı, onlar insanlığı çoktan yeni bir harbin felâket ve dehşet uçurumuna sürükleyebilirlerdi».

Halklara uyanıklığı artırmayı salık veren bu çağrının ne kadar yerinde olduğunu geçtiğimiz yılların gerçekleri doğruladı. Emperyalizm ve her

şeyden önce Amerikan emperyalizmi yüzünden, son yıllarda dünya defalarca genel bir çatışmanın eşiğine kadar getirildi. Saldırgan emperyalist blok NATO, daha önceki gibi karakterine uygun faaliyetine devam etmekte, Avrupa güvenliği Federal Almanya'nın gerici çevreleri tarafından tehdit edilmektedir.

İşte bundan ötürü, 1960 toplantısında komünistler tarafından barış savaşı sorunlarıyla ilgili olarak ileri sürülen ve komünist partilerinin son uluslararası forumunun program belgelerinde geliştirilen fikirler, önemlerinden hiçbir şey yitirmiş değillerdir.

4.

1960 yılı toplantısında, *dünya komünist hareketinde birlik* problemleri üzerinde de dikkatle duruldu; komünist ve işçi partileri arasında hareketimizin kurucuları tarafından yaratılan geleneklere uygun karşılıklı ilişkilerin normları tesbit edildi. Bildiri'de bu konuda şöyle denilmektedir: «Bütün Marksist-Leninist partiler bağımsız ve eşit haklıdır. Bu partiler, memleketlerinin somut şartlarından hareket ederek, Marksizm-Leninizm prensiplerine göre politikalarına şekil verir ve birbirlerine destek olurlar. Her memlekette işçi sınıfı dâvasının başarısı için bütün Marksist-Leninist partiler arasında enternasyonal dayanışma olması gereklidir. Her parti, işçi sınıfının, kendi memleketindeki emekçilerin, bütün dünya işçi ve komünist hareketinin önünde sorumludur.»

Bildiri'nin bu hükümlerinin gücü, komünistlerin birliğinin gereğini sadece tesbit ve ilân etmesinde değil, bu birliği biçimlendirme ve sağlamlaştırmanın, kardeş partilerin ilişkilerinde ortaya çıkabilecek şu veya bu problemi çözümleninin somut yöntemlerini de göstermesindedir. Bu yöntemler, komünist partileri yöneticilerinin, karşılıklı görüş ve tecrübe değiş-tokuşu için, kollektif çabalarla Marksist-Leninist teoriyi zenginleştirmek ve ortak hedefler uğrunda mücadelede tutum birliği sağlamak üzere ikili ve çok yanlı görüşmeler ve konsültasyonlar yapmalarını kapsamaktadır. Ve bu arada, komünist hareketinde birliği sağlamlaştırmayı garantilemenin özellikle etkin bir şekli olarak, komünist ve işçi partileri arasında uluslararası danışma toplantılarının önemine işaret edilmektedir.

Bizce, danışma toplantısının bu fikirlerini, komünist hareketinin ünlü önderlerinden Palmiro Togliati'nin nasıl yorumladığına değinmek yerinde olur. Togliati «81 partinin Moskova toplantısı üstüne yorumları» başlıklı yazısında şunları belirtiyordu: «Biz, ödevleri birbirinden farklı sektörler halinde gelişen bir hareketin temsilcileriyiz. Biz, aynı zamanda, tekvücut olmak isteyen ve olması gereken birleşik bir kuvvet teşkil ediyoruz. Çünkü bu birlik, hareketin prensiplerine uygundur ve dâvamızın başarısı için gereklidir . . . Bununla beraber, arada bazı anlaşmazlıklar başgöstermesi olağandır. Fakat Moskova Toplantısının sonuçları göstermiştir ki, işin olumlu yanı, yani hareketimizin apaçık bir temel üzerinde sınıksı

dayanışması ve birliğinin yeniden doğrulanması, ne çeşit ve hangi mahiyette olursa olsun her anlaşmazlığın kat kat üstündedir.» (Rinaşıta dergisi, NO 1, 1961).

Dünya komünist hareketinin birliğini sağlamlaştırma problemi bugün de devrimci sürecin gelişmesi bakımından birincil önemli bir problem olarak kalmaktadır. Bu yolda artık kayda değer sonuçlar da elde edilmiştir. 1969 yılı danışma toplantısı bütün gücüyle göstermiştir ki, kardeş partiler, aralarında işbirliği yapmayı, karşılaştıkları büyük problemleri elbirliğiyle çözmeyi, ortak girişimlerde bulunmayı, devrimci işçi sınıfının enternasyonal birliğini sağlamlaştırmayı candan istemektedirler; bunu yapmaları gereklidir ve onlar bunu yapacak güce de sahiptirler.

Komünistlerin saflarında sıkı kenetlenmenin, ancak Marksizm-Leninizme dayanarak, *çeşitli oportünist akımlara karşı kesin bir mücadelenin* prensip temeli üzerinde sağlanabileceği de şüphesizdir. 1960 toplantısı, bu meselede de, küçük burjuva ortamında doğan sağcı nizm ve aynı zamanda nasyonalizmin, sosyalizm luruluşu dâvasına ve kapitalist memleketlerdeki devrimci savaşa ne büyük zararlar verebileceğine işaret ederek önemli bir rol oynamıştır.

Netekim, danışma toplantısından sonraki yılların olayları bu uyarıların doğruluğunu ve tam zamanında yapıldığını göstermiştir.

Hemen şunu da söylemeliyiz ki, komünistler, burjuva propagandasının, son zamanlarda oportünist görüşlerde hissedilir bir canlanma olduğu ve bunun da bizim hareketimizde sözümona bir bunalımdan ve hatta hareketimizin «onulmaz hastalığı»ndan ileri geldiği yolundaki terânelerini şiddetle reddetmektedirler. Tam tersine, olayların dikkatle incelenmesi ve objektif olarak değerlendirilmesi göstermektedir ki, oportünist akımlarda sözü edilen canlanma, gerçekte devrimci güçlerin coşkun gelişmesi sürecinin kendine özgü bir «döküntü»sünden başka bir şey değildir.

Bilimsel sosyalizmden uzak veya hattâ ona düşman, yanlış görüşlerin yayılmasına ortam hazırlayan bellibaşlı objektif etken, dünya devrimci sürecine gitgide daha çok yeni sınıfların ve sosyal tabakaların katılmakta olmasıdır. Bunlar, toplumsal durumları ve bilinç düzeyleri gereği, devrimci harekete, mücadelenin hedeflerine ve bu hedeflere ulaşma araç ve yollarına dair kendilerine özgü tasarımlarla girmekte ve hareketin bütün karmaşık değişimlerine ayak uydurmakta her zaman başarılı olamamaktadırlar. Bundan ötürü Marksist-Leninist partiler, sosyalizm savaşı saflarına yeni katılanlara ve potansiyel güçlere gerçek bilimsel sosyalist bilinç aşılamanın önemli bir iş olduğunu belirtmekte, onların işçi sınıfı ile birlikte ve bu sınıfın önderliğinde ortak anti-emperyalist eylemlere celbedilmesi gereğine işaret etmektedirler.

Komünistler bu işi yaparlarken, burjuva kitlesinin olgunlaşmamış politik dünya görüşünü, bir aşırı uçtan ötekine yalpalamasını, her devrimci

dâvada başarının kaçınılmaz şartı olan örgüte bağlı bulunma yeteneğinden yoksunluğunu ve bundan yaşıyor olmasını dile getiren ideologlarla mücadele etmektedirler.

Daha 1960'ların ilk yıllarında, «sol» tehlikeye karşı, yani bizim bilimsel devrimci teorimizi türlü serüvenci şiarlarla değiştirme denemesine karşı mücadele sorunu bütün ciddiyetiyle karşımıza çıkmış bulunuyordu. Bu serüvenci şiarların sahipleri, talimat verircesine, sosyalist toplum kuruculuğunda başdöndürücü sıçramalardan, bazı gelişme aşamalarını tümüyle atlama deneylerinden, sosyalist demokrasiyi geliştirme gereğini hiçe saymaktan, Marksizm-Leninizmin tüm ruhuna aykırı olarak kişiyi putlaştırmayı propaganda etmekten, devrim ihracından ve hattâ — topyekûn yıkım getirebilecek bir dünya harbini göze alarak — devrimi dünya çapında zafere ulaştırmaktan söz ediyorlardı. Son yıllarda Avrupa işçi hareketinde «sol» avantürizmi hortlatma denemeleri de alıp yürümüşü.

Oportünizmin sağcı çeşidi de daha az tehlikeli değildir. Bunu yaymaya ve yerleştirmeye çalışanlar, görüşlerini komünist hareketine ya da hiç değilse onun bazı ulusal kollarına dayatmaya kalkışmışlardır. Çekoslovak yoldaşların belirttikleri gibi, kendi memleketlerinde sağcı unsurların 1968'de hız verdikleri faaliyet feci sonuçlar verebilirdi.

Belirtilmesi gereken önemli bir nokta da şudur: Sağcı unsurların faaliyetinin gizlediği tehlike son yıllarda gitgide daha açık idrak edilmektedir. Komünist partileri, sağcı oportünizmin Fişer, Garodi, Şik ve benzerleri gibi ideologların görüşlerini demaske ederek gereken tepkiyi gösterdiler. Bu ideologlar parti saflarından çıkarıldılar. Burada, mesele, elbette yalnız bu suretle oportünistlerin parti içinde yozlaştırıcı faaliyet gösterme olanaklarından yoksun edilmelerinden ibaret değildir. Mesele, her şeyden evvel, komünist hareketinin sağcı oportünizmi yeni bürgüsü içinde de teşhis edip maskesini indirmesinde, ve bundan böyle de, biricik doğru Marksist-Leninist yolda yürümekte azimli olduğunu bir daha göstermesindedir.

Komünistler, devrimci teorimizi yozlaştırmak isteyenlere karşı mücadele ederken, bir yandan bu teoriyi yaratıcı biçimde geliştirme, eylemlerinde tecrübe değiş-tokuşu yapma sorunları üzerinde de büyük bir dikkatle duruyorlar. Son yıllarda, partiler arasında ilişkilerin ve temasların bir hayli geliştiğine tanık olduk. Bu konuda sosyalist ülkeler komünist ve işçi partileri yöneticilerinin sık sık buluşarak yaptıkları görüşmeleri; Afrika partileriyle yapılan konsültasyon konferanslarını; Arap ülkeleri partileri temsilcileriyle danışma toplantılarını; Meksika, Orta Amerika ülkeleri ve Panama komünist partilerinin altıncı bölgesel konferansını; Lâtin Amerika ülkelerinde 12 komünist partisi temsilcilerinin yaptıkları toplantıyı; 28 Avrupa ülkesi komünist partileri temsilcilerinin Avrupa güvenliği konusunu ele aldıkları konferansı; kuzey Avrupa ülkeleri komünistlerinin toplantısını; Avrupa kapitalist ülkeleri komünist partileri temsilcilerinin Çin Hind

halklarıyla dayanışmayı artırma sorununu gördükleri toplantıyı saymak yeterlidir. Kardeş partilerin ideolojik sorunlarla ilgili işbirliği, aktüel teorik problemleri kolektif olarak görüşme ve işleme çalışmaları genişlemektedir.

Komünist partilerinin aralarında birlik ve dayanışmayı sağlamlaştırma eğilimi, V. İ. Lenin'in yüzüncü doğum yıldönümünü kutlama hazırlıkları süreci içinde parlak bir şekilde kendini gösterdi. Örneğin, Moskova'daki Lenin törenlerine 78 komünist ve işçi partisinin, aynı zamanda birçok ulusal demokratik ve sol sosyalist partilerle diğer ilerici ulusal ve uluslararası örgütlerin temsilcileri katıldı.

Güvenle söyleyebiliriz ki, uluslararası komünist hareketinde ciddi ve semereli değişimler olmuştur ve olmaktadır. Ne var ki, bütün anti-emperyalist güçlerin sınıksız birleşmesi dâvası, bu yönde bundan böyle de gittikçe artan çabalar harcanmasını gerektirmektedir.

Komünistler tarihsel tecrübenin tahlilinden daima dersler çıkarmakta ve geleceğe değgin sonuçlamalar yapmaktadırlar. Son on yılın tecrübesi bilinen şu gerçeği yeniden doğrulamıştır: Komünist ve işçi partilerinin olayların gidişini ve tesbit ettikleri hedeflere ulaşılmasını etkileme dereceleri, her şeyden önce, işçi sınıfının devrimci öncüsünün yüce Marksist-Leninist öğretiyi, proletarya enternasyonalizmi prensiplerine, uluslararası komünist forumlarında elbirliğiyle hazırlanan dokümanlardaki fikirlere sadakatine bağlıdır.

Kollektif yaratıcılık ve dayanışmalı savaş, komünist hareketinde yeni zaferlerin garantisidir.

Ç. Uni Raca
G. Şahnazarof
L. Yuntla

Avrupanın kaderi

YURI JUKOF

Avrupa halkları, kıtalarının barışı ve güvenliği sorunlarını kendileri çözmeye muktedirler. Bu yüzden, Avrupa'nın kaderini kendi ellerine almalıdırlar!

(1967 yılının 24—26 Nisan tarihleri arasında yapılan Avrupa komünist ve işçi partileri toplantısının bildirisinden.)

Evet, Avrupa halkları kıtalarının barışı ve güvenliğini sağlayabilirler ve sağlamak zorunludur. Bu şiar, Avrupanın hemen hemen tüm komünistleri temsilcilerinin ilân etmelerinden üç buçuk yıl sonra, yani bugün, her zamankinden daha aktüeldir. Ve gerçeğe son derecede uygun olduğu da, Sovyetler Birliği ile Alman Federal Cumhuriyeti arasında 12 Ağustos 1970'te Moskova'da imzalanan anlaşma ile bir kere daha doğrulanmıştır.

O zamanlar, yani 1967 Nisanında, değişik toplumsal düzenli devletlerin barış içinde yanyana yaşamaları hakkındaki Leninci ilkenin gerçekleştirilmesi yolunda pek te uzak olmayan bir gelecekte, böyle önemli bir başarıya ulaşılabilmesine, bütün Avrupa'da güvenliğin sağlanmasına yol açabilecek böyle önemli bir sonucun elde edilebileceğine inananların sayısı pek azdı. Oysa şimdi önümüzde duran belgede, Avrupa'nın sosyalist kısmının en güçlü devletiyle kapitalist kısmının en güçlü devletlerinden biri, «Avrupa'da durumunun normalleşmesine ve bütün Avrupa devletleri arasında barışçı ilişkilerin gelişmesine yardım etmek isteğinde olduklarını», çünkü bu bölgede varolan gerçek durumun bunu gerektirdiğini apaçık ve kesinlikle belirtmektedirler. Bu da, harp sonrası Avrupa-sında meydana gelmiş olan fiili durumun kabul edilmesi demektir.

Zamanımızın politik gerçekleri

Bu yılın Ağustos ayında, Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'yle Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti'nin ortak toplantısında bir konuşma yapan SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri Leonid Brejnev yoldaş şöyle dedi: «AFC ile imzalanan anlaşmayı, — yürürlüğe girdikten sonra — yalnız iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesi üzerinde değil, aynı zamanda Avrupa'da zamanımızdaki uluslararası durum üzerinde son derecede olumlu etkiler yapacak önemli bir olay olarak değerlendiriyoruz.»

İki ülke hükümetlerinin üzerlerine aldıkları yükümler, onlara, gerek kendi halkları, gerekse bütün Avrupa önünde büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Anlaşmaya saygı gösterilmesi ve eksiksiz uygulanması, şüphesiz, kıtamızda istikrar ve huzuru korumanın önemli bir unsuru olacaktır.

Bu gerçek, Avrupa'nın her yanında açıkça kabul edilmektedir. Zaten Sovyetler Birliği ve Alman Federal Cumhuriyeti hükümetlerinin bu adımı,

diğer gayretlerden ayrı, tek başına bir hareket değildir, Avrupa devletleri hükümetlerinin, durumu iyileştirmek ve Avrupa güvenliğinin sağlam temellerini kurmak amacıyla sarfettikleri gayretlere uymaktadır. 14 Ağustosta yayınlanan ortak bildiride Sovyetler Birliği ve AFC, anlaşmanın, «Avrupa'da güvenliğin sağlamaştırılmasına, bununla ilgili sorunların çözümlenmesine ve — toplumsal düzen farklarından bağımsız olarak — bütün Avrupa devletleri arasında barışçı işbirliğinin güçlendirilmesine yardım edeceği» inancında olduklarına belirtmişlerdir.

Moskova'da atılan bu önemli adımı tasviple karşılayan Avrupa halklarının dikkati, tekrar, bir Avrupa toplantısı yapılması fikri üzerine toplanmış bulunuyor. Böyle bir toplantıda, kıtamızın bütün ülkelerinin yöneticileri, Avrupa güvenliği ve işbirliğinin olgunlaşmış sorunlarını tartışabilir ve çözebilirler. Okuyucuların hatırlayacağı gibi, bu fikir, daha 1966 Temmuzunda Varşova Anlaşması üye ülkeleri yöneticilerinin Siyasal Danışma Komitesi oturumunda ele alınmış ve Avrupa'nın barışı ve güvenliğinin sağlamaştırılması konusunda yayınlandıkları, büyük tarihsel önemi olan bildirilerinde ortaya atılmıştı.

O zamanlar, NATO üyesi batılı ülkeler bu bildiriye düşmanca karşıladılar. Ama bu saldırılar, sosyalist ülkelerin ve onların girişimini destekleyen ilerici Avrupa güçlerinin cesaretini kırmadı. Onlar sabır ve ısrarla çalışmakta, «soğuk harp» döneminden kalma engelleri yıldan yıla adım adım temizleyerek Avrupa toplantısına giden yolu açmaktadırlar.

Avrupa Komünist ve İşçi Partileri Karlovi Vari Konferansı, Varşova Anlaşması üyesi ülkeler yöneticilerinin ve dışişleri bakanlarının sık sık yaptıkları toplantılar, Avrupa ülkelerinden çoğunun yöneticileri arasında kurulan çok sayıda ve çeşitli biçimde iki taraflı ilişkiler, barış savaççıları'nın, sendikalar yöneticilerinin, kadın, gençlik ve diğer toplumsal örgütler temsilcilerinin toplantıları, bütün bunlar, Avrupa toplantısına doğru atılan birer adımdır.

Çağımızın dikkate değer bir niteliği olarak, Finlandiya ve Avusturya başta olmak üzere bazı tarafsız Avrupa devletleri de, bu toplantının hazırlanmasına aktif olarak katılmaktadırlar. NATO bile, Avrupa'da değişmiş olan politik atmosferi hesaba katarak, Avrupa toplantısına açıktan açığa karşı çıkmaya cesaret edememekte ve toplantının hazırlıklarıyla ilgili meseleleri muntazaman gündemine almaktadır. Sovyet-Batı Alman anlaşmasının imzalanmasından beri her tarafta, toplantının yapılmasından, ertelenmez bir ödev olarak bahsedilmektedir.

Alman Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Şeel, 11 Ağustosta yaptığı basın toplantısında, AFC ve Sovyetler Birliği arasındaki anlaşmanın, bütün Avrupa güvenliği toplantısını gerçekleştirme isteklerini olumlu olarak etkileyebileceğini belirtmiştir.

Röyter Haber Ajansı'nın Kuzey Atlantik Paktı Örgütü Karargâhının bulunduğu Brüksel'den aynı gün verdiği bir haberde şöyle denilmektedir: NATO'ya yakın çevrelerin kanısınca, böyle bir paktın imzalanması, Avrupa güvenlik toplantısının yapılmasını ısrarla isteyen Moskova'nın çağrılarına (acaba yalnız Moskova'nın mı? — Y. J.) NATO ülkelerinin biran önce aralarında anlaşarak cevap vermelerini gerektirecektir.

«Nevsvik» adlı haftalık Amerikan dergisi, 10 Ağustos 1970 tarihli sayısında, artık Avrupa güvenlik toplantısının yapılacağına muhakkak nazariyle bakılabilir, demektedir.

Bundan üç buçuk yıl önce Karlovi Vari'de Avrupa komünistleri forumunda incelenen tüm Avrupa'nın kaderi sorunu, görüldüğü gibi günün konusu haline gelmiş bulunmaktadır. Sosyalist ülkeler, böyle bir toplantıda, bütün Avrupalıları yakından ilgilendiren en önemli sorunların tartışılmasını teklif etmektedirler. Onlar, daha 1969 yılının 31 Ekiminde toplantının gündemine şu sorunların alınmasını önermişlerdir:

1. *Avrupa'da güvenliğin sağlanması, Avrupa devletleri arasındaki ilişkilerde kuvvet kullanmaktan ve kuvvet kullanmak tehdidinden vazgeçilmesi.*

2. *Avrupa devletleri arasında politik işbirliğinin geliştirilmesine yardımcı olmak üzere, ticari, iktisadi ve bilimsel-tekniksel ilişkilerin hak eşitliği temeli üzerinde genişletilmesi.*

Sosyalist ülkeler, 8 ay sonra, yani 21—22 Haziran 1970'te tekliflerinin yankılarını dikkatle inceleyerek, toplantı hazırlıklarının pratik temeller üzerine geçirilmesi imkânlarının yarattığı sonucuna varmışlar ve ilgili devletlerin hazırlıkların her dönemine dolaysız olarak katılmalarının arzuya şayan olduğunu belirtmişlerdir.

Çeşitli ülkelerden gelen teklifler dikkate alınarak, Avrupa toplantısında tüm Avrupa'nın güvenliği ve işbirliği sorunlarıyla meşgul olacak bir organın kurulmasıyla ilgili bir maddenin gündeme alınması uygun görülmüştür. Bu organ, Avrupa devletlerinin topraklarındaki yabancılara ait silâhlı kuvvetlerin azaltılması problemini inceleyebilir.

Bunların dışında, gündemin ikinci maddesi çerçevesi içinde insanların yaşadıkları ortam sorunları da ele alınabilir ve nihayet bu madde, kültürel ilişkilerin geliştirilmesi sorununun eklenmesiyle genişletilebilir de.

Bu teklifler bugün her yerde aktif bir biçimde incelenmekte de Avrupa'daki politik ve toplumsal çevrelerden gelen yankılara bakılırsa, hiçbir yerde dirençle karşılanmamaktadır. Bunun için de şimdi bunların enine boyuna tahlil edilmesinin gereksiz olduğu kanısındayız. Bu durumu dikkate alarak, makalemden, Avrupanın kaderi ile ilgili ilkesel sorunlardan

yalnız iki tanesine değineceğim: Tüm olarak Avrupanın ve onu bölen sınırların önemi sorunuyla Avrupa ekonomik işbirliği sorununa.

Çünkü Avrupa'nın güvenliği sorununun çözümü yukarıdaki sorunların çözümüne yakından bağlıdır.

Avrupa'da kaç Avrupa var?

Bu soruyu bazıları belki safça bulacaklar, oysa biraz düşününce o kadar basit olmadığı görülür. Bugün Avrupa'da çeşitli, çok milletli politik, ekonomik ve askeri guruplaşmalar meydana gelmiştir. Avrupa ülkelerinin bir grubu NATO'ya, diğeri Varşova Anlaşması Örgütüne bağlıdır. Ve bütün bunların üstünde, Avrupa kıtasını sosyalist ve kapitalist dünya diye ikiye bölen toplumsal, sınıfsal sınır çizgisi bulunmaktadır. Kısacası ihtiyar kıtamız bir bütün halinde değildir. Ama ne zaman bir bütün olmuştur ki! Avrupa oldum olasıya hep birbirine karşıt guruplaşmalar içindeydi.

Fakat, bütün bunlara rağmen ve mevcut çelişmeler asla küçümsemeden, Avrupa devletlerinin yanyana yaşamaları gerek. Ve Avrupa'nın nerede başlayıp nerede bittiği söz konusu olduğu zaman, tereddüt etmeden, Avrupa, kıtanın bütün ülkelerini kapsar, diye cevap veren sağduyu sahibi kişiler daima vardır.

Brockhaus ve Yefron'un hazırladıkları eski ansiklopedinin 1894'te çıkan XI. cildinde «Avrupa» başlığı altındaki bölümü yazan Rus tarihçilerinden Kareev Avrupa'yı şöyle belirlemektedir:

«Bütün dünya kıtaları arasında hâlen en iyi öğrenilmiş olan bölge Avrupa'dır. Avrupa ve Asya'nın sınırı olarak genellikle doğuda Ural dağları silsilesini ve Ural nehrini, güneyde ise Kafkas dağları silsilesini sayarlar . . . Batıda kıyılarını Atlas Okyanusu yıkar . . . Avrupa, önceleri olduğu gibi şimdi de insanlık kültürünün merkezidir. Avrupa uygarlığının özel karakteri şudur: insanların okumuşluğu, yüksek teorik ve pratik bilgisi ve gelişmiş sanat zevki, geniş toplumsal faaliyetleriyle, ılımlı bir özgürlükle ve servet birikimiyle birleşmiştir. Avrupa'yı, gerek eski Asya uygarlığından, gerekse, kısmen, Avrupa kültürünün Yeni/Dünya ülkelerinde fışkıran en taze filizlerinden ayıran da işte bu özelliğidir.»

Bu satırların yayınlanmasından 23 yıl sonra, eski Avrupa'yı «ılımlı özgürlüğü ve servet birikimiyle» birlikte, temelinden sarsan Ekim Devrimi patlak verdi. Geniş bir bölgede yeni bir Avrupa, sosyalist Avrupa doğdu, ve Rus komünistlerinin başında yürüyen Lenin, Avrupa'nın gelişmesinde yeni yollar açtı. Ve Lenin, yabancı müdahalesinin en ağır günlerinde bile, Avrupa uygarlığını küçümseyici tek bir söz söylemedi. Tam tersine, daima, bu uygarlığın en iyi taraflarından yaratıcı bir biçimde faydalanılması, ekonomik ve hatta politik alanlarda da Batı Avrupa ülkeleriyle yanyana yaşanması, hatta işbirliği yapılması için çalıştı. Örneğin 1922'de

meşhur Cenova Konferansı'na giden Sovyet heyetine bu yolda talimat verdi, orada sorunları bir «tüccar» zihniyetiyle ele almalarını istedi.

Avrupa ve Avrupa uygarlığı hakkında söylenenlerin ters anlaşılması için şunu belirtmemiz gerek: Bu sözlerle güdülen amaç, Avrupa kıtasına, kendilerine özgü uygarlıkları bulunan diğer kıtalar karşısında bir öncelik tanımak değildir. Bütün bunlara değinmemizin nedeni, Batı Avrupa'da «soğuk harp yıllarında geniş çevrelere yayılmış olan Sovyetler Birliği'nin Avrupa dışında olduğu iddiasıdır. *Encyclopaedia Britannica*, örneğin, şöyle diyor: «Avrupa ile Asya'yı ayıran gerçek sınırlar hakkında uzun zamandan beri bir takım şüpheler (!) vardır: genellikle Ural ve Kafkasların niğrengi noktalarındaki dağlar sınır olarak kabul edilmekteydi. Fakat daha sonraları *Sovyetler Birliği'nin resmî sınırı*, Avrupa ile Asya'nın da sınırı olmuştur (!)»

İşe politika karıştırıldığı zaman coğrafya işte bu hale geliyor! Barış ve güvenliğin sağlanması için yürütülen savaşta bütün Avrupalılararası işbirliği düşüncesine karşı olanlar, coğrafya alanında böyle uydurma iddiaları ısıtıp ısıtıp ortaya sürüyorlar. Amerikan gazetecilerinden Deyvid Binder, Sovyet-Batı Alman anlaşmasına sinirlenmiş olacak ki, «Nev-York Taymis» gazetesinde 10 Ağustos 1970'te yayınlanan makalesinde şöyle demektedir:

«Almanlar IX. yüzyıldanberi Avrupa devletleri ailesinin üyesidir, oysa Rusya'nın, kendisinin Avrupa ülkesi olduğu hakkındaki iddiaları (!), Avrupanın öteki kısmı tarafından ancak zaman zaman (!) kabul edilmektedir. Örneğin, daha geçen on yılda (Adenauer döneminde) pek çok Batı Alman, Rusya'yı, müteveffa kanslerin ifadesiyle «Asya'ya ait» bir ülke sayıyordu.»

Deyvid Binder'in, «Adenauer dönemi»nin sonuna yaklaşmakta olduğunu görmemesi imkânsızdır. Müteveffa başbakanın yolundan gidenlerin «Atlas Okyanusu'ndan Bug nehrine ve Karadeniz'e kadar uzanan bir Avrupa Birleşik Devletleri» (!) kurma ülküsü (ki asıl amacı, Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni yutmak ve Doğu-Avrupa sosyalist ülkelerini «Batı» bölgesine çekmektir) iflâs etmiştir. Çekoslovakya'da karşı-devrimci maceranın yenilgisi, — Çekoslovakya Komünist Partisinin belirttiği gibi — sosyalist ülkeler topluluğunun, tek bir üyesini bile terketmeyeceğini açıkça göstermiş ve «Batı»nın en uzak görüşlü politikacıları da bu gerçeği artık kabul etmişlerdir.

Nev-York Taymis'in skeptik yazarı bile — Sovyetler Birliği'nin bir Avrupa ülkesi olmadığını, Asya ülkesi olduğunu hâlâ tekrarlamasına rağmen — bugün Avrupa'nın şu *ikilem* karşısında bulunduğunu söylemektedir:

(!) Bu formülü, «Avrupa Tasarısı» adlı kitabında intikamcı Franz Josef Straus ortaya atmış ve işlemiştir.

Avrupa bölünmüş olarak kalmalı mı ve Batı, barışı korumak amacıyla bundan böyle de kuvvet dengesine mi dayanmalı; yoksa bölünmüşlüğü ve kuvvet dengesinin yerini, daha karmaşık ilişkiler mi almalıdır? Bu durumda barış, ortak çıkarların ve karşılıklı bağımlılığın üstün gelmesi yüzünden çok taraflı bir anlaşma ile korunabilecektir.

Objektif oldukları iddiasında bulunan burjuva gazetecileri, sık sık günahla sevabı birbirine karıştırırlar. Avrupa güvenliği ve işbirliğinin, bütün Avrupa ülkelerinin «politik birleşmeleri» ve «karşılıklı bağımlılıkları» temeli üzerinde kurulabileceğine, muhakkak ki, Vinderin kendisi bile inanmamaktadır. Çünkü ne kapitalist ülkeler sosyalist ülkelere bağımlı olmak isterler, ne de sosyalist ülkelerin kapitalist ülkelere bağımlı olmaya niyetleri vardır. Fakat şurası da tartışma götürmez ki, Avrupa barışını, «çok taraflı (hatta ortak bile diyebilirim — Y. J.) anlaşmalar temelinde» «korumak» mümkündür ve gereklidir. Meselenin özü de budur!

Şu ünlü «küçük-Avrupalılar», çeyrek yüzyıldan beri bunun tam tersi bir görüş üzerinde direnip duruyorlar. Avrupa'nın kapitalist devletleri arasında, sosyalist Avrupa devletlerine karşı politik, malî ve ekonomik bir blok kurulmasını, yine aynı amaçla, silâhlı kuvvetlerini bütünleştirerek «NATO'nun Avrupa kanadı»nı meydana getirmelerini ve bunun «Avrupa» nükleer silâhına da sahip olmasını istiyorlar.

Bu fikri Batı-Avrupalılar için daha çekici bir hale getirebilmek için, «bütünleşen» Batı-Avrupanın, Amerika Birleşik Devletleri karşısında yeni bir denge unsuru olacağını ve iki «süper-devlet» — yani Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği — arasında bir nevi «üçüncü kuvvet» haline geleceğini ispat etmeye çalışıyorlar.

Bu sistemin ilk örneği, iki dünya harbi arasında, Avrupa Çelik Karteli biçiminde meydana çıkmıştı; bu plânı, Almanya'nın Birinci Dünya Harbi'ndeki yenilgisinden sonra, Rur bölgesinin o zamanki dev sanayicisi Arnold Rehberg ve general Hofman hazırlamışlardı. Daha sonraları Rehberg'in yazdığı gibi, söz konusu «plân, «Büyük Britanya, Fransa ve Almanya'yı, Sovyetler Birliğine karşı güçlü bir ittifakta birleştirecek ve «Amerika Birleşik devletleri bu ittifakı muazzam malî yardımla» destekleyecekti.

İkinci Dünya Harbi'nden sonra aynı plânı yeniden öne sürüldü. Fransa Dışişleri Bakanlığının altın yıldızlı Saatler Salonunda 18 Nisan 1951'de «Avrupa Kömür ve Çelik Birliği» kurulması ile ilgili anlaşmanın imzalanması sırasında ben de orada bulunuyordum. Bu örgüt, Avrupa Çelik Kartelinin bir kopyasıydı. Daha sonraları Alman Federal Cumhuriyeti'nin silâhlandırılmasını öngören bir Batı-Avrupa «askeri ittifakı» kurulmasına doğru ilk adımlar atıldı, Ortak Pazar kuruldu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EVRATUM) meydana getirildi.

Bütün bunların ne sonuç verdiğini herkes biliyor: Batı-Avrupa devletleri, Sovyet aleyhtarı manevralardan hiçbir şey kazanmadılar. Sosyalist topluluğu zerre kadar zayıflatmaya muvaffak olamadılar. Ama, bütün Avrupa ülkeleri arasında işbirliğini bir kenara atmakla, kudretli deniz aşırı destekleyicilerinin karşısında kendi durumlarını zayıflatmış oldular. Böylece Batı Avrupa ülkelerinin Amerika Birleşik Devletlerine bağımlılığı daha da arttı.

Öte yandan, sosyalist ülkelerin barışçı politikalarını ardıcıl olarak gerçekleştirmeleri ve Batı Avrupa ilerici güçlerinin (tabii en başta komünist partilerinin) ortak eylemleriyle, soğuk harp yıllarında emperyalist propagandası tarafından alabildiğine yaygınlaştırılan sosyalist topluluğun sözümüne «saldırganlığı» masalının asılsızlığı ortaya çıkarıldı. Batıdaki «kremlinolog»ların, Moskova'da, Batı-Avrupa ülkelerine karşı yıldırım savaşı hazırlandığı hakkındaki hayasızca masallarına artık kimse kanmamaktadır.

İşte bütün bunlar, Batı-Avrupa ülkelerinin en dengeli ve en sağlıklı politikacılarını, on-onbeş yıl önce *Batı Avrupa'da sözünün duyulması bile istenmeyen* Bütün Avrupa'nın işbirliği sorununa yeni bir biçimde yaklaşmaya zorladı. İlk önce Fransa'da, sonra diğer Batı-Avrupa ülkelerinde ve nihayet Hristiyan Demokrat Birliği Partisi ile Hristiyan Sosyal Birliği Partisi aşırı-tutucu iktidarının, uzun süreli «buz dönemi»nin dış politikasına damgasını vurduğu — Alman Federal Cumhuriyeti'nde, Avrupa'da harpten sonra meydana gelmiş olan gerçek durumun ister istemez kabul edilmesi gerektiği anlaşılmasına başlandı.

Sınırların dokunulmazlığı ilkesi

Avrupa'nın ilerici kamuoyu, Sovyetler Birliği ve Alman Federal Cumhuriyeti arasında 12 Ağustos 1970'te Moskova'da imzalanan anlaşmayı incelerken, bu belgenin özünün üçüncü maddesi olduğunda hemfikirdir. Bu maddede şöyle deniliyor:

«Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ve Alman Federal Cumhuriyeti, yukarda belirtilen hedef ve ilkelere uygun olarak, Avrupa barışının, ancak, şimdiki sınırlar hiç kimse tarafından ihlâl edilmediği takdirde korunabileceği görüşünü paylaşırlar.

Avrupadaki bütün devletlerin toprak bütünlüğüne ve bugünkü sınırlarına saygı göstereceklerini;

hiç kimseden toprak istekleri olmadığını ve gelecekte de böyle bir istekte bulunmayacaklarını bildirirler;

Polonya Halk Cumhuriyeti'nin batı sınırı olan Oder-Nayse hattı ve Alman Federal Cumhuriyeti'yle Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin arasındaki sınırlar da dahil olmak üzere, bütün Avrupa devletlerinin

sınırlarını, anlaşmanın imzalandığı günkü durumlarıyla bugün ve gelecekte dokunulmaz sayarlar.»

Anlaşmada her şey açık ve anlaşılır bir şekilde tespit edilmiş, her şey yerli yerine oturtulmuştur. Gerçekçi olmayan istekler bir kenara atılmış, ömrünü tüketmiş hayaller ve komünizmin «reddedilmesi» gibi malûm yargılar mezara gömülmüştür. İkinci Dünya Harbi'nde biçimlenen sınırların dokunulmazlığının kabulü, Avrupa barışını sağlamanın temel sorunudur.

Her iki hükümet, Avrupa'da barışın, ancak, mevcut sınırların hiç kimse tarafından ihlâl edilmemesi halinde korunabileceğini ifade etmektedirler. Tarihsel tecrübelerden alınan derslere göre sınırların dokunulmazlığının kabul edilmesi, bu prensibin birbirine karşıt devletler grubunun sadece birine uygulanmasıyla yetinilmemesini, kıtanın *bütün* devletlerine (bunlar çeşitli gruplara dahil olsalar dahi) uygulanmasını mutlaka gerektirmektedir.

1925 Lokarno Anlaşmasının ibret verici tarihçesini herkes hatırlar. Bu anlaşmaya dahil Batılı devletler temel kolektif güvenlik prensiplerine aldırış etmemişler ve Batı-Avrupa ülkelerinin ancak küçük bir kısmının sınırlarının dokunulmazlığını öngören Lokarno Anlaşması, bir barış aracı olacağına, yeni bir dünya harbini hazırlama aracı olmuştur.

Olayların nasıl geliştiğini şöyle bir hatırlayalım: Batı Avrupa devletleri, o zaman, *Sovyetler Birliği'nin aleyhine* olarak, kendi sınırlarının karşılıklı güvenliği hususunda Almanya ile anlaştılar. Böylece Alman militarizmine Doğu yolu açılmış oldu. Sovyetler Birliği, daha o zaman, Lokarno Anlaşmasının, Doğu-Avrupa sınırlarını güvenlik altına alacak bir anlaşma ile tamamlanmasını teklif etti. Fakat teklifi kabul edilmedi. Ve bu reddin nasıl sonuçlandığını herkes biliyor: Alman emperyalistleri yeni bir dünya harbi açtılar, ve Sovyetler Birliği'ne saldırmadan önce, Lokarno Anlaşmasındaki ortaklarına saldırdılar.

Bunun içindir ki, Avrupa'nın barışsever güçleri, İkinci Dünya Harbi sonucunda kıtada biçimlenen *istisnasız bütün* sınırların dokunulmazlıklarının kabulü sorununu daima kesin ve ısrarlı bir şekilde ileri sürüyorlar. Varşova Antlaşması üyesi sosyalist ülkeler tarafından 1966 Temmuzunda Avrupa'nın barışı ve güvenliği hakkında yayınlanmış olan ünlü bildiri de, ondan dokuz buçuk ay sonra Avrupa komünist ve işçi partilerinin Karlovi Vari toplantısında kabul edilen belgede de bu prensip öne sürülmüştür.

Bükreş'te olduğu gibi Karlovi Vari'de de şunlar belirtilmiştir: çeşitli toplumsal düzenli devletlerin barış içinde yanyana yaşamaları prensibine dayanan tüm Avrupa kolektif güvenlik sistemi, Avrupa'da İkinci Dünya Harbi sonrası döneminde meydana gelen reel durumu bütün devletlerin

kabul etmeleri şartıyla kurulabilir ve kurulmalıdır. Bu da, Karlovi Vari toplantısı belgesinde söylendiği gibi, her şeyden önce, «*şimdiki Avrupa sınırlarının ve özellikle Oder-Nayse sınırı ile iki Alman devleti arasındaki sınırın dokunulmazlığının kabul edilmesi*» demektir.

«*Eskinin iptali*» ve «*yeniden başlayış*»

Alman Federal Cumhuriyeti'nde o zamanlar iktidarda olan hükümet bunu duymak bile istemiyordu; çünkü hâlâ Alman Demokratik Cumhuriyetini yutmak hayaliyle yaşıyordu. Şimdi ise, Avrupa realitesine daha gerçekçi bir şekilde yanaştığına tanık oluyoruz. Kansler Brandt 12 Ağustosta şöyle demiştir: «Anlaşmayı (Sovyetler Birliği ile yapılan anlaşmayı — Y. J.) eskinin iptali ve yeniden başlayış şeklinde görüyorum. Bu yeniden başlayış, devletlerimize, bakışlarını ileriye, daha iyi bir geleceğe çevirmek imkânını verecektir. Anlaşma, bizleri geçmişin gölgelerinden kurtarmakta ve bize yeniden başlama şansı vermektedir.»

İstisnasız bütün Avrupa ülkelerinin kolektif güvenliği ve işbirliği sorununa tüm Avrupa ölçüsünde yanaşmayı sağlayan da işte bu «şans»tır. Avrupa'nın barış ve güvenliğinin sağlamaştırılmasında yeni ufuklar açılıyor. Bunun yanı sıra, Sosyalist Alman Devleti, dünyanın en gelişmiş on sanayi ülkesi arasında bulunan Alman Demokratik Cumhuriyeti, Avrupa'nın göbeğinde gittikçe artan bir politik rol oynuyor. Potsdam Antlaşmasının imzalanmasının 25. yıldönümü münasebetiyle 3 Ağustosta düzenlenen bir toplantıda verdiği demeçte Alman Demokratik Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Otto Vintzer, ADC'nin Avrupa güvenlik toplantısı pratik hazırlıklarına derhal başlanmasından yana olduğunu, zira bu toplantının, halklar arasında güvenliğin ve barışçı işbirliğinin sağlanması bakımından, İkinci Dünya Harbi bitişinden çeyrek yüzyıl sonra bir tarihsel zorunluk haline geldiğini söyledi.

Batı Almanya'daki ilerici güçler, Alman Federal Cumhuriyeti'yle Sovyetler Birliği arasında varılan anlaşmanın Avrupa güvenliğinin sağlamaştırılmasına yardım etmesi için büyük bir gayretle çalışıyorlar. Alman Komünist Partisi Yönetim Kurulu Prezidyumu, 10 Ağustosta yayınladığı bir bildiride, anlaşmanın imzalanmasını selâmladıktan sonra, kamu oyunu, anlaşmaya muhalefet eden, Moskova müzakerelerinin başarılı bir şekilde sonuçlanmasını engellemek amacıyla elinden gelen herşeyi yaptıktan sonra, şimdi de, anlaşmanın onaylanmasını suya düşürmek için kuvvetlerini toplayan, Straus ve Kizinger'in yönettiği sağcı tutucu çevrelere karşı koymaya çağırıştır.

Alman Komünist Partisi'nin bu bildirisinde, devamla, şöyle deniliyor: «Sözleri, eylemler izlemelidir. Anti-komünizm politikasına ve sosyalizme karşı düşmanca tutuma son verilmelidir, anlaşma imzalanmalı ve kayıtsız şartsız onaylanmalıdır. Zira aksi halde sosyalist ülkelerle ilişkilerimizde,

Avrupa'nın güvenliği ve işbirliği yönünde ilerleme sağlanamaz. Onaylama konusunda boşboşuna zaman kaybedilmemelidir.»

Evet, zaman ilerliyor. Avrupa halkları, yanyana yaşamalarına engel olmak için gerici güçlerin başvurdukları bütün manevraları sonuçsuz bırakarak, barış ve iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşamaya hazır olduklarını ısrarla belirtiyorlar.

Leonid Brejnev yoldaş 3 Temmuz 1968'de şöyle demişti: «Avrupa'da, gerek Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin, gerekse Alman Federal Cumhuriyetinin eşit haklı üye olarak katılacakları etkili bir kolektif güvenlik sisteminin kurulması, bütün Avrupa devletleri için olduğu gibi Sovyetler Birliği için de gayet önemlidir.»

Yapılacak Avrupa toplantısı, sosyalist ülkeler tarafından teklif edilen gündemdeki Avrupa güvenliğinin kurulması, Avrupa devletlerinin ilişkilerinde kuvvet kullanmaktan ve kuvvet kullanma tehdidinden vazgeçilmesi ile ilgili maddeleri yapıcı bir ruhla müzakere ederse, bu yolda önemli bir adım atılmış olur.

Avrupa ekonomik işbirliği

Sosyalist ülkeler tarafından Avrupa Toplantısında müzakere edilmek üzere teklif edilen ikinci sorun, ekonomik işbirliği sorunu, Avrupa'nın kaderi bakımından son derecede önemlidir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, «küçük-Avrupalılar», hâlâ, Batı Avrupa kapitalist ülkeleri arasındaki «Ortak Pazar» mihveri etrafında kapalı bir ekonomik blok kurmak ve bunu bir yandan sosyalist topluluğa, öte yandan da «Küçük Avrupa'nın» denizaşırı zorba «hâmisinin» gitgide artmakta olan ekonomik baskısına karşı yöneltmek için plânlar hazırlamaktadırlar. Bugün bu fikir, kıtanın bir ucundan öbür ucuna kadar yayılacak bir «Büyük Avrupa»nın kurulması görüşüne karşı gitgide daha aktif bir biçimde ileri sürülmektedir.

Bu plânlar, «Atlantik» politikasını yüzdeyüz destekleyenlerin işine gelmiyor, onlar, Batı Avrupa ülkelerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne tamamen ve kayıtsız şartsız bağımlı kalmakta devam etmesini istiyorlar. «Küçük Avrupalılara» tepeden bakarak şöyle diyorlar: «Ne yaparsanız Amerikan tekellerinin rekabetine dayanamazsınız.» Örneğin, Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Şetzel (1), bundan bir kaç yıl önce bu anlamda konuşmuş ve «*Foreign Affairs*» sütunlarında açıktan açığa şunları belirtmişti: En büyük Batı Avrupa devletinin (Besbelli ki AFC'ni kastediyor — Y. J.) genel ulusal prodüktivitesi, Amerika Birleşik Devletlerinin genel ulusal prodüktivitesinin aşağı yukarı yüzde 15'i olduğuna göre, Amerikalıların, Batı

(1) Bugün Brüksel'de «Avrupa Birliği»nde Birleşik Amerika'nın temsilcisi

Avrupa partnerlerinin kendisine karşı koyacaklarından endişelenmesi için esaslı hiçbir sebep yoktur.»

1940—1950 yıllarında, Marşal Plânı ve Atlantik Antlaşmasıyla, kıtamızın Batı kesimine sokulan Amerika Birleşik Devletleri'nin, Batı-Avrupa devletleri yöneticilerinin hoşgörülükleri sayesinde oralara oldukça iyi yerleştiği bir gerçektir. Ama, başka bir gerçek daha var: Vaşington Batı Avrupa'da 300.000'den fazla asker ve 7.000 atom başlığı bulunduruyor, 6. Filo Akdeniz'dedir; Batı-Avrupa ülkelerindeki Amerikan sermaye yatırımları astronomik rakamlara ulaşmıştır, Detroit, Batı-Avrupa otomobil sanayiinin yarısından fazlasını kontrolü altında tutuyor, «IBM» ve «General Elektrik», elektronik donatımların Avrupa üretiminin $\frac{9}{10}$ 70'ini tekellerinde bulunduruyor.

Bütün bunların hepsi gerçek. Ve bu koşullar içinde hakikaten «Küçük-Avrupa»nın denizaşırı partner ve rakibine dayanabilme ihtimali pek yoktur. Hele Amerika Birleşik Devletleri'nin, Batı-Avrupalı müttefiklerine isteklerini zorla kabul ettirmesine hiçbir itirazı olmayan çevrelerin Batı-Avrupa'da bir hayli kuvvetli oldukları hesaba katılırsa bu ihtimaller daha da azalmaktadır. Zira bunda hem ekonomik, hem de politik sebepler rol oynamaktadır.

Fakat, bütün bunların yanısıra, Amerikan sermayesinin Avrupa'ya gittikçe daha fazla sokulmasından ciddi olarak endişelenen Batı-Avrupa güçlerini küçümsememeliyiz. Sosyalist ülkelerle ekonomik ilişkilerini genişletme olanaklarından ülkelerinin bağımsızlıklarını kuvvetlendirme yolunda yararlanan bu güçler, Amerikan sokulmasına karşı mücadeleye hazırırlar. Olaylar şunu gösteriyor: Bazı Batı-Avrupalı büyük firmalar, «küçük-Avrupa» kompleksinden kurtularak, geniş bir işbirliğine girişmek cesaretini gösterdikleri zaman, kendilerine hiç bir şey engel olamaz.

Avrupa, objektif tarihsel gelişme sonucunda iki karşıt düzene — sosyalist ve kapitalist düzene — bölünmüş olmasına rağmen, bütün Avrupa ülkeleri arasında geniş çapta ekonomik işbirliği kurulursa, kıtanın bütün devletleri bundan hiç şüphesiz ki pek büyük yararlar sağlayacaktır. Böyle bir işbirliği, Amerikan tekellerinin baskısı karşısında Batı — Avrupa ülkelerinin mevzilerini kuvvetlendirecektir.

İşbirliğinin büyük olanakları hakkında bir fikir sahibi olabilmek için, sadece şunu gözönünde bulundurmak yeterlidir: Sosyalist ülkeler, *Avrupa yüzeyinin üçte ikisini* kaplamakta ve *Avrupa nüfusunun yarısından fazlası* bu bölgede yaşamaktadır. Bu ülkelerin son derecede gelişmiş sanayileri ile köy ekonomileri ve güçlü bilimsel-tekniksel potansiyelleri vardır.

Avrupa'nın kapitalist ve sosyalist memleketleri arasında, karşılıklı faydalanma ilkesine dayanan ve Avrupa-dışı güçler tarafından engellenmeden gerçekleştirilecek olan ekonomik işbirliği, ilgili ülkelere büyük yararlar sağlayabilir. Bunu gerçekleştirmek için neler yapmak lâzımdır?

Sırası gelmişken, Çörçil'in deyişiyle «sosyalist Rusya'yı daha kundak bebeği iken boğmak» için girişilen tecrübelerin tam bir iflâsla sonuçlandığı 1922 yılı başında, Cenova Konferansının toplanmasıyla ilgili olarak Batı-Avrupa devletlerinin Kan Konferansında kabul ettikleri karardan, bu yarım yüzyıllık belgeden bazı alıntılar nakledeceğim. Acı tecrübelerinin taze etkisi altında bulunan Batı-Avrupa ülkeleri o zamanlar şunları belirtmişlerdi:

Uluslar, kendi ekonomik düzenlerini, kendi yönetim düzenlerini örgütlerken uyguladıkları prensipleri başka uluslara zorla kabul ettirmek hakkına sahip değildirler. Her ülkenin kendisine en uygun gördüğü düzeni seçmeye hakkı vardır.

Lenin bunu öğrendiği zaman Kan Konferansının kararlarıyla yakından ilgilenmiş ve buna büyük bir önem vermişti. Sovyet Rusya Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin, Lenin'in talimatı üzerine, Sovyet hükümetinin, Kan Konferansına katılanlar tarafından formüle edilen fikirleri paylaştığını belirtmiş ve «Komünizm ilkelerine bağlı olan Rus Heyeti, eski düzenle doğmakta olan yeni toplumsal düzenin yanyana yaşamasına imkân veren bugünkü tarihsel dönemde, bu iki mülkiyet sistemini temsil eden devletler arasında ekonomik işbirliğinin emredici bir zorunluluk olduğunu kabul eder . . . » demişti.

O zamandan beri dünyada çok şey değişti. Fakat Avrupa'da yanyana yaşayan iki sosyal düzeni temsil eden devletler arasında eşit hakka ve karşılıklı faydalanmaya dayanan işbirliği ilkesi bugün de geçerlidir. Avrupa, bugün de Avrupa'dır ve hakları arasındaki geleneksel ekonomik, kültürel, bilimsel ilişkiler ve birbirine karşılıklı olarak bağlı çıkarları bugün de önemini korumaktadır.

Bütün Avrupa ülkeleri arasında işbirliği gerçekleşebilir ve gerçekleşmelidir. Böyle bir işbirliğine karşı olanların, kıtamızı derin uçurumlarla ikiye bölmek, Avrupa'nın en batı kısmını Avrupa olarak göstermek, Avrupa'nın kuruyup büzüldüğü ve üç kat küçüldüğü ve Asya'nın, İsveç'in, AFC'nin, Avusturya'nın hemen doğusunda başladığı izlenimini yaratmak için boşuna çaba harcamaktadırlar.

Hayat, hükmünü yürütüyor. Bir zamanlar Lenin tarafından ilân edilen ve Avrupanın sosyalist ülkeleri, komünist ve işçi partileri tarafından günümüzün koşullarına göre geliştirilen Avrupa işbirliği programı giderek kendine yol açmaktadır. Avrupa'nın kaderi, kendi halklarının elindedir. Ve bu halklar, bütün Avrupa'nın güvenliği ve işbirliği için yürütülen mücadeleyi ne kadar aktif desteklerlerse, bu savaş o nispette daha çabuk başarıya ulaşacaktır.

Çekoslovakya bunalımdan çıkış yolunda

MIROSLAV MOTŠ

Çekoslovakya'nın durumu ve özellikle 21 Ağustos'ta en yüksek gerilim noktasına ulaşan 1968 olayları Batı ülkelerindeki belirli çevrelerde tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Memleketimizdeki karmaşık gelişme yolu birçok kimsenin tutum ve görüşlerini etkilemiştir.

Çekoslovakya Komünist Partisi, ülkemizde olup bitenlerin niteliklerini açıklamakla ve bunlara ilkesel değer biçmekle yetinmemiş, 1969 yılının Nisan ayından beri partiyi ve toplumu bunalımdan kurtarmak amacıyla enerjik tedbirler alagelmıştır. Bu çalışmaların olumlu sonuçlar verdiği muhakkaktır.

İleri sürülen çok çeşitli görüş ve teorilere rağmen, 1968 yılında yerli gericiğin ve uluslararası emperyalizmin birleşmiş güçlerinin, sağcı oportünist elemanlarla ittifak kurarak, karşı-devrimci bir darbe yapmayı denedikleri kesinlikle anlaşılmıştır. Amaçları, memlekette sosyalizmi yozlaştırmak ve zamanla ortadan kaldırmaktır. Bu ise sosyalist sistemin temellerinin sarsılmasına, savunma gücünün zayıflamasına ve eninde sonunda sosyalizmle emperyalizm arasındaki kuvvet oranının uluslararası ölçüde değişmesine yol açtı. Bunun yanı sıra her türlü tartışma dışında kalan başka bir gerçek daha ortaya çıkmıştır ki, o da, Çekoslovakya halkının, sosyalist ülkeler halklarının kardeşçe yardımıyla, karşı-devrimi yenecek kadar devrimci güçlere sahip olduğudur. Bizde, gelişmeyi ilgilendiren kavram yokluğunu ortadan kaldıracak, sefalet politikasını, gelişigüzel davranışlar metodunu tasfiye edecek, halkı ve memleketi sosyalizm kuruculuğu yolunda plânlı olarak yürütecek komünist partisinden başka siyasal parti yoktur.

Bu satırların yazarı, okuyuculara, Çekoslovakya komünistlerinin, memlekette yakın bir geçmişte gelişen olayların tahlilinden çıkardıkları sonuçları sunmak amacını gütmektedir.

İlk önce Çekoslovakya Komünist Partisi'ndeki durumu gözden geçirelim. 1948 yılının Şubat ayından itibaren partinin sınıfsal ve siyasal terkihi yavaş yavaş değişmeye yüz tutmuş, parti saflarına bir milyondan fazla yeni üye katılmıştı, bunların 300 binden fazlası daha önce başka partilerde bulunmuş kimselerdi. Çekoslovakya Sosyal-Demokrat Partisi'yle birleşme sonucunda bu partinin sol kanadından 113 bin kişi Çekoslovakya Komünist Partisinin üyesi olmuştu. Halkçı Sosyalist Partisi'yle birleşme anlaşması imzalanmadığı halde, bu partiden Komünist Partisine geçenlerin sayısı daha da fazla idi (115 bin). Öyle bir dönem gelmiştir ki, Çekoslovakya Komünist Partisi içinde diğer siyasal partilerden gelmiş olanların oranı aşağı yukarı bütün ÇKP üyelerinin yüzde 20'sini bulmuştu.

Bunun yanısıra harpten ve 1948 Şubatından önce partimize üye olanların sayısı, en başta tabii kayıplar sonucunda, gitgide azalarak 1957'de yüzde 63'e, 1968 yılında ise yüzde 33'e inmişti. Öte yandan, 1947 yılında işçiler parti üyelerinin yarısını teşkil ettikleri halde, XIII. Kongreden sonra bu oran yüzde 40'a, 1968 yılının başında ise yüzde 30'a inmişken, aydınların oranı yüzde 34'e yükselmişti. Fakat mesele sadece partinin yapısıyla ilgili ilklerin çiğnenmiş olmasından ibaret değildi. İdeolojik çalışmalar, parti üyeleri sayısının hızla artışına paralel olarak yürütülmemişti.

1950 yıllarındaki deformasyonlar, SBKP XX. Kongresinden sonra bu deformasyonların ağır aksak ve prensipsiz olarak ortadan kaldırılması, çalışmalarda formalizmin giderek artması, partinin sınıfsal eğitimden uzaklaşması vb. gibi nedenler, oportünizm ve revizyonizm mikrolarının yayılmasına yol açıyordu.

Sorunların olumlu şekilde çözülmesi için partinin ve toplumun güçlerini seferber edeceği yerde, girişimleri engelliyerek hareketi zayıflatan parti yönetiminin pragmatizmi ve perspektifsizliği, zamanla, Marksizm-Leninizm teorisini uygulama metodlarını da etkilemeye başladı. Parti yönetimi pratikten gitgide uzaklaşıyor, pratik de bilimsel temelinden yoksun kalıyordu. Böylelikle kendiliğinden harekete, başıboş liberalizme, bilim, kültür ve ideolojinin politika dışında kalmasına yol açılıyor, çeşitli revizyonist teorilerin propagandasına geniş faaliyet alanları sağlanıyordu.

Biz, sosyalizmin gelişmesi sırasında sınıf savaşının kaçınılmaz olarak şiddetleneyeceği hakkındaki görüşü reddediyoruz. Fakat bu, şu veya bu sosyalist ülkede iç veya dış siyasal etkenlerin zorlamasıyla sınıf savaşının keskinleşmeyeceği anlamına gelmez. Birçok komünistler Çekoslovakya'da, emperyalizmin ideolojik bozgunculuğu sonucunda meydan gelmekte olan tehlikeye 1968'tan çok evvel doğru bir değer biçmişlerdi.

1960 döneminin başlarında Çekoslovak ekonomisi de güç bir duruma düştü. Üçüncü beşyılık plân döneminde halk ekonomisinin, iç ve dış faktörlerin objektif etkisi dışında gelişebileceğine dair ortaya atılan sübjektif ve yanlış görüşler ciddi hatalara yol açtı. Daha beşyılığın ilk senesinde saptanan tempoların ve ödevlerin gerçekçi olmadığı ortaya çıktı. Ve hataların ortadan kaldırılmasında geç kalındığı için beklenen sonuçlar alınamadı, çünkü o zamanki parti ve devlet yönetimi uzun süreli aktif tedbirler alacağı yerde, ekstanfiz gelişme olanaklarının henüz tükenmemiş olduğu 50 yıllarının ikinci yarısında uygulanan metodlara başvurdu. Bu yüzden olgunlaşmış olan ileriye ait birçok mesele çözülmemedi. Çekoslovakya Komünist Partisi'nin XIII. Kongresinden (1966) sonra, başta yeni enerji tesislerinin kuruluşu olmak üzere (ki şimdi, 1970 yılında, üzücü bir mesele olarak karşımızdadır) sermaye yatırımlarının kısıtlanmasına gidildi.

Görüldüğü gibi; 1968'in Ocak ayında çözülmesi gereken sorunlar birdenbire ortaya çıkmış değildi; bunlar, daha sonraları «Ocak günlerinin adamları» gibi şatafatlı bir adla anılan bazı kimselerin keskin dehâsi sayesinde keşfedilmemişti; yıllar boyunca yavaş yavaş olgunlaşmıştı. Komünist Partisinde ve tüm toplumdaki bunalım geciktirilmeden çözüm beklemekteydi. Sosyalist Çekoslovakya'nın gelişmesinde ileri doğru bir adım atma ödevi Ocak plenumuna düştü.

Parti Merkez Komitesi Birinci Sekreterinin değiştirilmesi olgunlaşmış sorunların dışı yansımasıydı. Komünistlerin çoğu Ocak Plenumunu, parti-deki çürüklükleri eleştiren, sosyalist toplum kuruculuğunda yapılan hataları ve deformasyonları ortadan kaldıran bir toplantı olarak kabul ettiler. Ocak Plenumunun, geçilen yolun eleştirilerek değerlendirilmesi ve daha doğru bir yolun aranması için yapılmış bir toplantı sayılması gerekiyordu.

Fakat ideolojik bakımdan kararsız olduğu, belirli ölçüde esnafça eğilimlere yatkın bulunduğu daha sonraları anlaşılmış olan A. Dubçek başta olmak üzere partinin yeni yöneticileri, üç ay süre ile, Ocak Plenumunun ruhu olan hayati meselelerin bir tekini olsun ele almadılar. Partinin ideolojik temelinin sarsılması ve komünistlerin şaşırtılması sonucu olarak girişim imkânları sağcı oportünistlerin eline geçti. Artık toplumda uluslararası emperyalizmden ve onun casusluk merkezlerinden esinlenen revizyonistler ve o zamana kadar gizlenmiş olan gericiler söz sahibi oldular. Bunların, Ocak Plenumunda kararlaştırılan hedeflerden apayrı amaçlar peşinde koştukları apaçık görülüyordu. Partinin dürüst öz-eleştirileri ve 50 yıllarına ait deformasyonların yerilmesi, Komünist Partisi düşmanlarının elinde partinin kalbine yöneltilmiş bir hançer halini almıştı.

Oportünistlere, objektif olarak, partiyi ideolojik bakımdan silâhsızlandırmalarında, Yurdumuzda derin kökler salmış olan küçük burjuva gelenekleri ve etkili burjuva propagandası yardım ediyordu. Merkez Komitesi Ocak Plenumunun vaadettiği eylem programı, oportünistlerin etkisi altında hazırlanmaktaydı. Program ÇKP'nin XIII. Kongresi doğrultusuna dayanır gibi görüldüğü halde, gerçekte bu doğrultunun revizyonundan başka bir şey değildi. O. Şik, Y. Şpaçek, Y. Smirkovski, F. Krigel, V. Slavik, E. Goldštükler ve benzerlerinin çabaları sonucunda eylem programının birçok bölümlerine sağcı oportünist nitelikler sinmişti. Böylelikle, parti içinde yıllarca sürüp gitmiş olan bunalım programda yansıtılmış oluyordu.

1970 yılının Ocak ayında toplanan ÇKP MK, Merkez Komitesinin Ocak 1968 Plenumunda alınan kararların Y. Smirkovski, F. Krigel, F. Vodslon, Y. Boruvka, V. Slavik, Y. Şpaçek, V. Prhlik gibi MK üyeleri tarafından yorumlanarak yaygınlaştırıldığını, bunların kendilerini «Ocak ayının adamları» olarak tanıttıklarını belirtti. Bu kişiler Ocak plenumunun kararlarını koyu bir sis altında göstermiş, sağcı açıdan tahrif etmişlerdi. «Demokrasi

ve özgürlük», «ilerleme ve ümanizm» gibi şiarlar altındaki revizyonist doğrultu, işte bu suretle türetilmiş ve bütün bunlar «demokratik sosyalizm»in yeni modeli olarak ve «güleryüzlü sosyalizm» maskesi altına ileri sürüldü. Giderek, Merkez komitesinde, onun Prezidyumunda ve daha sonra diğer parti organlarında aktif sağcı oportünist çekirdekler meydana getirildi. Bunlar parti ve devlet yönetimini ele geçirmek için çalışmalara koyuldular. Prezidyum sağcı güçlerin saldırılarına karşı-koyamaz hale getirilmişti. Bu organ sağcıların maskelerini sıyırmak için hiçbir tedbir almıyor, parti saflarının Marksizm-Leninizm temelinde ideolojik birliğini sağlıyamadı. Prezidyumun bu kayıtsızlığı, politik saflığı ve güçsüzlüğü, bütün parti ve topluma üzerinde cesaret kırıcı etkiler yapıyordu.

1968 yılının Ocak-Ağustos arası dönemi, dış baskılar karşısında tam gerileme dönemi oldu. Sosyalizmin, Komünist Partisinin itibarı sarsıldı, partinin yirmi yıllık çalışmalarının ürünleri gözden düşürüldü. Çekoslovakya'da bir karşı-devrimin varlığını bugün bile kabule yanaşmayanların çoğu, daha 1968 Mayıs'ında yapılan il ve ilçe parti komiteleri sekreterleri toplantısında, memlekette sosyalizm, Sovyetler Birliği ve parti aleyhtarı güçlerin faaliyetlerini artırmalarıyla ortaya çıkan tehlike üzerinde durulduğunu bilmezlikten gelmektedirler. Bu tehlike üzerinde duranlardan biri de A. Dubçek'in kendisiydi. Böyle olmasına rağmen o zamanki parti yönetimi bu apaçık tehlikeye karşı hiçbir tedbir almadıktan başka, sağcıların baskısına gitgide daha fazla boyun eğdi, onlarla anlaşma halinde eylem yürütmeye girişti. Ve beş sosyalist ülkenin kardeş komünist partilerinin, Çekoslovak komünistlerini karşı-devrimci darbe tehlikesi karşısında zamanında uyararak 1968 Temmuzundaki mektubunu reddetti.

ÇKP'ne karşı saldırılar o derecede şiddetlenmişti ki, çeşitli kulüplerde yapılan toplantılarda ve basında partinin yasaklanması açıkça isteniyordu. «İnsan yüzlü sosyalizm» taraftarı gibi görünen kimseler, harp sonu dönemini, güya kişinin yaratıcı aktifliğini boğan «kışla sosyalizmi» olarak nitelermekteydiler. Bu durumda 1968'de iktidarı ellerine geçirmek iddiasıyla ortaya çıkan bu «tahsilli» ve «kültürlü» adamların birdenbire nereden türedikleri sorusu, gayet tabii, sükûtle geçiriliyordu. Bu arada, işçi sınıfının çoktandır devrimci güç olmaktan çıktığı, sosyalizm kuruculuğuna aktif olarak katılmadığı, sosyalizmin ise burjuva demokrasiden daha fazla özgürlük verecek yetenekte olmadığına ortaya çıktığı ileri sürülüyordu.

Gerek özgürlük, gerekse ideoloji, devlet, hukuk, demokrasi vb. gibi temel kavramlar, sınıfsal-politik özden yoksun ediliyordu. Öyle ki, 1968 yılında, özellikle basında, sosyalizmin ve Komünist Partisinin namuslu taraftarları hariç, herkese özgürlük tanınmıştı. Partiye ve işçi sınıfının mütteliklerine karşı her türlü iftiralar yaymak serbestti. Öte yandan, bunların yalanlanması, sosyalizmin savunulması için hiçbir şey yapılmıyordu. 20 yıllık geçmiş «karanlık bir dönem» olarak tasvir ediliyor, tahrif

edilmiş ve uydurulmuş olaylar anlatılıyor, yalan yanlış haberler yaygın hele getiriliyor, gericilik duygusu iyice körükleniyordu. Sağcı ve anti-sosyalist unsurlar çeşit çeşit kulüpler ve derneklerde gruplaşıyor, siyasal partiler haline geliyordu. Esasen ÇKP'nin yasaklanması istekleri ağıttan açığa ilk olarak bu çevrelerde ortaya atılmaya başlamıştı.

Partisiz Aktivistler KAN Klubünün «teorisyeni» ve «manevi babası» olan eski komünist Svítak, 6 milyon partisiz adına, Komünist Partisi aleyhinde konuşabilmek hakkını istemekteydi. Svítak, bazı yazarlar ve sanatçılarla birlikte, başında bulunduğı kulübü, seçkin aydınların siyasal partisi haline getirmeye çalışıyordu.

Prag'da profesör Černí'nin evinde toplanan aydınların bazı temsilcileri bir sosyal-demokrat parti kurmak için Batıdan çok kolay para sağlanabileceğı kanısındaydılar. KAN ile Kulüp-231, bu sürecin ancak şiddetle, kan dökmekle, elektrik direklerine adam asmakla gerçekleştirebileceğini daha 1968 ilkbaharının sonlarında anlamışlardı. «Bunun sorumluluğunu kim yüklenir?» diye soruyor ve yine kendileri «suçu komünistlere yükleriz» diyorlardı. Şunu da söylemeliyiz ki, bu kulüplerin üyeleri arasında ceplerinde parti üyeliğı cüzdanı taşıyan kimseler de bulunmaktaydı. Yakın bir zamana kadar Novotní'nin yakın dostlarından biri olan yazar Yan Prohaska bunların en aktiflerinden idi.

Kanunsuz olarak mahkûm edilenlerin rehabilite edilmesi için kurulmuş bir örgüt maskesi altında faaliyet yürüten K-231 karşı-devrimci elemanları bir araya toplamaya başlamıştı. Cânilere de yer vermekten zerre kadar utanmıyorlardı. Bu «kulüp», Komünist Partisinin yasaklanmasını ve 1945—1948 döneminde alınmış olan devrimci kararların gözden geçirilmesini isteyen bir resmi çağrı ile ortaya çıktı. Anti-sosyalist güçler arasındaki o acayip «iş bölümü»nde, en başta güvenlik, adalet ve savcılık organları olmak üzere, devlet cihazını yıkmak ödevini K-231 üzerine almıştı. Özgürlük, hele basın özgürlüğü maskesi altında, ülkenin kanunlarına aykırı olarak, hem sıradan vatandaşlar, hem de devlet adamları ve toplum fonksiyonerleri karalanmaktaydı. Toplumsal ve politik düzene karşı açıkça kışkırtıcılık yapılırken, müttefik sosyalist ülkelere ve bunların temsilcilerine kudurca saldırılıyordu.

Bütün bunlar olup biterken parti ve devlet yönetimi susuyor ve en küçük bir harekette bulunmuyordu. Öyle ki, 1968 yılının 1 Mayısında Prag'da yapılan törende, KAN temsilcileri «Milli güvenlik organlarının kükürt kazanında eritilmelerini (!) istiyoruz» gibi şiarlar taşımalarına rağmen, tribünde bulunan ÇKP MK Birinci Sekreteri bunları gülümseyerek selâmlıyordu.

(!) Çekçe'de «rozpustit», hem serbest bırakmak, hem de eritmek anlamına gelmektedir. (Yazarın notu)

«2.000 kelime» başlıklı bildirinin yayınlanmasından sonra ÇKP MK Prezidyumu bu pamfleti *karşı-devrimci* olarak niteleyen bir deklârasyon yayınladı. A. Dubçek bu karardan sonra da bu karşı-devrimci bildiriye karşı herhangi bir tedbir almadıktan başka, yerici tek kelime de söylemedi. Dubçek, sosyal-demokratlar arasında gizlice dağıtılan ve 31 Ağustos 1968 günü gerçekleştirilmesi gereken direktifin varlığından haberdar olduğu halde, partiye, memlekette bir sosyal-demokrat parti kurulamayacağına dair teminat vermekle yetindi. Söz konusu direktifte Sosyal-Demokrat Partisinin yeniden kurulması için bir kararname yayınlanması, yığınların bu partiye aktif olarak katılmaya çağrılmaları, sosyal-demokratların aktif politik güç oldukları İngiltere, Batı Almanya ve İsveç'ten politik ve ekonomik yardım dileğinde açıkça bulunulması isteniyordu. Bunun yanı sıra, Çekoslovakya'nın Varşova Antlaşmasından çıkışının ilân edilmesi ve Ortak Pazara girmesiyle ilgili görüşmelere *şimdilik* başlanmaması, NATO'ya girmesinin *şimdilik* söz konusu edilmemesi talep edilmekteydi.

Politik kargaşalık, partideki bunalım, devlet cinazında ve tüm toplumda çöküntü gitgide artıyordu. Artık kimin gerçek komünist olduğu, kimin olmadığı parti dışında bulunan kişiler tarafından kararlaştırılıyordu. Bunlar, ya amansız birer anti-komünistti, ya da fikren ve kalben partiye çoktan ilgisi kalmamış kimselerdi. Bu arada «komünistsiz sendikalar» şiaı altında fabrikalara hücumu geçildi ve kısa bir zamanda 300'den fazla fabrikada sendika komiteleri kuruldu; bunlarda bir tek komünist yoktu.

Çekoslovakya'da karşı-devrim diye bir şey olmadığını, beş sosyalist devlete ait tankların kelimeleri hedef aldığını 1968 Ağustosundan sonra iddia edenler, tabiatıyla, gerçekte neler hazırladıklarını anlatmadılar. Anti-sosyalist güçlerin örgütlenmesi, Komünist Partisini ve sosyalist devleti gözden düşürmek suretiyle kamu oyuna yapılan baskı önceden hazırlanmış bir plân gereğince yürütülmekteydi. Gazete ve dergiler, yığınları, devlet yönetimi alanında yapılması tasarlanan değişikliklere hazırlıyorlardı. Bazı yayın organları belirli bir dönemde bağlı bulundukları örgütlere karşı bağımsızlıklarını ilân ettiler. Örneğin, «Pratse» gazetesi sendikalarından, «Mlada Fronta» gençlik örgütünden koptular. Bir grup sağcı oportünist, partinin merkez organı «Rude pravo»ya sızarak, bu gazetenin Merkez Komitesinin değil, «tüm parti»nin, yani pratikte kendilerinin organı olmasını istediler. «Student» (Yüksek Öğrenim öğrencilerinin) ve «Obrana Lidu» (Milli Savunma Bakanlığının) gazetelerini temsil edenler, «Hür Avrupa» Radyosunun Çekoslovakya şubesiyle bağlar kurdular ve bir süre sonra Münih'e gittiler. Bunların verdikleri mülâkat «Hür Avrupa» radyosu yöneticilerini bile şaşırtacak nitelikteydi.

Memleketin dış politikasını değiştirmek için de hazırlıklar yapılıyordu. Sovyet aleyhtarlığı ve müttefik sosyalist ülkelere hücumlar, bu hazırlıklar arasındaydı. Askeri-Politik Akademide, Varşova Antlaşmasından çıkma ve

ülkeyi «tarafsızlaştırma» görüşüne dayanılarak, Çekoslovak Ordusunun eylem programı kaleme alınmıştı. Hükümet ve ÇKP MK Birinci Sekreteri bu programdan haberdar oldukları halde hiçbir tedbir almaya yanaşmadılar.

1968 yılının yaz aylarında Çekoslovakya'ya, Batı Avrupa'da turist sıfatıyla 200'den fazla subay ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı Almanya'daki özel servislerine mensup 300'ü aşkın ajan gelmişti. Örgütlenen bu «geziler»le güdülen amacın, yurdumuzdaki doğa güzelliklerini görmek olmadığı, memleketteki politik bunalımın muhtemel sonuçlarını değerlendirmek olduğu apaçıktı. ÇKP MK Birinci Sekreterine bu konuda da bilgi verildiği halde o, tehlike işaretini vermedi ve Savunma Konseyi Başkanı olarak ödevini yerine getirmede.

Belirli çevreler, Potsdam Antlaşması gereğince Batı Almanya'ya yerleştirilen Almanların (Alman Demokratik Cumhuriyetine göçenlerin lâfı bile edilmiyordu) Çekoslovakya dönmeleri için imkânlar araştırmaya başlamışlardı. 1968 yazında Ştuttgart'ta yapılan «Südet Almanları günü»ne katılan Çekoslovak gazetecilerinden biri, başlangıçta Çekoslovakya'ya 100—150 bin Alman'ın dönmesinin Prag'da gözönünde bulundurulduğunu açıkladı. Südet Almanlarının temsilcilerinden işverenlerin ve Südet Almanlarına ait sermayenin de Çekoslovakya'ya dönmesinin en iyi çözüm yolu olacağını söylüyordu. «Demokratik-Konservative Korespondents» adlı gazete ise, «Çekoslovakya'nın Südetli Alman hemşerileriyle temaslar kurmaya çalıştığını ve bunların temsilcilerinin Çekoslovakya Dışişleri Bakanlığı ile görüşmeler yaptığını» ilâve ediyordu.

1968 yılının yaz aylarında sosyalist devletin tüm politik yapısı ve organları çalışamaz hale gelmiş, emekçi yığınları ise ideolojik ve politik bakımdan tamamiyle şaşırılmışlardı. Komünist Partisi artık memlekette olayların gidişini etkileyemiyordu. Gerçek Marksist kadrolar oportünistlere ve karşıdevrimcilere karşı fikirlerini açıkça söylemek olanaklarından yoksun bulunuyorlardı. Diğer siyasal partilerde, 1948 Şubatında mevkilerinden uzaklaştırılmış olan gerici politikacıların etkisi durmadan artıyordu. Hükümet aslında iktidar olmaktan çıkmıştı ve devleti, ekonomiyi, savunma işlerini yönetecek gücte değildi. Düşmanın haber alma ajanları artık memlekette istedikleri gibi at oynatıyorlardı. Gericiler, işçi sınıfının silâhlı müfrezesi olan halk milisini ortadan kaldırmak için geniş bir kampanya açmışlardı. Ordu saflarında da çöküntü başlamıştı. Halk ekonomisinde sosyalist prensipler yozlaştırılıyor, ekonomik iflâs tehlikesi gitgide artıyordu. Olaylar, ikinci bir merkezden, Merkez Komitesi Prezidyumundaki sağcı elemanlarla işbirliği yapan Prag Şehir Komitesi tarafından yönetiliyordu.

1968 yazında bu merkez, ÇKP MK'ne tekrar seçilmemesini istediği kişilerin adları yazılı listeler dağıtıyordu. 21 Ağustostan sonra, adları bu

listede yazılı olanların topluna birden, otomatik olarak «hainler», «işbirlikçiler» denilmeye başlandı ve bunların ortadan kaldırılması için çağrılar yayınlandı. Bu psikolojik terörün sonucu olarak, daha 1968 Ağustosundan önce ÇKP'nin 40'tan fazla sadık üyesi hayatlarına son verdiler.

K-231 üyelerinden Osvald sadece ÇKP'nin değil, güvenlik organlarının da ortadan kaldırılmasını istiyordu. Onların işi bitirildikten sonra, ordu saflarında da temizlik yapılması gözönünde bulunduruluyordu. Onlara göre «iktidarın barışçı yolla, kan dökülmeden ele alınması» bu suretle sağlanacaktı. Svítak'a göre bu süreç tamamlandığı zaman ülke köklü politik değişikliklere sahne olacaktı. ÇKP MK'nin eski üyelerinden F. Pavliček, 1969 yılının Mayıs ayında şu itirafta bulundu: «21 Ağustos zamansız geldi. Biraz daha gecikseydi, birçok ilerici tedbirler kanulaşmış olacaktı». Bu gibi kimseler «ilerici» kavramı ile, sosyalizm ilkelerinin inkârını, Çekoslovakya'nın sosyalist ülkeler topluluğundan ayrılmasını kastediyorlardı.

Parti ve devlet yönetiminin anti-sosyalist, karşı-devrimci güçlerle savaşmak yeteneğini kaybettiği ve yöneticilerden çoğunun sosyalizmi savunmak için yasal araçlardan faydalanmak istemediği bir zamanda müttefik sosyalist ülkelere ait askeri birliklerin Çekoslovakya'ya girmeleri zorunlu bir tedbir halini almıştı. Böylelikle sosyalizmin savunulmasının bütün komünistlerin ödevi olduğuna dair yüksek enternasyonalist ilke gerçekleşmiş oluyor ve sağcı oportünistlerin iktidarı ele geçirme plânları suya düşürülüyordu.

Karşı-devrimci güçlerin neler hazırladıkları 21 Ağustostan sonra açıkça meydana çıktı. O dönemde terör ve şiddet günlük olaylar haline gelmişti, bu isterinin alevleri bütün ülkeyi sarmak üzereydi. Bazılarına göre, memlekette müttefik ordularının gelmesinden önce kan dökülmeye başlanıyordu, ancak o zaman karşı-devrimden söz edilebilirdi. Böylelerine sormak gerekir: kan dökülünceye, kurban verilmeye kadar beklemek mi lâzımdı? Acaba dedikleri gibi olsaydı, bu defa aynı kişilerin, kan dökülmesini önlemek için, müttefiklerin daha evvel işe karışmaları gerektiğini iddia etmeyeceklerini kim garanti edebilirdi!

1968 yılı, Çekoslovakya olaylarının çözümünde doğru yolu arayanlara birçok deliller verdi. Kendi memleketlerindeki komünistleri insafsızca ezen o zamanki Batı Almanya Başbakanı Kizinger cinsinden Batının en gerici çevrelerine mensup kimselerin, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyet'indeki olayların gelişmesini sonsuz bir sevinçle karşılamaları normal bir şey miydi? Acaba Batı ülkelerinde komünistlere karşı yürütülen savaşı para ile besleyen katolik kilisesinin, A. Dubček için dua edilmesine izin vermesi bir raslantı mıydı? Acaba CIA sözde «daha iyi bir sosyalizm!» uğrunda savaşan Çekoslovakyalıların görüşlerini yaymak için dünya kadar parayı çıkar gözetmeden mi harcıyordu? Acaba sağcı sosyalistler «yenileşme!»

uğrunda mücadele eden sözde «kahramanlara!» karşı coşkun sempati-lerini rastgele mi ilân ettiler?

21 Ağustostan sonra, yerli ve uluslararası gericilerin plânları altüst olurken, Çekoslovakya'nın «işgal edildiği» nâraları atılırken, bütün tarihte benzeri bulunmayan inanılmaz bir şey oldu: Çekoslovakya'da politik bir iflâs meydana geldiği halde, parti ve devlet yönetimi yerli yerinde kaldı. «İşgal» sözünü dillerinden düşürmeyenlerin bu konu üzerinde biraz kafa yormaları zahmete değse gerek. Sovyetler Birliği'nin ve diğer müttefik ülkelerin askeri birlikleri, karşı-devrimci zulüm tehlikesini ve emperyalist müdahaleyi önlemek, sosyalizmin kurtarılmasına enternasyonalist yardımda bulunmak için memleketimize geldiler. Fakat yurdun bunalımdan kurtulması sorununu Çekoslovakya komünistleri, Çekoslovakya emekçileri çözümlediler. Karşı-devrimci unsurlara yardım eden ve sosyalizmin güçlenmesini engelliyen o zamanki yönetimin sağcı oportünist niteliği ne derecede açıkça ortaya çıkıyorsa, ÇKP MK'nin 1969 Nisan'ındaki plenumunda zirvesine ulaşmış olan politik savaş o nispette genişliyordu.

ÇKP MK'nin Nisan (1969) plenumu, olayların gelişmesinde kesin bir dönüm noktası oldu. Bu toplantıda temel amaç (toplumu bunalımdan kurtarma amacı) belirlendi. ÇKP MK Birinci Sekreterliğine Gustav Husak yoldaş seçildi. Yeni yönetim, bütün dikkatini, parti ve ekonomi gibi iki temel sorun üzerinde yoğunlaştırdı.

Her şeyden önce dezorganize edilmiş ve parçalanmış olan partiyi yeniden savaşa yetenekli hale getirmek, onu gözden düşürmüş ve lekelemiş olanlarla bağını kesmek, toplumda yeniden yönetici kuvvet olabilmesi için bütün sağlam güçlerini toparlamak gerekiyordu. Artık, partinin sabırlı çalışmaları sayesinde, emekçi yığınları arasında, sosyalizmi gerçekten kimlerin kurmak istediğini ve zararı yine halka ödetmek üzere kimlerin böyle bir düzenin yıkılmasına önayak olduğunu kendi tecrübeleriyle anlıyanların sayısı hızla artmaktadır. Hâlen, Komünist Partisi'nin nitel yeni birliğinin kaynağı olan sosyalist toplumun temel değerleri canlanmakta, komünistlerin rolü, aktifliği ve girişimleri artarak, kayıtsızlık ve pasif davranışlar ortadan kalkmaktadır. Fikirleri ve fedakârca çalışmalarıyla güçlü olan sağlam parti çekirdeği önemli derecede kuvvetlenmiş ve genişlemiştir.

Parti üyeliği cüzdanlarının değiştirilmesi münasebetiyle yapılan toplantılar, bütün partide, onun tüm organ ve örgütlerinde yapılan tahlillerin bileşik bir kısmıydı. Kişisel görüşmelerde her parti üyesi, kendi çalışmaları ve tutumu hakkında bilgi verdi. Görüşme komisyonları yeni üyelik cüzdanları verilip verilmemesi hakkında sadece delillere dayanan tekliflerde bulunmak hakkına sahiptiler; kesin kararı ancak parti üyelerinin genel toplantısı verebiliyor ve bu kararların daha yüksek organlar tarafın-

dan onaylanması gerekiyordu. Parti tüzüğüne göre her üye itiraz dilekçesi vermek hakkına sahipti. Bütün bu tedbirler sağcı oportünist, parti aleyhtarı ve anti-komünist mevzilerde yer alanların açıklanmasına, herkesin sorumluluğunun tespiti yoluyla sonuçlar çıkarılmasına, başka bir deyişle sağlamlın çürükten, namuslu komünistlerin karyeristlerden ve üyelik cüzdanına sahip olma hakkını çoktan kaybetmiş olanlardan ayırmaya yaradı.

ÇKP MK eski Birinci Sekreteri A. Dubçek'in faaliyetleri bütün yönleriyle tahlilden geçirildi. Bu işle görevli Merkez Komitesi komisyonu, Prezidyum ile Merkez Komitesine, incelenmek üzere birçok belge vermiştir. Bu belgelerde A. Dubçek'in Parti Tüzüğü'ne aykırı tutumları görülmektedir ki, bunlardan bazıları şunlardır: XIII. Kongre doğrultusunun ve MK Ocak (1968) Plenumu kararlarının uygulanmasını sağlamamış, bu kararların keyfi surette yorumlanmasına engel olmamıştır. Partinin ideolojik ve örgütsel çöküşünün, partideki sağcı güçlerin ve toplumdaki anti-sosyalist unsurların revizyonist ve oportünist teorileri yaymalarının, burjuva propagandası yapmalarının sorumluluğunu ÇKP MK Birinci Sekreteri sıfatıyla A. Dubçek taşımaktadır. A. Dubçek, memleketimizde sosyalizm kuruculuğu dönemi başta olmak üzere, ÇKP'nin, parti tarihinin lekelenmesine ve itibarının sarsılmasına göz yummuş, partiyi ve onun ideolojik cephesini, anti-sosyalist ve sağcı oportünist güçler bloku ile savaşa seferber etmemiş, tam tersine, ideolojik bakımdan teslimiyete yol açmıştır. Partinin, memleketteki durum üzerindeki kontrolü elinden kaçırmada, işçi sınıfı egemenliğinin ve sosyalist devletin iktidar araçlarının etkisiz kalmasında, halk ekonomisinin ağır zararlara uğramasında suçun önemli bir kısmı A. Dubçek'e aittir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile sosyalist ülkelerin kardeş partileriyle mevcut dostça ilişkilerin bozulmasından da A. Dubçek doğrudan sorumludur. Karşı-devrimci güçlerin cepheden saldırıya geçtikleri günlerde milliyetçi mevzilerde yer alan A. Dubçek, işçi sınıfının ve memleketimizdeki emekçilerin çıkarlarını korumaya yanaşmamıştır. Bütün bunlar Çekoslovakya'nın uluslararası durumuna, dünya komünist hareketine zarar vermiştir.

A. Dubçek ÇKP MK'nin Nisan, Mayıs ve Eylül (1969) plenumlarından sonra bile hatalarını anlamamış, adının yabancı ülkelerdeki anti-komünistler, memlekette de sosyalizme karşı koyan karşı-devrimci elemanlar tarafından bayrak yapılmasına ses çıkarmamıştır.

Bütün bunlar A. Dubçek'in anti-komünist propaganda tarafından ullaştırılmasının nedenlerini inandırıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sağcı oportünistler, yerli ve yabancı gerici çevreler Nisan (1969) plenumunda seçilen yeni parti yönetiminin politik alanda konsolidasyonu sağlamayı başarabileceğini, fakat ekonomik alanda mevcut karmaşık sorunları çözümüleme çabalarının boşa gideceğini sanıyorlardı. Yeni yönetimin tutunamayacağına dair bütün ümitlerini bu ihtimale bağlamışlardı.

Politik konsolidasyonun ertelenmez sorunları ortada durduğu halde, partinin yeni yönetimi, 1969 Nisanından sonra komünistleri ekonomik sorunları çözme isikametine yöneltti. MK, daha Mayıs ayında ekonomik gelişme sorunlarını ele aldı. Sosyalist sistemin plânlı gelişmesinin bütün önemli elemanları yeniden yürürlüğe konuldu. Her şeyden önce, parti'nin ekonomik programının komple ifadesi ve iktisadi yönetimin başlıca aracı olan plân yeniden işler hale getirildi. Alınan tedbirler sayesinde daha 1969 yılının ikinci yarısında üretimin ve emek veriminin artırılmasında dikkate değer sonuçlar elde edildi, enflasyon süreci durduruldu, ücretler ve fiatlar stabilize edildi. Bu da asgari emeklilik maaşlarının yükseltilmesi vb. gibi toplumsal sorunların çözülmesi yönünde tedbirler alınmasına imkân verdi. Hâlen pazarda ihtiyaçları karşılayacak ölçüde mal bulunmaktadır ve en önemlisi, sanayi üretimi, emek verimini yükseltmek suretiyle artırılmıştır. Çalışma zamanının verimli kullanılması alanında olumlu sonuçlar alınmıştır.

V. İ. Lenin'in 100. doğum yıldönümünün, 1 Mayıs Bayramının ve Çekoslovakya'nın Sovyet Ordusu tarafından kurtarılışının 25. yıldönümünün kutlanmaları, toplumumuzda meydana gelen değişikliklerin, tüm politik atmosferdeki kökten yenileşmelerin inandırıcı kanıtlarıdır. Böylelikle ÇKP MK Nisan (1969) Plenumundan sonra geçen bir yıl içinde partinin yürütmüş olduğu büyük ölçüdeki örgütsel ve politik çalışmaların sonuçları ilk defa olarak yoklamadan geçirilmiş olmaktadır. Karşı-devrimci güçlerin ve sağcı elemanların, olup olacağı 9 ay önce kargaşalık çıkarmaya kalkıştıkları başkentin Vatslav alanında Mayıs günleri ibret verici sahnelerle geçiyordu. O günlerde bu alan sosyalist güçlerin yığınsal gösterilerine, ÇKP'nin bunalımı ortadan kaldırma, toplum hayatını normalleştirme çabalarının emekçiler tarafından desteklendiğine tanık oldu. Bu törenler vesilesiyle halkımız, devrimci işçi hareketinin geleneklerine nasıl candan bağlı olduğunu, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle mevcut sağlam dostluğa nasıl değer verdiğini kimsenin şüphe edemeyeceği bir şekilde ispat etti. Partide ve toplumda sağlanan yüksek düzeydeki konsolidasyon aynı zamanda halkımızın ne büyük imkânlarla sahip olduğunu gösterdi.

Yeni yola girişimizden bir buçuk yıl sonra yapılan MK Haziran (1970) Plenumunda belirtildiği gibi, haklı olarak diyebiliriz ki, partide ve toplumda başgösteren anarşi ve çöküntüye son vermeyi, gerek politik alanda, gerekse ekonomik alanda ciddi dönüşümler sağlamayı başarmış bulunuyoruz. Partinin konsolide edilmesi ve halk ekonomisinin gelişmesinde başarılarla ulaşılması sonucunda, Komünist Partisi'nin güttüğü politikanın doğruluğuna inanan ve onu aktif olarak destekleyenlerin sayısı durmadan artmaktadır.

Bütün bunlar, sağcı oportünistlerin ve anti-komünistlerin bugüne kadar kabule yanaşmamalarına rağmen, inkâr edilemez gerçeklerdir.

Gerek ekonomik baskıyla, gerekse politik şantajla ve hattâ açık askeri eylemlerle (ki, Viyetnam Demokratik Cumhuriyeti'ne karşı girişilen Amerikan saldırısının iflâsı bunun örneğini teşkil etmektedir) sosyalizmin yokedilemeyeceğini anlayan emperyalist irtica, sosyalist topluluğu zayıf düşürmek, sosyalist ülkelerle Sovyetler Birliği arasındaki işbirliğini baltalamak için elinden gelen herşeyi yapmaktadır. Emperyalizm bu savaşta ideolojik bozguna büyük bir önem vermektedir. Kapitalizm, nispeten uzun bir süre daha ideoloji, düşünce, psikoloji, ahlâk ve yaşayış tarzı alanlarında etkili olabilecektir. Bunu inkâr etmek saflik olur.

Çekoslovakya'da 1968 ve 1969 yıllarında olup bitenler Marksizmin teorik cephesinin önüne ertelenmesi imkânsız sorunlar çıkarmıştır. Bizim, örneğin, sosyalizmin kesin zaferi, emperyalizmin ideolojik baltalama alanındaki imkânları, sosyalist sistemin zayıf noktaları (1968 Çekoslovakyası hiç şüphesiz böyle zayıf noktalardan biriydi), kaypak karşı-devrimin ve kapitalizmin «barışçı yoldan» restorasyonu mekanizmasının açığa çıkarılması gibi sorunlar üzerine eğilmemiz gereklidir.

Sosyalist bilincin biçimlenmesi, asla kendiliğinden gelme bir süreç değildir. Memleketimizde büyük çoğunluk sosyalizmden yanaydı ve bugün de öyledir. Fakat sadece kişisel inanç yeterli değildir. Sosyalist bilinç, yığınların ve özellikle komünistlerin zamanımızın nitelikleri, sınıfların durumu, verilmekte olan savaşın anlamı hakkında açık seçik fikir sahibi olmalarını gerektirmektedir. Bu bilinç, işçi sınıfının Marksist-Leninist partisine karşı tutumun açık olmasını, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle enternasyonalist ilişkilerin ardıcıl olmasını gerektirmektedir.

İnsanları bilinçlendirme savaşı sosyalizme de devam etmektedir. Biz komünistler bu savaşı, basmakalıp iyimserlik havası yaymak suretiyle değil, ikna yoluyla yürütmeliyiz. İşçi sınıfı, ancak ideolojisinin tüm gücünden faydalandığı takdirde görevini yerine getirebilir. Memleketimiz insanların gitgide daha geniş ölçüde anlamakta olduğu gerçek, yığınlara, Marksizm-Leninizmin enternasyonalizm öğretisine sadık olan Çekoslovakya Komünist Partisi tarafından yayılmaktadır.

Ordular var halka karşı, ordular var halktan yana

Aradan üç yıldan fazla bir zaman geçmiş bulunuyor: 25/26 Nisan 1967 gecesi sabaha karşı Yunanistan Başkentinin sakinleri, tankların, zırhlı arabaların ve askeri kamyonların gürültüsüyle uyanmışlardı. En önemli devlet daireleri askerler tarafından birkaç saat içinde işgal edilmişti. Gecenin karanlığı içinde Atina sokaklarında otomobiller gidip geliyor ve bunlar, Başbakan Kaneolopulos ile birçok bakanlar başta olmak üzere tutuklanan kimseleri hapisanelere taşıyordu. Atina Radyosu, sabah sabah, Yunan Ordusunun «Vatanı kurtarmak» ve «âdil bir devlet» kurmak için siyasal yönetimi eline aldığı haberini yayınladı. Aynı gün meydana getirilen askeri cunta, hükümet ve parlamentonun dağıtıldığını, anayasasının birçok maddelerinin geçerliğini kaybettiğini, bütün siyasal parti ve örgütlerin yasaklandığını ve memlekette «sıkıyönetim» uygulanmaya başlandığını ilân etti. Krallığın ve Yunan irticasının hoşuna gitmediği açıkça belli olan ılımlı burjuva hükümeti işte bu suretle ortadan kaldırılmış oldu.

Aradan bir buçuk yıl geçmişti: 3 Ekim 1968 gününün gecesi «Şerman» tipi on kadar tank, Lima'da Cumhurbaşkanlığı Sarayını kuşattı. Ordu mensupları tarafından tutuklanan Peru Cumhurbaşkanı Belaunde Teri, hemen hava alanına götürülerek bir uçağa bindirildi ve Arjantin'e gönderildi. Peru halkı, ertesi sabah, general Velasko Alvarado tarafından yönetilen bir askeri cuntanın iktidara elkoyduğunu radyodan öğrendi. Resmen açıklandığına göre subaylar, «ülkeyi milliyetçi bir gelişme yoluna sokmak», «yoksulluğa, canillığe, sömürüye, eşitsizliğe, toplumsal adaletsizliğe» son vermek ve Peru'yu yabancıların boyunduruğundan kurtarmak için hükümet darbesi yapmışlardı. Kısacası, iki devlet darbesi olmuştu ve her ikisini de askeri üniforma taşıyan kimseler yapmıştı. Böyle olsa da, bu darbelerin amacı ve sonuçları birbirinden farklıydı. Biz burada bu darbelerin ortaya çıkardığı sorunlar üzerinde durmuyarak, istatistik verileriyle yetineceğiz.

Raslantı değil, eğilim!

Geride kalan 10 yıl içinde askeri darbeler ibresi rekor sayılacak bir yükseliş göstermiştir. Ordunun iktidara geldiği ülkelerin doğruya yakın listesi şudur: Cezayir, Kongo (Kinşasa), Nijerya, Gana, Mali, Sudan, Libya, Somali, Kongo (Brazavil), Suriye, Irak, Endonezya, Arjantin, Brezilya, Peru, Bolivya. Hâsılı Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'nın 30 ülkesi son on yıl içinde 30'dan fazla askeri darbeye sahne olmuştur.

Lâtin Amerika ülkeleri için darbeler olağan şeyler sayılabilir. Bu memleketlerin siyasal tarihleri «prononsiyamento» adı verilen askeri darbelerle doludur. Öyle ki, son 150 yıl içinde bu ülkeler 600'den fazla askeri darbeye tanık olmuştur. Bu da Lâtin Amerika ordularının, kendi ülkelerinin

siyasal hayatına çoktan karışıklarını göstermektedir. Böyle olsa da, geçmişte hiçbir zaman Lâtin Amerika orduları bugünkü kadar fazla ülkede iktidarı ele almamışlar, bu ölçüde örgütlü bir güç olarak faaliyette bulunmamışlardır.

Bu ise, darbelerin rastlantı olmadığını, belirli bir eğilimi ifade ettiklerini ispatlamaktadır. Yani Lâtin Amerika kıtasında olduğu gibi Asya ve Afrika ülkelerinde de, *silâhlı kuvvetlerin «politikleşmeleri» süreci gelişme halinde bulunmaktadır. Ordular ve özellikle subaylar politik alana bir kuvvet olarak gitgide daha fazla girmekte, memleketlerinin iç hayatına aktif olarak karışmakta ve bazı defalar olayların gelişmesine sonuç belirleyici bir güç olarak etki yapmaktadırlar.*

Gayet tabii olarak bu eğilim, dünya kamu oyununda gitgide artan bir ilgi uyandırmakta ve şöyle bir sorunun ortaya atılmasına yol açmaktadır:

Askeri şahısların isteği nedir?

Birçok hallerde askeri şahısların basbayağı iktidar istediklerini tespit etmek hiç de güç değildir. Bazı kudretli kişiler, bir takım «küçük Napolyonlar», silâhlı kuvvetlere dayanarak kendi «18 Brümer»lerini yaratmaktadırlar. Bu gibi darbeler, genellikle, yapıldıkları memleketlerin politik veya toplumsal-ekonomik hayatında herhangi bir değişikliği gözönünde bulundurmuyor. Amaçları, sadece sivil iktidarın yerine eskeri diktatörlükler getirmek ve «Bonapartist» yönetim metodları uygulamaktır.

Bununla beraber son zamanlarda politik amaçları kesinlikle belirlenmiş askeri darbeler gitgide daha sık yapılıyor. Netekim Yunanistan'daki askeri darbe ile Peru'daki devlet darbesi arasındaki belli başlı fark bundan ibarettir. Bunlar politik doğruları bakımından birbirinin tam zıddıdır. Bu hususta bir açıklığa varabilmek için örnek olarak Yunanistan'da, Arjantin'de, Brezilya ve Endonezya'da iktidarı ele alan askeri şahısların eylemleriyle, Peru, Bolivya, Sudan, Libya, Somali ve Kongo (Brazavil) da mevcut askeri hükümetlerin tutumları arasında bir karşılaştırma yapmamız gerekiyor.

Yunanistan'da Amerikan emperyalizminin en saldırgan çevreleri tarafından teşvik edilerek ve desteklenerek iktidarı ele almış olan «kara albaylar»ın askeri cuntası vatandaş hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırmış, demokratik güçlere karşı vahşice baskıya girişmiş, zulma karşı en ardıcıl savaşı yürüten komünistler başta olmak üzere binlerce yurtsever zindanlara ve toplama kamplarına atmıştır. Yabancı gözlemcilerin büyük çoğunluğu şu kanıdadır: Askeri cunta, bu teröre, Yunan halkının o sıralarda yaklaşmakta olan parlamento seçimlerinde iradesini serbestçe dile getirmesine ve bu suretle daha bağımsız bir dış politika izliyeceği anlaşılan Papandreu hükümetinin iktidarı ele almasına engel olmak için başlamıştır.

Endonezya'da gerici askeri klik çağsal tarihin benzerine tanık olmadığı ölçülere ulaşan katliâm ve cinayetler örgütlemiştir.

Bazı askeri rejimlerin halk aleyhtarı, gerici niteliğini, kendi sınıf açılardan da olsa, burjuva gazeteleri bile kabul etmek zorunda kalmışlardır. Örneğin Amerikan dergilerinden «Nyüzuyk», Arjantin'deki askeri rejimin bütün siyasal partileri yasakladığını, parlamentoyu dağıttığını, sendikaların faaliyetini sınırladığını ve memlekette politik teröre başvurduğunu yazmıştır.

İngiliz gazetelerinden «Gardiyan»a göre Brezilya'daki baskı ve zulüm metodları «akla, hayale sığmaz» ölçüler almıştır. Fransız dergilerinden «Lö Mond Diplomatik»: «Bugün Brezilya'da (Yunanistan ve Kamboçya'da olduğu gibi) insan hakları ve demokratik özgürlükler öyle küstahça ve bayağıca ayaklar altına alınmaktadır ki, dünyanın hiçbir yerinde böylesine raslanamaz» diye yazmıştır.

Siyasal yönden faşist-korporasyonist mevizlere kaymış olan bu askeri rejimler, sosyal-ekonomik alanda da olumlu herhangi bir iş yapmış değildirlir. Örneğin Şili'de çıkan dergilerden «Ersilya»nın belirttiğine göre Brezilya'da toprak reformu tasarısı ve yabancı tekellerin çıkarlarına biraz olsun dokunan plânlar arşiv dolaplarına kilitlenmiştir. Eski rejimin bozuklukları Endonezya'da devam etmektedir. Bu memlekette evvelce olduğu gibi bugün de bürokratik burjuvazinin asalak zümreleri hâkim durumdadır ve halk sefalet içinde kıvranmaktadır. Tıpkı Arjantin'de ve Yunanistan'da olduğu gibi, Brezilya ve Endonezya'daki askeri rejimler, olgunlaşmış sosyal ve ekonomik değişimleri yapacakları yerde, memleketlerinin kapılarını yabancı sermayeye ardına kadar açmakta ve böylelikle ulusal ekonomilerini emperyalist tekellere daha da bağımlı hale getirmektedirler. Batılı devletlerdeki ve her şeyden önce ABD'ndeki en gerici çevrelerin, «üçüncü dünya'daki mevizlerini korumak ve güçlendirmek, bu ülkeler halklarının ulusal kurtuluş hareketlerine engel olmak için bu gibi askeri yönetimlerin politik gücüne bel bağlamaları rastgele bir şey değildir.

Peru, Sudan, Libya, Kongo (Brazivil) gibi ülkelerde ve benzerlerinde iktidara gelmiş olan askeri veya asker-sivil iktidarların başlıca özellikleri şudur: Bu rejimler, ülkelerinin ulusal çıkarlarına ve halklarının emellerine yakın amaçları gerçekleştirmek üzere, prensipler bakımından başka yollarda yürümeye koyulmuşlardır.

Örnek olarak Peru'daki askeri yönetimin faaliyetini ele alalım. Bu ülkede «İnterneyşinil Petroleum» adındaki Amerikan petrol şirketinin millileştirilmesi, sosyalist memleketlerle diplomatik ve ticari ilişkiler kurulması, toprak reformu kanununun kabulü, hükûmetin sanayii devlet kontrolü altına almayı ve üretim araçları üretiminin gelişmesine özel bir önem vermeyi kararlaştırması, sanayide yabancı kapital akımını sınır-

landırması, emekçilerin işletmelerin kârına ve yönetimine katılmalarını iyi karşılaması, maden sanayiini ve balıkçılığı devlet tekeli altına alması, döviz işlemlerini ve basını kontrol etmesi gibi sosyal veya sosyal-ekonomik değişiklikler, Peru'daki askeri iktidarın, emperyalizme ve memleketin gelişmesine engel olan ABD tekellerinin çıkarlarına hizmet eden yerli oligarşinin üst tabakasına karşı savaşmakta olduğunu açıkça ortaya koyan delillerdir. Peru Cumhurbaşkanı General Velasco Alvarado, bundan bir süre önce verdiği bir demeçte: «Amacımız, Peru'da insanın kendisini özgür hisseceği yeni bir toplum yaratmaktır» demiş ve şunları eklemiştir: «Söz konusu olan mesele, toplumumuzun eski yapısını modernleştirmek değil, bunun yerine memlekette yeni sosyal-ekonomik düzenin temelini teşkil edebilecek, nitelik bakımından yepyeni strüktürler meydana getirmektir».

Peru'da sosyal-politik düzenin ileride ne biçim alacağını şimdiden kestirmek şüphesiz ki güçtür. Bunu gelecek günler gösterecektir. Fakat askeri yönetimin bu aşamadaki politik doğrultusu, birçok bakımlardan halk yığınlarının ihtiyaçlarına cevap verecek durumdadır. Bunun için de hükümetin birçok tedbirleri ilerici güçler ve bütün Peru halkı tarafından destek görmektedir. Hükümetin köklü tedbirleri Peru Komünist Partisi tarafından da tamamiyle desteklenmektedir, çünkü partinin kanısına göre, hükümet kısmi nitelikteki milliyetçi tedbirlerden sonra, yapısal bakımdan derinliğine anti-emperyalist, devrimci değişiklikler yapmaya başlamıştır. Bununla beraber Peru komünistleri, hükümetin ulusal çıkarlara uygun olmayan tedbirlerini, kararsızlıklarını, gerici güçler karşısındaki gerileme hareketlerini eleştirmektedirler.

Bolivya, Sudan, Libya, Somali ve Kongo (Brazvil)'da iktidara gelen askerlerin anti-emperyalist, demokratik tedbirleri de bu memleketlerde desteklenmiştir. Sudan, Libya ve Kongo (Brazvil)'deki askeri hükümetler, kapitalist gelişme yolunun her türlü perspektiften yoksun olduğunu anıyarak ve geniş toplumsal tabakaların köklü sosyal değişiklikler özlemini dile getirerek kapitalist olmayan gelişme yolunu tutmuşlardır.

Şunu da gözönünde bulundurmak lâzımdır ki, bunlara benzer politik amaçlarla, gelişme halindeki başka ülkelerde de devlet darbeleri yapmak için girişimler yapılmış, fakat bunlar başarıya ulaşamamıştır.

Kısacası, bazı hallerde general ve albaylar sömürücü sınıfların egemenliğini ordunun yardımıyla sürdürmek veya yeniden sağlamak, bazı hallerde ise emperyalizme ve ona sınıksız bağlı bulunan yerli gericilere karşı savaşmak, ulusal çıkarları savunmak ve sosyal-ekonomik ilerlemeyi hızlandırmak amacıyla askeri darbeler yaparak politik yönetimi ellerine almaktadırlar. Başka bir deyişle, askeri darbelerin sınıfsal açıdan değerlendirilmesi şu sonucu vermektedir: Darbelerden bazıları gericidir, emperyalist ve halk aleyhtarı bir nitelik taşımaktadır, bazıları ise demokratiktir, ilericidir, hattâ belirli ölçüde devrimcidir.

Ama gelişmekte olan ülkelerin ordularında sadece «kötü» ve «iyi» askeri yöneticiler veya gericiler ve demokratlar vardır demekle yetinmek, hemen hemen hiçbir şey söylememek anlamına gelir.

Sebepler nelerdir?

Askeri darbelerin büyük çoğunluğu, gelişmekte olan ülkelerin politik ve sosyal-ekonomik yapılarında başgösteren bunalımın, crmş krallık düzenlerinin veya itibarını yitirmiş burjuva-bürokratik düzenlerinin iflsının, egemen sömürücü sınıfların yozlaşmalarındaki artışın sonucudur. Netekim, son askeri darbelerden bir haylisinin, «devrim», «değişiklik ve reformlar», «sosyal adalet»in ve «demokrasi»nin uygulanması şiarları altında gerçekleştirilmiş olması bir raslantı değildir.

rnek olarak Lâtin Amerika ülkelerini ele alalım. Amerikalılar-arası Basın Birliği'nin Başkanı Avgustin Edvars bu konuda şöyle demiştir: «ağımızın karakteristik özelliği şudur: «Bütün değerler, bütün eski temeller sallanmaktadır. Mevcut düzene her yerde eleştirici bir tutum, güvensizlik ve en çeşitli biçimlerde saldırılar görülmektedir.»

Çok şeyler anlatan bu sözler birçok Lâtin Amerika ülkesinde meydana gelen nazik durumu açık seçik ortaya koymaktadır. Sosyal, ekonomik ve politik çelişkilerin keskinleşmesi geniş bir sınıf savaşında ifadesini bulmakta, bu savaşın gelişme sürecinde, egemen sınıfların ve yönetici politik partilerin, olgunlaşan toplumsal sorunları burjuva reformizminin yardımı ile çözümlenme ve politik istikrarı kurmaktaki acizleri gitgide daha belirgin bir hal almaktadır.

Bunun tıpkısı veya benzeri olan süreçlere Asya ve Afrika'nın birçok ülkelerinde de rastlanmaktadır. Bu ülkelerde politik bağımsızlığın elde edilmesinden sonra iktidara gelen sivil hükümetler, sömürge hâkimiyetinin miras bıraktığı güçlükleri yenmeyi, eski sömürgeci devletlere ekonomik bağımlılıktan kurtulmayı, en hayati sosyal sorunları çözmeyi, ulusal meselenin halini sağlıyacak yolu bulmayı, devlet dairelerinde rüşvet ve nüfuz suistimaline son vermeyi başaramamışlardır.

Sosyal sistemde etin bir bunalımın ve devlet cihazında istikrarsızlığın hüküm sürdüğü koşullarda sınıfsal güçler arasında belirli bir denge kurulabilir. Bu gibi hallerde iktidarın ilerici güçlerin eline mit geçeceği, yoksa egemen sınıfların elinde mi kalacağı sorunu günün en önemli meselesi haline gelir. İşte bu gibi tarihsel anlarda ordunun rolü olağa-nst ölçüde büyür ve silhl kuvvetler sınıf çelişkilerinde bir nevi hakem durumuna gelir.

Ordu, sömürücü toplumun bütün tarihi boyunca, Lenin'in deyişiyle, «eski düzeni ayakta tutan bir let olarak, demokratik hareketin ve özellikle devrimci hareketin ezilmesinde kullanılan bir araç olarak» rol oynamıştır. Ordunun ileri g olarak, halktan yana olarak eylem yürütmesine çok

daha seyrek rastlanmaktadır. İşte bundan dolayı, son zamanlarda ilerici nitelik taşıyan askeri darbelerin gitgide sıklaşması, bizce, önemle izlenmesi gereken bir olgudur. Bu yeni bir durumdur ve kökleri, gelişmekte olan birçok ülkelerde yapılagelen önemli değişikliklere uzanmaktadır.

Lâtin Amerika ülkelerinde kapitalizmin gelişmesi, silâhlı kuvvetlerin modernleşmesi, birçok Asya ve Afrika ülkelerinde ulusal ordular kurulması vb. gibi etkenler, bu orduların saflarında «yeni askerler kuşağı» denilen zümrenin meydana çıkmasına yol açmıştır. Bunlar görevlerinin statükoyu korumak değil, köhe sosyal-ekonomik yapıları ortadan kaldırmak, emperyalizme bağımlılığa son vermek ve sosyal-toplumsal-ekonomik ilerlemeyi sağlamak olduğu kanısındadırlar.

Bu durum, her şeyden önce, yüksek ve orta rütbelerdeki subayların sosyal yapısında meydana gelen belirli bir değişikliğin, emekçiler arasından gelen insanların bu sosyal yapıya girmelerinin bir sonucudur. Örneğin Peru gazeteleri, General Velasko Alvaradon'un çocukluk döneminin yoksulluk içinde geçtiğini yazmışlardır. Sudan'da, Libya'da ve Somali'de çözülmemiş sorunlar karşısında şiddetli tepkiler gösteren birçok genç subay halkın bağrından çıkmıştır.

Anti-emperyalist, demokratik mücadele ve ulusal kurtuluş savaşları da subayların politik dünya görüşüne derin etkiler yapmaktadır. Emperyalizme bağımlılık ve irtica koşulları içinde etkili sosyal-ekonomik ilerlemeler sağlanamayacağı gerçeğinin anlaşılması sayesinde yurtsever subaylar arasında radikal anti-emperyalist akımlar belirmektedir.

Bu akımların artması, birçok hallerde subayların genel kültür seviyelerinin yükselmesine bağlıdır.

Burada şunu belirtmek gerekir: Peru Silâhlı Kuvvetleri komutan kadrolarında yer alanların hemen hemen hepsi Lima'daki Yüksek Askeri Araştırma Merkezinde özel kurslar görmüşlerdir. Bu Merkezi açanlar memleketin savunma gücünün artması için ekonomik potansiyelinin her yandan gelişmesi gerektiği, bu yüzden ordunun ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunları enine boyuna öğrenmesinin şart olduğu görüşünden hareket etmişlerdir. Besbelli ki Peru Ordusunun yöneticileri 1960 yıllarının başlarında Ulusal Planlama Enstitüsünü bu amaçla kurmuşlardır.

Mesleki ihtisasları ve genel öğrenimleri düzeyinin yükselmesi askeri personalin politik ufkunu genişletmekte, bu da onları, yeni fikirleri, dünyadaki ve kendi ülkelerindeki değişiklikleri daha çabuk benimseyip kavrayan insanlar haline getirmektedir. Hâlen subaylar arasında ideolojik kutuplaşmalar olmaktadır. Arjantin Komünist Partisi'nin «Nuestra Palabra» adlı günlük organında çıkan bir makalede şöyle denilmektedir: «Lâtin Amerika silâhlı kuvvetlerinde, her iki cepheyi birbirinden ayıran çizgi günden güne daha belirgin hale gelmektedir. Bu çizginin bir tarafında, ülkelerinin bağımsız olarak gelişmesinden ve halktan yana olanlar, diğer

tarafında ise «Standard Oyl»dan, teslim olmaktan yana olanlar, Kuzey Amerika şirketlerinde yüksek mevkilere göz dikenler, halkı ezmeye hazır olanlar yer almaktadır».

Bütün bunlardan dolayı ordunun halktan yana olması, burjuva propagandacılarının sık sık göstermeye çalıştıkları gibi, hiç de rastgele «olağanüstü olgular», ya da mucizevi paradokslar değildir. Bu, anti-emperyalist savaşa durmadan yeni sosyal tabakaların ve siyasal güçlerin katılmasına yol açan tarihsel sürecin yasal bir sonucudur. Aynı zamanda, satılmış yerli oligarşi üst tabakalarının gerici rolünün içyüzünü ortaya koyan devrimci ve demokratik parti ve örgütlerin eylemlerinin önemli bir sonucudur.

Hiç şüphe yok ki, orduların devrimcileşmesi üzerinde kesin sonuçlara varmak için henüz vakit erkendir. Pek çok olgunun gösterdiği gibi, orduların çoğunda hâlen sadece politik kutuplaşmalar süreci gelişmektedir. Bunun yanı sıra, demokratik akımlar, ilerici amaçlara ulaşmak için orduları daima peşlerinden sürüklüyebilecek derecede güçlü değildir. Öte yandan ordular, henüz diğer anti-emperyalist ve demokratik güçlerden, geniş halk yığınlarının ortak savaşından ayrı ve tecrit edilmiş durumdadırlar. Ve nihayet, yurtsever ordu çevrelerinin iktidarı ele geçirmeyi başardıkları ülkelerde aldıkları anti-emperyalist tedbirler ve sosyal-ekonomik değişiklikler, işçi sınıfının ve bütün emekçilerin köklü çıkarlarına her zaman uygun olacak bir ardıcılık göstermemektedir.

Marksistler ve ordu

Devrimci teorimizin kurucuları, belirli durumlarda ordunun sonuç belirleyici bir rol oynayabileceğini gözönünde bulundurarak, silâhlı kuvvetlere daima büyük bir önem vermişlerdir. Marks ve Engels, sömürü toplumunda devlet egemenliğinin olağanüstü koşulları içinde, onun başlıca araçlarından bir olan ordunun, bu topluma yabancılaşmak ve egemen olmak eğilimini gösterdiğini ıspat etmişlerdir. Marks'ın belirttiği gibi ordu iktidarı, hattâ «egemen sınıfın çıkarlarını» çiğneyebilir.

Sınıf çatışmalarından elde edilen tarihsel tecrübeleri gözönünde bulunduran Marksistler, orduyu burjuvazinin elinden alma ödevini en önemli ödevleri arasında saymaktadırlar. V. İ. Lenin, «Ordu ve Halk» adlı eserinde, «Ordunun siyaset dışı olması gerekir» şeklindeki adi, iki yüzlü, aldatıcı doktrin, burjuvazinin gerçek emellerini gizlemeye son derecede elverişlidir» demektir. (Lenin, Toplu eserleri, cilt 13, sayfa 283) «Ordu ve Devrim» adlı diğer eserinde ise şunları belirtmektedir: «Ordunun tarafsız olması mümkün değildir ve olmaması da lâzımdır. Ordunun politikaya karıştırılmaması şiarı, orduyu daima gerici politikaya karıştıran iki yüzlü burjuva ve çarlık uşaklarının şiarıdır . . . » (c. 12, s. 113)

Bunun yanı sıra Lenin şunu da belirtmiştir: «Hareketin başarısı için orduda sadece memnuniyetsizliğin hüküm sürmesi yeterli değildir. Ordu

saflarındaki örgütlenmiş devrimci-demokratik elemanlarla *do/aysız anlaş-*maya varılması gereklidir» (c. 12, s. 277). Rus bolşeviklerinin arlık ordu-
ları saflarında ardıcıl politik çalışmalarda bulunmaları ve asker yığın-
larına hayatın yeniden kurulmasıyla ilgili devrimci programlar dağıtmaları
sayesinde ki, ordunun önemli bir kısmının halk tarafına geçmesi sağ-
lanmış ve bunlar Rusya'daki proletarya devriminin zaferine önemli katkı-
larda bulunmuşlardır.

Hiç şüphe yok ki, komünistler, kurtuluş savaşının sonuç belirleyici
anlarında, ordunun barikatların hangi tarafında yer alacağı sorunu karşı-
sında kayıtsız kalamazlar. Bu yüzden onlar, ordudaki yurtsever ve demok-
ratik çevreleri haktan yana kazanmayı, geniş ulusal kurtuluş savaşı
cephesine çekmeyi başlıca ödevlerinden biri saymaktadırlar. Arjantin
Komünist Partisi'nin belgelerinden birinde şunlar belirtilmektedir: «Komü-
nistlerle diğer demokratik ve yurtsever güçlerin, silâhlı kuvvetler safla-
rındaki demokratik ve yurtsever akımların temsilcilerine şunu öğren-
melerinde yardımcı olmaları lâzımdır: Halk yığınlarını küçümsedikleri
zamanlarda ancak karşı-devrime varabilirler . . . Halkın arkasında faali-
yette bulunmaya kalkıştıkları zaman ise Arjantin için hiç bir faydalı iş
yapamazlar . . . » Sudan Komünist Partisi MK Genel Sekreteri Abdül Halit
Mahcub, Sudan komünistlerinin ödevini şöyle belirtmiştir: «Bütün mesele,
hükümetin halk yığınlarına yaklaşmasını ve Sudan vatandaşlarının geniş
tabakalarının hükümetin siyasetini sürekli olarak desteklemelerini sağ-
lamaktır.» Uruguay Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri R. Arismendi'nin
haklı olarak belirttiği gibi, gerek halka dayanmayan ordu, gerekse silâhlı
kuvvetlerdeki yurtsever akımları kendi tarafına kazanmaya veya kendi
saflarına katmaya çalışmayan halk, devrimci amaçlarına ulaşamazlar.

Komünist ve işçi partilerinin son uluslararası danışma toplantısına
katılan delegeler, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerindeki anti-emper-
yalist hareketin itici güçleri hakkında derin tahlillerde bulunduktan sonra,
«bazı ülkelerin silâhlı kuvvetlerinde yurtsever ve demokratik eğilimlerin
gelişmekte olduğunu» belirtmeyi lüzumlu bulmuşlardır.

Kolayca anlaşılabacağı üzere, bu yazı, halkoyunun en geniş tabakalarının
dikkatle izledikleri bir sorunu enine boyuna tahlil etmek iddiasında değil-
dir. Biz burada sadece «üçüncü dünyanın bazı ülkelerinde silâhlı kuvvet-
lerin saflarında görülen ilerici eğilim belirtilerini» göstermek istedik. Bu
dikkate değer olgu ulusal kurtuluş hareketinin gelişmesinde yeni bir
karakteristik çizgiyi teşkil etmektedir. Ve Engels'in belirttiği gibi «mademki
artık orduda da şafak sökmeye başladı, demek ki, eski dünyanın sonunu
görmek için fazla beklemek gerekmiyecek»tir.

Y. Prajgi

Demokratik santralizm ve parti-içi demokrasinin gelişmesi

ANDRE VÖGE

Fransız Komünist Partisinin 4–7 Şubat 1970 tarihleri arasında Nanter'de yapılan XIX. Kongresi, Leninizmin örgütlenme prensiplerini parti hayatında gerçekleştiren demokrasinin başarılı gelişmesinin bir göstergisidir. Kongrenin belgeleri ve kararları, yüksek düzeyli geniş tartışmaların ürünüdür.

Bunu her şeyden önce, FKP'nin, 1967 yılı Ocak ayında yapılan XVIII. Kongresinden sonraki dönemde elde ettiği zengin tecrübeler sağlamıştır.

Fransa'da, emekçi yığınlarıyla devlet-tekel kapitali arasındaki ilk büyük çatışma, 1968 yılı Mayıs ve Haziran aylarındaki muazzam işçi ve demokrasi hareketidir. Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi ve bütün parti, bu hareketten, geleceğin toplumsal savaşları için pek değerli ibret dersleri almışlardır. FKP Merkez Komitesi, 1968 yılının Aralık ayında, *İleri demokrasi için, Sosyalist Fransa için* başlıklı manifesti hazırlayıp kabul etti, 29 Temmuz 1969'da ise, komünist ve işçi partileri uluslararası danışma toplantısının ana belgesini onayladı. Merkez Komitesi, parti üyelerini, bu belgede yer alan fikirlerin öğrenilmesi ve geniş çevrelere yayılması işini örgütlemeye çağırdı.

Merkez Komitesinin incelenmek üzere partiye sunduğu XIX. Kongre tezleri tasarısı, Fransa'da ve dünyada geçen olaylardan elde edilen tecrübeler ve bunların kolektif çözümlenmesinden çıkarılan bellibaşlı fikirlere dayanılarak hazırlandı.

Tartışmaların geniş ölçüler almasında ve çetin geçmesinde başka koşulların da etkisi olmuştur. Gerici propaganda, komünistleri şaşırtmak için her çareye başvurmuş ve bu amaçla, parti yöneticileri arasında hayali çatışmalar yaratarak bunlar etrafında büyük gürültüler koparmıştır. Aynı zamanda FKP Politbürosu eski üyelerinden olan ve parti aleyhtarı mevizilere geçen Roje Garodi'nin tezlerinin geniş reklâmı yapılmıştır. Fakat burjuvazinin umutları gerçekleşmemiştir. Parti üyeleri, Merkez Komitesinin tezler tasarısında ortaya konan sorunları enine boyuna incelemişlerdir.

Ve nihayet Merkez Komitesi, sorunların bütün komünistler tarafından tam bir özgürlük içinde (ve komünistlerin partiye girerken daima sadık kalacaklarını vaadettikleri prensiplerin temelleri üzerinde) incelenmesi için gerekli olan en elverişli koşullar sağlayacak politik ve pratik tedbirlerin nasıl alınacağını tüm parti örgütlerine öğreten örnekler verdi. Bu örneklerden birkaçını sıralayalım: Tezler tasarısı 15 Kasım 1969'da «Humanite»de yayımlandı. Kongreden önce parti ocaklarından 60.000

temsilcinin katılmasıyla 2.560 sekiyon toplantısı yapıldı. Bunlardan sonra da 17.500 sekiyon temsilcisinin katıldığı 97 federasyon konferansı düzenlendi.

19.250 parti ocak örgütü, tezlerin incelenmesi için birçok toplantılar yaptı. İki aydan fazla zaman içinde, on binlerce toplantı düzenlendi. *Humanite* gazetesi ile *France Nouvelle* dergisi, 10 Aralık 1969'da tezler tasarısını inceleme köşesi açtılar. Bu sütunlarda Merkez Komitesi'nin ve tezleri hazırlamak için onun tarafından kurulan komitenin bir çok yazıları ve bütün önemli konuları aydınlatacak ve çeşitli görüşleri yansıtabilecek şekilde seçilmiş mektuplar yayınlandı.

Tezler tasarısını onaylamak üzere 13 Kasım 1969'da toplanan Merkez Komitesi Plenumunda bir konuşma yapan Parti Genel Sekreteri Valdek Roşe yoldaş, partinin bütün üyelerine hitaben şunları söyledi: «Tüm parti örgütleri ve bütün komünistler, mücadeleye aktif bir şekilde katılmak, ve yığınlar arasında geniş bir aydınlatma çalışması yapmak suretiyle, tezler tasarısını esaslı bir biçimde gözden geçirmeli, gerekli gördükleri zaman görüşlerini anlatmalı, düzeltmeler yapmalı, teklifler öne sürmelidirler.»

Bu çağırının geniş yankıları oldu. Partinin alt örgütleri binlerce teklif hazırladı. Parti federasyonlarının konferanslarında 922 düzeltme teklifi yapıldı. Komisyon bütün teklifleri inceledi. Düzeltilmiş bir biçimde kongreye sunulan tasarı oybirliği ile kabul edildi.

Partinin sağlam ideolojik ve politik birliği, bu olağanüstü geniş incelemenin başlıca özelliği idi.

Parti-içi demokrasinin gelişmesi ve parti saflarında kuvvetlenmekte olan birlik, şüphesiz, FKP'nin Mayıs 1964'tte toplanan XVII. Kongresinde kabul edilmiş olan Parti Tüzüğü'nün doğru bir biçimde uygulanmasının sonucudur.

Daha Partinin 1945'teki X. Kongresinde kabul edilmiş olan Parti Tüzüğü'nde XVII. Kongrede önemli değişiklikler yapılmıştı. Amaç, parti üyelerinin ve çeşitli düzeydeki örgütlerinin haklarını genişletmek, parti içi proletarya demokrasisini geliştirmek, çözüm bekliyen ödevlerin artması dolayısıyla partinin bütün üye ve örgütlerinin sorumluluklarını artırmak ve girişimlerine hız vermektir.

Sınıf savaşının yaygınlaşmasının gerektirdiği yeni ödevler, Parti Tüzüğü'nde değişiklikler yapılmasını zorunlu kılıyordu.

XVII. Parti Kongresinde kabul edilmiş olan karar, bu bakımdan son derecede ilginçtir. Sözü geçen kararda, partinin, toplumun bütün emekçi sınıfları arasındaki çalışmalarını yaygınlaştırması, ülkedeki halk yığınlarıyla bağlarını sağlamlaştırması için parti hayatını aktivelemenin gerekli olduğu belirtilmektedir. Kararda şöyle devam ediliyor: «Partide fikir ve eylem birliğini geliştirme temeli olan demokratik santralizmin

doğru uygulanması, parti içinde proletarya demokrasisinin genişletilmesini gerektirir; ocak toplantılarına katılanların artmasına yardım eder; bütün ocak örgütlerini ve üyelerini, parti politikasının hazırlanması ve uygulanmasına daha aktif bir şekilde katılmaya teşvik eder, girişimleri artırır; hatalı adımları, eksiklikleri, uygulama sırasında düzeltmemize, hayatın gereklerine, somut durumlara uygun somut şiarlar ileri sürmemize imkân verir.

Kollektif ve kişisel sorumluluğun kesin olarak belirlenmesine imkân sağlayan da budur. Bütün komünistlerin bilinçliliğini artırır. Kadroların gelişmelerine yardım eder. Parti ocak örgütleri arı kovanı halini alır. Mevcut ocak örgütlerinin eylemleri ve fabrikalarda, şehir ve köylerde binlerce yeni ocak örgütünün kurulması, parti politikasının gerçekleştirilmesinde sonuç belirleyici koşullardır.»

FKP XVIII. Kongresi'nde, XVII. Kongre'de kabul edilen tüzük sayesinde parti örgütlerinde demokratik hayatın tamamiyle iyileştiği belirtildi. Kongrenin politik kararında, parti-içi demokrasisinin, «her parti üyesinin, parti politikasının hazırlanması ve uygulanması işinde kendisinin sorumluluk taşıdığı duygusuna sahip olabilmesi için» parti-içi demokrasisinin daha fazla zenginleştirilmesi gerektiği ortaya koymaktadır.

Geçen yıllar da parti-içi demokrasisinin yetkinleştirilmesi için yapılan azimli çalışmalar, XIX. Kongrenin, aslında parti içinde akımların ve fraksiyonların doğmasına yolaçacak istekler ileri sürerek demokratik santralizmi zayıflatmak amacını güden oportünistlerin çeşitli çabalarını, son derecede geniş ve etraflı tartışmalardan sonra neden kesinlikle ve oybirliğiyle reddettiğinin daha iyi anlaşılmasına yardım etmektedir.

XIX. Kongre tezlerinin 45. maddesi bu bakımdan gayet ciddi bir ihtar-dır: «Partide akımların veya fraksiyonların varlığına müsaade etmek, serbest tartışmalardan sonra azınlıkta kalan yoldaşların, demokratik normları hiçe sayarak çoğunluğun iradesine uymamalarına ve disiplini bozarak kabul edilen kararları uygulamamalarına göz yummak, partinin bölünmesi sonucunu yaratır.»

XIX. Kongre tezlerinin aynı maddesi, demokratik santralizmin partinin görüş ve eylemleri arasında bir birlik yarattığını, bu suretle onu, işçi sınıfının kapitale karşı mücadelesinin en güçlü bir silâhı haline getirdiğini belirtmektedir. Kongre şunları bir kere daha hatırlatmıştır: parti-içindeki demokratik hayat, demokratik santralizmin en önemli yanlarından biridir. Bu demokratik hayat, parti politikasının hazırlanmasına her komünistin katılmasını, parti örgütlerinde görüşlerini serbestçe belirtmesini, kişiliklerine bakılmaksızın herkesi eleştirmesini, kendi kendini eleştirmesini, her düzeydeki yönetici organların seçimle işbaşına gelmesini, bu organların, çalışmaları hakkında hesap verme zorunluğunun ve kollektif yönetim normlarının korunmasını gerektirir.

Demokratik santralizm prensipleri, Kongrede de ayrıca belirtildiği gibi, alt örgütlerle parti yönetimi arasında entanzif fikir ve teklif değiş-tokuşuna yarayışlı zemin hazırlar. Kongre, bu prensiplerin gerçekleştirilmesinin, bütün parti üyelerinin muntazaman ve tam bilgi edinebilmelerini kolaylaştırdığına ayrıca işaret etmiştir.

Kongre, partinin gittikçe büyümekte olan rolünü ve etkisini, üyelerinin artan biliçliliğini, büyüyen çok taraflı faaliyet olanaklarını ve işçi hareketinin tümünde elde edilen tecrübeleri dikkate alarak, parti hayatının demokratik temellerinin durmadan yetkinleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu yılın sonunda Fransız Komünist Partisinin kuruluşunun 50. yıldönümünü kutlayacağız. Aralık 1920'de Tur kongresinde Sosyalist Parti (SFIO) delegeleri, II. Enternasyonal kongrelerinin kararları ile yöneticilerinden çoğunun eylemleri arasında kendini gösteren yıkıcı tutarsızlıkları sert bir dille yermişlerdi. Delegelerin büyük çoğunluğu, sosyalizmin temel prensiplerine sıkı sıkıya bağlı kalınmasını, ciddi bir disiplin kurulmasını ve daha enerjik bir çalışma yapılmasını istemişlerdi. Lâf ebeliğine ve disiplinsizliği son verilmesi için ortaya atılan istekler, Komünist Enternasyonale giden yolu açmış ve Leninizm prensiplerinin kabulü için gereken koşulları yaratmıştı.

Geçen elli yıl içinde, demokratik santralizm prensiplerinin uygulanması sırasında demokrasi ile santralizmin arasındaki oran, tarihsel koşullara göre değişiklikler göstermiştir. Ama partide, santralizm ve demokrasi bir bütündür. Demokrasisiz bir merkezi yönetim bürokrasiye dönüşmek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Seçilmiş ve sorumlu merkezi yönetim olmadan demokrasi sonu gelmeyen tartışmalara boğulabilir, sapmalar, birbiriyle yarışan fraksiyonlar doğurabilir.

Revizyonistler, santralizm ve demokrasiyi birbirini ortadan kaldıran iki kavram olarak göstermeye çalışıyorlar. Demokratik santralizmi, entansif demokratik parti hayatı olanakları ve zorunluluklarına karşıt koşuyorlar. FKP'nin elli yıllık tecrübeleri bu uydurmaların iç yüzünü ortaya koymaya yeterlidir. Tecrübelerimiz, durmadan gelişen demokrasinin ve gitgide daha kolektif bir hal alan merkezi yönetimin birbirine olumlu etki yaptığını göstermektedir.

Moris Torez'in partinin 40. yıldönümü münasebetiyle 1960'ta yayınladığı bir eserinde ortaya koyduğu şu görüş, bugün de geçerlidir:

«Partinin, ocak örgütleri ve öncelikle fabrika ocak örgütleri temeli üzerinde 1924'te başlayan yeniden örgütlenmesi, biçimlenmesinde büyük bir rol oynadı. Parti yapısının değiştirilmesi yalnız bir örgüt meselesi değildi, aynı zamanda ve birinci plânda politik meseleydi; partiyi, eskiden düşünülmesine bile imkân olmayan bir takım ödevlerin çözümüne

yetenekli kılmak gerekiyordu. Yeni sistemin temelinde her alt örgüt, yığınların içine sokulabilir, fabrikalarda, yani sınıf mücadelesinin en şiddetli olduğu yerlerde güçlenebilirdi. Partinin politikası işte o zamandan beri alt örgütlerde incelenmektedir. Ocak örgütü, hazırlığına kendilerinin katılmadıkları bir politikayı gerçekleştiren kişilerden meydana gelen küçük bir grup değil, bu politikanın işlendiği merkez haline gelmiştir.»

FKP'nin son kongresinin belgeleri, bundan önceki kongrelerin belgelerinden çok daha geniş ölçüde tartışıldı. Şuna inanıyoruz ki, sayıları gittikçe fazlalaşmakta olan komünist partisi üyelerinin ve parti ocak örgütlerinin görüşlerinin gitgide daha fazla olgunlaşması, parti politikasının kolektif olarak hazırlanmasına ve her üye için zorunlu olacak kararlar kabul etmesine, bütün parti üyelerinin gönüllü ve bilinçli bir disiplinle birbirine bağlı yenilmez bir ordu halinde birleşmesine yardım edecektir.

Sosyalist ülkelerin politik düzeni

BU YAZI, DERGİMİZİN «SOSYALİZM KURUCULUĞU PROBLEMLERİ» ŞUBESİ İLE SOVYETLER BİRLİĞİ BİLİMLER AKADEMİSİNE BAĞLI DEVLET VE HUKUK ENSTİTÜSÜ TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR.

«Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi, Sovyetler Birliği'nde sosyalizm kuruculuğu, İkinci Dünya Harbinde Alman faşizmi ile Japon militarizminin bozguna uğratılması, Çin'de ve Avrupa ile Asya'nın diğer birçok ülkesinde devrimlerin zaferi, Amerika'da ilk sosyalist devletin (Küba Cumhuriyeti'nin) kuruluşu, 14 ülkeyi içine alan dünya sosyalist sisteminin doğuşu ve gelişmesi, sosyalizmin bütün dünya üzerindeki olumlu etkisi, tarihsel ilerlemenin hızlanması için koşullar yarattı, ilerleyiş ve sosyalizmin bütün dünyada zaferi için yeni perspektifler açtı.»

*(Komünist ve İşçi Partileri
Danışma Toplantısı, Moskova, 1969)*

Bu yazı, tamamiyle haber mahiyetindedir ve Marksizm-Leninizm teorisinin kurucularının eserlerinde, uluslararası komünist hareketinin ve sosyalist ülkeler komünist ve işçi partilerinin belgelerinde, özel Marksist literatürde örgütsel prensipleri açıklanan ve bilimsel tahlili yapılan sosyalizmin politik yapısını öğretmek için ek materyal olarak hazırlanmıştır.

Sosyalist devlet yapısının ve sosyalist demokrasinin yeni prensiplere dayanan muhtevasını aydınlatabilmek, bunların çeşitli ülkelerde ve dünya sosyalist sisteminin genel sınırları içinde gelişme eğilim ve yollarını değerlendirebilmek için pek çok tarihsel ve çağsal delilin araştırılıp incelenmesi gerekir. Bu ödev, okuyucuya sunulan bu yazının sınırlarını açmaktadır. Aşağıdaki yazıyı hazırlayanlar, çeşitli ülkelerde somut objektif ve sübjektif faktörlerin etkisi altında kurulan politik düzeni değerlendirmeyi amaç edinmemişlerdir.

Bu yazı, sadece bellibaşlı devlet kuruluşları ve toplumsal enstitüler hakkında bilgi vermekte ve politik pratik hakkındaki resmi verileri kapsamaktadır. Bu veriler, bazı istatistiksel bilgilerin bulunmayışı (örneğin, Çin Halk Cumhuriyetinde) yüzünden elbetteki tam değildir.

Bütün bunları göz önünde bulunduran redaksiyonumuz, sunulan yazının, sosyalizmin politik problemlerini öğrenmek isteyenlere belirli ölçüde de olsa yardımda bulunacağı kanısındadır.

FOLITIK DÜZENİN BELLİBAŞLI NİTELİKLERİ

Genel kanunlar ve politik biçimlerin çeşitliliği

Büyük Oktobr Sosyalist Devriminden sonraki kırk yıldan biraz daha fazla bir süre içinde, Avrupa'da, Asya ve Amerika'da 13 sosyalist ülke daha kuruldu. Şimdi diğer birçok ülkede daha sosyalizme geçiş zorunluğu büyük bir kesinlikle belirmektedir. Zamanımızda çeşitli sosyal tabakalar, yeni toplumun tecrübelerine, politik kuruluşuna çok haklı olarak candan bir ilgi göstermektedirler. (!) Çünkü çok yönlü pratik şunu ortaya koymuş bulunmaktadır: gerçek demokratik iktidar tipi olan emekçilerin politik egemenliği, sosyalizmin, kapitalizmden bütün diğer üstünlüklerinin başarıyla gerçekleştirilmesi için son derecede önemli bir koşuldur.

Yeni düzenin, kapitalin hâkimiyetinden kurtarılmış olan sosyal ilişkileri, ekonomiyi, bilim ve tekniği, tüm maddi ve manevi kültür alanlarını kısa bir tarihsel süre içinde geliştirmiş olması, emekçilerin politik egemenliğinin ne büyük yaratıcı olanaklara sahip olduğunu ispat etmektedir.

Fakat Marksist-Leninistler erişilen başarılarla yetinecek, yeni düzenin karşılaştığı karmaşıklıklara, onun kuruluşu için yürütülen savaşta ki çelişkilere, yetersizlik ve hatalara göz yumacak insanlar değildirler. Lenin, çelişki ve güçlüklerin bulunmadığı ideal bir toplumun kudret helvası gibi gökten yağmasını bekleyenlerle alay ediyordu. Sosyalizmin gelişmesi, onun toplumsal örgütünün basit biçimlerinden «komünizmin ekonomik olgunluğunun aşamaları olarak nitelendirilebilecek» (2) yüksek biçimlerine doğru geçişinin karmaşık bir sürecidir.

Bugün, bütün ülkeler için aynı değerde olan sosyalizmin genel gelişme kanunları gittikçe daha büyük bir önem kazanmaktadır. Proletarya diktatörlüğünün şu veya bu biçiminin devrimci yoldan kurulması, Marksist-Leninist partinin toplumsal hayattaki yönetici rolü, emekçilerin devlet yönetimine daha geniş ölçüde katılmasını öngören sosyalist demokrasinin yetkinleştirilmesi bu genel kanunlar arasındadır.

Sosyalizm kuruculuğu, çeşitli ülkelerin ulusal ve diğer tarihsel özelliklerinin mutlaka gözönünde bulundurulmasını, işçi sınıfının sıkı sıkıya bağlı olduğu gerçek halkçı ve demokratik geleneklerin geliştirilmesini gerektirmektedir.

(1) Toplumun politik düzeni, devlet hâkimiyeti, onun görevleri ve mahiyetiyle ilgili olarak *en başta sınıflar* ve aynı zamanda çeşitli sosyal gruplar, uluslar, toplumlar ve bireyler arasındaki ilişkileri yansıtan politik ilişkiler ve enstitüler sistemidir. V. İ. Lenin'in belirttiği gibi, «Politika, devlet işlerine katılmak, devlete yön vermek, devlet işlerinin biçim, ödev ve muhtevasını belirlemektir» (Toplu eserleri, c. 33, s. 340).

(2) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 33, sayfa 98.

Leninizmin delillerle ıspat ettiği gibi, sosyalizmde çeşitli politik biçimler vardır. Çünkü, sosyalist toplum kuruculuğuna girişen ülkelerin ekonomik, sosyal ve ulusal yapıları, sınıf savaşının somut aşamalarında sosyal güçlerarası oranı, ekonomik ve kültürel gelişme düzeyleri, toplumsal-politik hayatta tarih boyunca meydana gelen biçim ve gelenekleri birbirinden farklıdır.

«Bütün uluslar sosyalizme ulaşacaklardır, bunu hiçbir kuvvet önleyemeyecektir. Fakat hepsinin ulaşması aynı şekilde olmayacaktır. Her biri demokrasiye şu veya bu katkıda bulunacak, proletarya diktatöryüğüne şu veya bu özelliği katacak, toplumsal hayatın çeşitli yönlerindeki sosyalist dönüşümlere şu veya bu tempoyu kazandıracaktır.»

(V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 30, sayfa 123).

Devrimci Rusyada sosyalist devlet, *sovyet cumhuriyeti* olarak doğdu. V. İ. Lenin'in belirttiği gibi, sovyet devlet kuruluğu, Paris Komününden sonra işçi ve emekçi demokrasisinin gerçekleşmesi yolunda dünya çapında atılmış tarihsel ikinci adımdır. (1) Yeni toplumun gelişmesindeki genel kanunları tecrübe eden ve etkinliğini ıspat eden Sovyet devleti, Sovyetler Birliği'nde son derecede çetin sınıf savaşı koşullarında ve kapitalist düşman çemberi içinde sosyalizm kuruculuğunun konke tarihsel koşullarını belirleyen birçok özellikler ortaya çıkardı. Proletarya diktatörlüğü'nün politik bir birimi olarak meydana gelen Sovyet devleti, objektif ve sübjektif koşulların olgunlaşmasıyla, Komünist Partisinin öncülüğündeki işçi sınıfının yöneticiliği altında, giderek, bütün halkın siyasal örgütü haline gelmektedir.

XX. yüzyılın ilk otuz yılı içinde Macaristan'da, Almanya'da, Çin'de ve Slovakya'da sovyet biçiminde devrimci iktidarlar kuruldu.

XX. yüzyılın ortalarına doğru meydana gelen durumda politik temeli yine proletarya diktatörlüğü olan, toplumun politik örgütünde yeni bir biçim, *halk demokrasisi* biçimi ortaya çıktı. Bu politik biçim, faşizme karşı yürütölen zaferlerle dolu savaşın koşulları içinde sosyalist devrimin özelliklerini, kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesini ve kuvvet oranının sosyalizm yararına değişmesini yansıtıyordu. Halk demokrasisi ülkelerinde politik ve devletsel kuruluş işte böylece doğdu.

1959 yılında, Kuba'da, devrimin zaferi sonucunda meydana gelen sosyalist devletin de özellikleri vardır. Uluslararası kurtuluş hareketi de

(1) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, cilt 37, sayfa 501.

emekçi iktidarının yeni biçimlerini yaratacaktır. Fakat sosyalizmin politik biçimlerinin çeşitliliği ardında, onun, tek enternasyonel sınıfsal temelini, sosyalizmin politik düzeninin genel prensiplerini görmemek imkânsızdır.

Toplumun sosyal yapısı ve politik organizasyonu

Sosyalist ülkelerde toplumun politik organizasyonu, sosyalist devrim sonucunda toplumun sosyal yapısında meydana gelen köklü değişiklikleri yansıtır. Gelişip yetkinleşmek suretiyle geniş emekçi yığınlarının, sosyalizm ve komünizm kuruluşunu bilinçli olarak katılmalarını sağlama amacını gerçekleştirir. Gelişmesinin bütün aşamalarında politik organizasyon, şu unsurlardan meydana gelen tek bir sistemdir:

— *İşçi sınıfının Marksist-Leninist partisi.* (Toplumun yönetici gücüdür), bütün emekçilerin yaşamsal çıkarlarını temsil eder, birçok ülkede diğer partiler de onunla işbirliği yapar.

— *Devlet* (sosyalizm ve komünizm kuruculuğunun başlıca aracıdır).

— Sendikalar, gençlik örgütleri, kooperatifler gibi *toplumsal kuruluşlar* ve emekçi birlikleri.

Sosyalist ülkelerde politik organizasyon bir bütündür, çünkü dayandığı yeni düzenin sosyal temeli de bir bütün teşkil eder.

Sömürü ilişkileriyle sömürü kuruluşlarının tamamıyla ortadan kaldırılması sonucunda doğan toplumun yeni politik organizasyonu, aynı zamanda, halk yığınlarının sömürücülere karşı yürüttüğü tarihsel savaşlar sırasında biçimlenen iyi ve ilerici geleneklerin mirasıdır.

Demokrasi, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, adalet, hümanizm gibi yüzyıllardan beri bilinen kavramlar, halk egemenliği, yasallık, anayasa, seçim hakkı, temsilciler sistemi, kişisel hak ve özgürlükler gibi prensip ve enstitüler, işçi sınıfı ve onun müttefikleri için gerek politik, gerekse ekonomik alanlarda bunların gerçekleşmesini sağlayan sosyalizmde yeni muhtevalar kazanırlar. Bir yandan da, burjuva düzeninde hiç bilinmeyen, sadece muhteva bakımından değil, biçim bakımından da yeni prensip ve enstitüler doğar. Örneğin, sosyalist mülkiyet, sosyalist enternasyonalizm, kanun yapıcı organlarla yürütme organlarının görevlerinin temsilciler meclisinde birleşmesi, milletvekillerinin seçmenlerine hesap verme zorunluğu, ve seçmenlerin isteği üzerine milletvekilliği haklarının geri alınması, geniş halk yığınlarının devlet cihazının çalışmasını denetlemesi, vatandaşların devletin günlük çalışmalarına katılması, vatandaşların hak ve yükümleri arasında birlik, sosyalist yarışma vb. leri burjuva düzeninde hiç bilinmeyen kuruluşlar ve prensiplerdir.

Toplumun politik organizasyonunun sağlamlığı ve dinamikliği sayesinde dünya sosyalist sistemi ülkelerinin çoğunda sosyalist üretim ilişkileri tam zafere ulaşmıştır. Bugün bu ülkelerin politik düzenleri, yeni sosyal yapılar

üzerine kurulmuştur. Bu yeni sosyal yapıların en karakteristik yönü, halkın büyük çoğunluğunun sosyalist üretimde çalışmasıdır.

Halkın sosyal yapısı (1)

Ülkeler	İşçi ve memurlar	Kooperatör köylüler ve zanaatçılar	diğer tabakalar (*)
Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC)	82.7	13.5	3.8
Arnavatluk Halk Cumhuriyeti (AHC)	37.9	43.4	18.7
Bulgaristan Halk Cumhuriyeti (BHC)	59.2	39.2	1.6
Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti (ÇSSC)	87.9	9.4	2.4
Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)	8.0	...	...
Macaristan Halk Cumhuriyeti (Mac.HC)	71.1	25.9	3.0
Mogolistan Halk Cumhuriyeti (MHC)	48.7	51.3	0
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (KDHC)	55.2	44.7	0.1
Polonya Halk Cumhuriyeti (PHC)	68.8	3.5	27.7
Rumanya Sosyalist Cumhuriyeti (RSC)	52.3	40.7	7.0
Sovyetler Birliği (SSCB)	77.7	22.27	0.03
Viyetnam Demokratik Cumhuriyeti (VDC)	5.9 (**)	...	...
Yugoslavya (YFSC)		40.1	59.9

(*) Burada, öncelikle kooperatör olmayan köylüler ve zanaatçılar, aynı zamanda serbest meslek sahipleri kastedilmektedir. Polonya Halk Cumhuriyeti'nde bütün köylü ailelerin yarısı Köy Ekonomisi kooperatifleri Birliğine girmektedirler. Bunlar, sosyal-ekonomik kooperatif işletmeleridir ve Polonya köylülerinin % 87'sinde faaliyet görmektedirler.

(**) Devlet sektöründeki işçi ve memurlar.

Sosyalist ülkelerin sosyal yapılarında büyük toprak ağaları ve büyük burjuvazi sınıfı yoktur; köy ekonomisinin sosyalist temeller üzerinde kuruluşu sayesinde köy burjuvazisi de (kulaklar da) ortadan kalkmaktadır. Sınıf antagonizmini doğuran sosyal-ekonomik temeller sosyalist ülkelerin

(1) Burada AHC, BHC, KDHC, Mog. HC, RSC, SSCB ve ÇSSC'nde bütün ahatinin (tüm aile üyeleriyle birlikte) sosyal yapıları verilmiştir. Diğer ülkeler ahalisinin çalışan kısmı gösterilmiştir. PHC ve RSC için veriler 1969'dan, ADC, ÇSSC ve SSCB için 1968'den, Macaristan HC, YFSC için 1966'dan, BHC, ÇHC, Mogolistan HC için 1965'ten, KDHC için 1963'ten, AHC, VDC için 1960 yılındandır.

toplumsal hayatından atılmıştır. Kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemini tamamlamış olan ülkelerde dahi toplum sınıflıdır. Fakat bunlar, genellikle işçiler ve kooperatör köylülerden meydana gelen iki dost sınıftır. Ayrıca, bu sınıflardan çıkan aydınlar vardır.

Sosyalist ülkelerde yapılan köklü sosyal dönüşümler ve sosyalizmin uluslararası mevzilerinin sağlamlaşmış olması, bu ülkelerin çoğunda komünist ve işçi partilerinin yeni yeni sosyal-ekonomik hedeflere doğru yönelmelerine imkân vermiştir. Kardeş ülkelerde toplumun politik organizasyonu hâlen bütün gücü ile bu amaçları gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Sosyalizmin tam ve kesin olarak zafere ulaştığı Sovyetler Birliği'nde Sovyetler Birliği Komünist Partisi, «komünizmin maddi-teknik bazını kurmaya, sosyalist toplumsal ilişkileri daha da yetkinleştirmeye, emekçilerin komünist ruhta eğitilmesine» yönelik bir doğrultu hazırlamıştır ve şimdi bunu gerçekleştirmek için çalışmaktadır (SBKP 23. Kongresi kararlarından).

Sosyalist ülkelerden çoğu 1960 yıllarında sosyalizmin temellerini kurma işini tamamlamış ve yeni gelişme aşamalarına geçmiştir. Örneğin Macaristan Sosyalist İşçi Partisi'nin VIII. Kongresi (1962) sosyalizmin temellerinin kurulduğunu bildirerek şunları belirtmişti: «Ülkemizin bundan sonraki gelişmesinin sonuç belirleyici etkeni şu olacaktır: Biz sosyalizmin tom olarak kurulması için, yakın bir gelecekte işçi sınıfının, kooperatör köylülerin ve aydınların, yani bütün emekçi halkın birleşik sosyalist toplumu haline gelecek olan toplumun koşulları içinde çalışabiliriz.» (Macaristan Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komitesinin VIII. Kongrede okunan çalışma raporundan).

Bulgaristan Komünist Partisi'nin IX. Kongresi'nde (1966) şunlar belirtilmiştir: «Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin genel gelişme perspektifinin organik bir bölümü olan beşinci beş yıllık plân direktifleriyle, Bulgaristan'da gelişmiş sosyalist toplum kuruculuğuna, ülkemizin ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve ideolojik hayatının bütün alanlarında sosyalizmi sağlamlaştırma ve yetkinleştirme doğrultusuna devam edilecektir.» (Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesinin IX. Kongrede okunan çalışma raporundan).

Mogolistan Devrimci Halk Partisi'nin XV. Kongresi (1966) Mogolistan Halk Cumhuriyeti'nde sosyalizm kuruculuğunu tamamlamayı öngören bir program kabul etmişti.

Almanya Sosyalist Birlik Partisi'nin VII. Kongresi'nin (1967) bütün Alman Demokratik Cumhuriyeti vatandaşlarına yaptığı çağrıda şöyle deniliyordu: «Sosyalizm yolunda hepimiz için yeni bir aşama başlamaktadır. Bu, gelişmiş sosyalist toplumsal sistemi kurma aşamasıdır.» (Almanya Sosyalist Birlik Partisi VII. Kongresi kararlarından).

Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi 1970 yılının Ocak ayında bütün taban örgütlerine ve parti üyelerine gönderdiği mektupta şunları belirtiyordu: «Toplumumuzda artık sağlam politik — moral birlik olduğu hakkındaki yanlış görüşe dayanan eski Parti yönetimi, sınıf etkenini doğru değerlendirmede, işçi sınıfının iktidarı ele almasından ve kapitalistlerin mallarının kamulaştırılmasından çek sonra dahi, devrimin zaferiyle uzlaşmayan güçlerin muhtemelen aktifleşmesi için koşulların bulunduğu gerçeğini küçümsedi» (*Rude pravo*, 3 Şubat 1970).

Kardeş partilerin yaptıkları değerlendirmelerde de görüldüğü gibi, sosyalist ülkeler arasında, toplumun sosyal-politik gelişme derecelerinde bazı farklar bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nde bütün emekçi tabakaları arasında sosyal, ideolojik-politik birlik kurulmuştur ve bu birlik günden güne sağlamlaşmaktadır.

Ekonominin her alanında sosyalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu diğer ülkelerde, sömürücü sınıfın ortadan kaldırılmasından sonra, bu sınıfın temsilcileri diğer sosyal gruplara geçmişlerdir ve geçmektedirler. Köylülerle küçük burjuva tabakaları, sosyalist gelişme yoluna geçmiş bulunmaktadırlar. Fakat halkın bu gruplarının yaşayış tarzlarında ve görüşlerinde derin değişiklikler süreci hâlâ devam etmektedir. Bütün bu ülkelerin tecrübeleri ve aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin eski tecrübesi, Lenin'in proletarya diktatörlüğünün yalnız sosyalizmin temellerini kurmak için değil, aynı zamanda «sosyalizmin kesin olarak kurulması ve gelişmesi için de» gerekli olduğu fikrini doğrulamıştır. (1)

Toplumun gelişmesinde sosyalizmin genel kanunları ve her şeyden önce Marksist-Leninist partinin öncü rolü ne derecede yetkinlikle gerçekleştirilirse, sosyalist ülkelerin özelliklerini yansıtan politik sistem de görevini o derecede etkili yapar.

Politik sistemin partisi ve toplumsal örgütleri

Marksist-Leninist partinin yönetici rolü

Lenin der ki: «Proletaryanın ve bütün emekçi yığınlarının öncüsünü birleştirip eğitebilecek ve örgütleyecek tek bir güç vardır, o da işçi sınıfının politik örgütüdür, yani komünist partisidir. Emekçi yığınlarının kaçınılmaz küçük burjuvacı kararsızlıklarına, proletarya arasındaki mesleki dar kavalılığın kaçınılmaz geleneklerine ve kötülüklerin tepreşmesine ya da mesleki önyargılara karşı koymaya, tüm proletaryanın birleşik eylemlerini yönetmeye, yani proletaryayı politik olarak, proletarya aracılığı ile de bütün emekçileri yönetmeye yetenekli tek kuvvet, komünist partisidir.» (2)

(1) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, cilt 38, sayfa 377.

(2) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, cilt 43, sayfa 94.

Marksist-Leninist partiler sosyalist ülkelerin gelişmelerinin genel politik doğrultusunu hazırlar, toplumun politik organizasyonuna giren çeşitli örgütlerin temel ödevlerini belirler, bunların çalışmalarını koordine edip yönetir, devletse ve toplumsal hayatın en önemli alanlarına kadroları seçer, emekçiler arasında ideolojik ve eğitimsel çalışmalarda bulunurlar.

İşçi sınıfının öncüsü olan komünist partileri, aynı zamanda, emekçilerin diğer tabakalarından da en bilinçli kimseleri saflarına alırlar.

Komünist ve işçi partilerinin sosyal yapıları

	işçiler	köylüler	memurlar ve aydınlar	DİĞER- LERİ
Alman Sosyalist Birlik Partisi (ASBP)	47.1	5.8	28.1	19
Bulgaristan Komünist Partisi (BKP)	38.2	29.8	25.6	6.4
Çekoslovakya Komünist Partisi (ÇKP)	36.0	6.4	57.6	
Macaristan Sosyalist İşçi Partisi (Mac.SİP)		42.7 (*)	38.1	19.2
Moğolistan Devrimci Halk Partisi (MDHP)	29	21.6	49.4	
Polonya Birleşik İşçi Partisi (PBİP)	40.2	11.4	42.8	5.6
Rumanya Komünist Partisi (RKP)	43.59	26.37	22.83	7.21
Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP)	39.3 (**)	15.6	45.1	
Viyetnam Emek Partisi (VEP)	11	52	37	
Yugoslavya Komünist Partisi (YKP)	31.1		68.9	

(*) Beden emeği işçileri

(**) 1970'e doğru SBKP'nde işçiler % 40'tı.

İktidardaki komünist ve işçi partileri yığın partileridir. SBKP'nin 14 milyon, BKP'nin 672 bin, VEP'nin 800 binden fazla, ASBP'nin 1 milyon 800 binden fazla, MDHP'nin 50 binden fazla, PBİP'nin 2 milyon 200 bin, RKP'nin 2 milyona yakın, MSİP'nin 600 binden fazla, ÇKP'nin 1 milyon 651 bin (1), YKP'nin son verilere göre 1 milyon 111 bin üyesi vardır.

(1) Veriler 1969 yılına aittir. Şimdi ÇKP'nde parti cüzdanları değiştiriliyor. Parti cüzdanlarının değiştirilmesiyle ilgili olarak ÇKP MK'nin bütün taban örgütlerine ve bütün parti üyelerine bu yıl gönderdiği «mektup»ta da belirtildiği gibi, parti, saflarını, partinin Marksist-Leninist politikası ile bağlarını kesenlerden ve onun ideolojik ve örgütsel prensiplerini çiğneyenlerden temizleyecektir.

Marksist-Leninist partilerin sosyal yapıları ve yığın partisi oluşları, bütün emekçi tabakalarıyla bağlar kurmalarına yardım etmektedir.

Bir çok sosyalist devlette, örneğin ADC, ÇSSC, Mogolistan HC, RSC ve SSCB'nde komünist ve işçi partilerinin yönetici durumu kanunlarla kuvvetlendirilmiştir. Fakat toplumun Marksist-Leninist parti yönetimi, idari (administratif) kaldırılacaklara değil, partinin herkesçe benimsenmiş otoritesine, merkezi ve mahalli organlarına, devlet dairelerinde, ekonomi işletmelerinde ve toplumsal örgütlerde çalışan komünistlere dayanmaktadır. Parti yönetiminin ödevi, yığınların ve yığınsal örgütlerin, ekonomi işletmelerinde ve cihazında çalışan işçilerin politik ve emeksel girişimlerini geliştirmektir. Örneğin BKP'nin Tüzüğünde şöyle denilmektedir. «Parti organları, idare ve iktisat organları ile örgütlerinin yerini almazlar, parti organlarıyla diğer organların görevlerinin karıştırılmasına, hem parti organları, hem de diğer organlar tarafından aynı işin yapılmasına müsaade edilmez». Diğer kardeş partilerin belgelerinde de benzeri görüşler vardır.

Parti yönetiminin biçimleri, çeşitli ülkelerin somut koşullarına uygundur. SBKP ve diğer bazı partiler, devlet, sendika, kooperatif ve diğer yığınsal örgütlerin kongre, konferans ve danışma toplantılarında, aynı zamanda bu örgütlerin seçimle kurulan organlarında alınan kararlara dayanarak oralarda parti grupları meydana getirirler. Bu grupların ödevi, partisizler arasında parti politikasını yaymaktır. MSİP bu ödevi parti taban örgütlerinin aracılığı ile gerçekleştirir. Parti gruplarının bir çeşidi de, bazı devletlerin yüksek ve mahalli temsilcilik organlarındaki milletvekilleri parti kulüpleri (fraksiyonları) dır. Rumanyada, RKP'nin Ulusal Konferansının (Aralık) 1967 tarihli kararları gereğince, aynı kişi, hem parti hem de devlet alanında belirli işlerin sorumlusudur.

Üretim ve ticaret işletmelerindeki parti örgütleri bu işletmelerin çalışmalarını denetleme hakkına sahiptirler. MSİP'inde bu hak (Silâhlı kuvvetlerin, yığınsal örgütlerin parti cihazı ile Merkez Parti cihazı hariç) bütün parti taban örgütlerine verilmektedir.

Komünist ve işçi partilerinin çoğunda sosyalizmin tabiatına aykırı olan kişiyi putlaştırmanın kınanması ve ortadan kaldırması, Leninci kolektif yönetim prensiplerinin ardıcıl olarak parti hayatına mal edilmesi komünist ve işçi partilerinin yönetici rollerinin kuvvetlenmesine yardım etti. Partinin, devletin ve tüm toplumun kolektif olarak yönetilmesiyle ilgili Lenininci prensiplerin küçümsenmesi, partinin yönetici rolünü gözden düşürür, hattâ Çin Halk Cumhuriyeti'nde «kültür devrimi» sıralarında olduğu gibi belirli bir dönemde bu yöneticilik rolünü gereksiz hale getirebilir. Bu da ağır sonuçlar yaratır. Fakat olgunlaşan sosyalist toplumsal ilişkilerin dayandığı objektif kanunlar, yeni düzenin tabiatına aykırı olan bu gibi olumsuz belirtilerin ortadan kaldırılması için gerekli koşulları yaratır.

Marksist-Leninist partiler parti yönetimi metotlarını yetkinleştirmek ve bunların bilimsel temellerini güçlendirmek için büyük bir titizlikle çalışırlar. Bilimsel-tekniksel devrim koşullarının ortaya çıkardığı ödevlerin karmaşıklığı, halk yığınlarının öğrenim ve kültürlerinin yükselmesi ve ideoloji savaşının çetinleşmesi iktidardaki partilerin yönetici rolünün daha da artmasını gerektirir.

«Yeni düzenin ortaya çıkardığı muazzam olanaklardan faydalanabilmek, en başta iktidardaki komünist ve işçi partilerine, onların sosyalist gelişme problemlerini Marksist-Leninist açıdan çözme yeteneklerine bağlıdır».

(Komünist ve İşçi Partileri Danışma Toplantısı, Moskova, 1969)

İktidardaki komünist ve işçi partilerinin rolünün artmasını gerektiren önemli etkenlerden biri de sosyalist ülkeler arasındaki bütünleşme (entegrasyon) sürecinin derinleşmesidir. Bunu dünya sosyalist sistemindeki gelişmenin objektif kanunları doğurmaktadır. Kardeş partiler tecrübe değiş-tokuşunu artırmakta, sosyalist ülkeler arasında politik, ideolojik, ekonomik, askeri, bilimsel-tekniksel ve kültürel işbirliğini sağlamlaştırmak için çalışmaktadırlar.

Sosyalizmde partiler

Sosyalist ülkelerde her birinin konke tarihsel özelliklerine göre bir veya birkaç parti bulunabilir. Sömürücülerin çıkarlarını yansıtan ve sosyalizmin kuruluşuna karşı çıkan partiler, devrim ve sosyal dönüşümler sırasında yığınlar arasında etkisini kaybetmekte ve politik alandan silinmektedirler. Proleter olmayan çeşitli emekçi yığınlarının çıkarlarını yansıtan partiler ise, sosyalizm kuruculuğunda birleşmekte ve eylemde bulunma olanaklarına kavuşmaktadırlar.

Sosyalist çok-partililik, kapitalizmdeki çok-partililikten kökten farklıdır. Kapitalizmdeki çok-partililik her şeyden önce sınıfların ve çeşitli grupların yürüttükleri iktidar mücadelesini yansıtır, bu yüzden, genellikle politik muhalefetin varlığını gerektirir. Böyle plüralizm sosyalizmin tabiatına aykırıdır. Fakat sosyalizmde de çeşitli grup ve tabakaların kendilerine özgü çıkarları vardır. Yalnız bu çıkarlar, işçi sınıfı partisi tarafından dile getirilen tüm toplumun hayati çıkarlarına bağımlıdır. «Sosyalizmde çok-partililik, işçi sınıfı ile proleter olmayan diğer emekçi tabakalar arasındaki müttefiklik ilişkilerinin politik biçimidir. ADC, BHC, ÇSSC, KDHC, PHC, VDC'nde çeşitli demokratik partiler vardır. ÇHC'nde de böyle partiler mevcuttu.

Bulgaristan'da, Bulgaristan Çiftçi Halk Birliği (BÇHB) (120 bin üyesi var), ADC'nde Hristiyan Demokratlar Birliği (HDB) Alman Liberal Demokrat Partisi (ALDP), Alman Ulusal Demokrat Partisi (AUDP) Alman Demokratik Köylü Partisi (ADKP) var; VDC'nde Demokrat ve Sosyalist Parti, KDHC'nde Demokrat Parti (DP) ve Çendokiyo-Çenudan Partisi, Polonya'da, Birleşik Köylü Partisi (BKP) (400 bin üyesi mevcut) ve Demokrat Parti (DP) (86 bin üyesi var) bulunmaktadır.

Proleter olmayan partiler devlet yönetimine katılırlar. Toplumdaki etkilerine göre merkezi ve mahalli devlet idari organlarında, hükümette, diğer devletsel ve toplumsal görevlerde temsil edilirler. Örneğin, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde bugün Cumhuriyet Halk Meclisi Prezidyumu Başkanı, aynı zamanda Hristiyan Demokrat Birliğinin Başkanıdır, Demokrat Parti temsilcileri de başkan yardımcılığı ve Devlet Konseyi üyeliği, Bakanlar Kurulu Başkan yardımcılığı, bakanlık, yüksek mahkeme başkanlığı gibi makamlarda görev yapmaktadırlar. Polonya'da Seym mareşallığı görevini (Halk Meclisi Başkanlığını) Birleşik Köylü Partisi Başkanı yapmaktadır. Bulgaristan'da, Bulgaristan Çiftçi Halk Birliği Genel Sekreteri, Halk Meclisi Prezidyumu Başkanıdır. Bu partinin üyeleri hükümette de görev almaktadırlar. ÇSSC hükümetine Çekoslovakya Halk Partisi ve Çekoslovakya Sosyalist Partisi temsilcileri de girmektedir.

Partisizler de önemli toplumsal ve devletsel görevler almaktadırlar. Örneğin Alman Demokratik Ulusal Cephesi Ulusal Konseyi Prezidyumu Başkanı partisizdir. PHC hükümetinin bugünkü yapısında partisizler Devlet Konseyi Başkan yardımcılığı ile Sağlık ve Sosyal Bakanlığı görevlerini yapmaktadırlar.

BHC Yüksek Temsilciler Meclisine 1966 yılındaki seçimlerde 280 BKP üyesi ile 100 BÇHP üyesi ve 36 partisiz seçilmiştir. PHC'nde, 1969'da Seym'e 255 PBİP üyesi, 117 Birleşik Köylü Partisi üyesi, 39 DP üyesi ve 49 partisiz seçilmiştir. ADC'nde 1967 seçimlerinde Halk Meclisine seçilen 500 milletvekilinden 127'si ASB'nden, 52'si HDB, ALDP, AUDP ve ADKP'nden, 167'si de diğer yığınsal örgütlerdendi.

1970 yılında, yalnız bir partinin bulunduğu Sovyetler Birliği'nde Yüksek Sovyete 1.096 SBKP üyesi ve aday üyesi ile 421 partisiz halkvekili seçilmiştir.

Halk cephesi

Kardeş ülkelerin çoğunda ulusal kuruluş savaşı sırasında yığınsal sosyal-politik örgüt veya hareket olarak ortaya çıkan *halk-cephesi* de toplumun politik örgütü içinde yer almaktadır. Çeşitli politik partilerle toplumsal örgütlerin işbirliği biçimi olarak büyük bir yaşama gücüne sahip olduğunu ispat eden Halk Cephesi, sosyalist toplum kuruculuğu sırasında

da en geniş halk yığınlarını birleştirici bir güc olduğunu ortaya koymuştur.

Bazı ülkelerde halk cephesi kişisel üyelik sistemli yığınsal örgüt olarak faaliyet göstermektedir (Bulgaristan'da Vatan Cephesi, Yugoslavya'da Yugoslavya Emekçi Halkının Sosyalist Birliği gibi), diğer bir kısım ülkelerde parti ve örgütlerin kolektif üyeliğine dayanmaktadır (ÇSSC'nde Ulusal Cephe, PHC'nde Halk Birlik Cephesi, Rumanyada Sosyalist Birlik Cephesi gibi), başka ülkelerde ise üyelik sistemine dayanmayan yığınsal hareket olarak eylemlerde bulunmaktadır (Alman Demokratik Ulusal Cephesi, Macaristan Halk Cephesi gibi).

Halk Cephesi devlet kuruculuğunda ve emekçilerin devlet yönetimine celbedilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Halk cepheleri devlet egemenliğinin merkezi ve mahalli organlarına milletvekilliği adayları gösterir, milletvekilleriyle seçmenler arasındaki ilişkilerin güclenmesine yardım eder, halkın ihtiyaçlarını ortaya koyarlar, iç ve dış politikada aktüel sorunların emekçiler tarafından incelenmesini organize ederler, önemli ekonomik ve politik girişimlerin gerçekleştirilmesi için yığınları seferber ederler. Halk Cephesi, halk egemenliğinin geniş, yığınsal bir dayanağıdır, halkı sosyalist ruhta eğiten bir okuldur, devlet politikasının biçimlenmesine aktif olarak etkide bulunur.

Toplumsal örgütler

Sendika, kooperatif, gençlik, kadın örgütleriyle diğer toplumsal örgütler, bilimsel, tekniksel, kültürel, savunma ve sporla ilgili birlik ve cemiyetler (mahalle komiteleri, gönüllü birlikleri, arkadaş mahkemeleri vb. gibi) halk eylem kuruluşları sosyalizmin politik kuruluşlarına dahildirler. Esasen, bu kuruluşun karakteristik özelliği de budur. (Yukarıda sözü edilen örgütler, politik hayata katılarak komünist partisi ile yığınlar arasında sıkı bağlar kurulmasına yardım ederler) Sendikalar, gençlik örgütleri ve kooperatifler bunların en büyükleridir.

Sendikaların üye sayıları

Alman Özgür Sendikalar Birliği (ADC)	6.8 milyon
Bulgaristan Halk Cumhuriyeti sendikaları	2.2 milyon
Çekoslovakya Devrimci Sendika Hareketi	5.2 milyon
Kore Birleşik Sendikaları (KDHC)	2 milyondan fazla
Küba Emekçileri Merkez Sendikası	1.4 milyon
Macaristan Halk Cumhuriyeti Sendikaları	3 milyon
Mogolistan Halk Cumhuriyeti Sendikaları	170 bin
Polonya Halk Cumhuriyeti Sendikaları	9.73 milyon
Rumanya Genel Sendikalar Birliği	4.1 milyon
Sovyetler Birliği Sendikaları	86 milyon
Viyetnam Sendikalar Birliği (VDC)	1.1 milyondan fazla
Yugoslavya Sendikalar Birliği	3 milyondan fazla

Gençlik örgütlerinin üye sayısı (1)

Alman Özgür Gençler Birliği (ADC)	1.6 milyon
Dimitrofu Komünist Gençler Birliği (Bulgaristan)	1.1 milyon
Komünist Gençler Birliği (Rumanya)	2.3 milyon
Kore Sosyalist Emekçi Gençler Birliği	2.8 milyon
Sosyalist Gençler Birliği (Polonya)	1 milyon
Leninci Komünist Gençler Birliği (SSCB)	27 milyon
Macaristan Komünist Gençler Birliği	791 bin
Mogolistan Devrimci Gençler Birliği	80 binden fazla
Sosyalist Gençler Birliği (Polonya)	1.2 milyon
Viyetnam Emekçi Gençler Birliği	2 milyondan fazla
Yugoslavya Gençlik Birliği	2.1 milyondan fazla

Sosyalizm geliştikçe toplumsal örgütlerin devlet işlerindeki rolleri artmaktadır. Örneğin ADC'nin yeni anayasası gereğince sendikalar, halk ekonomisinin plânlaştırılması ve yönetimine, işçi ve memurların çalışma ve yaşama koşullarının belirlenmesine katılmaktadırlar. Kendilerine, kanun tasarıları hazırlayıp teklif etme hakkı da verilmiştir. Sovyetler Birliği'nde, ADC ve diğer bazı sosyalist ülkelerde sendikalar sosyal sigorta işleriyle görevlendirilmişlerdir, iş kanununun uygulanışını kontrol hakkına sahiptirler.

Macaristan Halk Cumhuriyeti, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti ve Rumanya Sosyalist Cumhuriyeti'nde mahalli ve ülke ölçüsünde köy ekonomisi üretim kooperatifleri birlikleri kurulmuştur. Bunlar, bir yandan kooperatif işletme problemleriyle uğraşırlar, aynı zamanda kooperatör köylülerin toplumsal örgütleridirler. Sovyetler Birliği'nde kolhoz sovyetleri vardır. Bütün bu örgütler devletin köy ekonomisi politikasının hazırlanması ve gerçekleştirilmesine katılmaktadırlar.

Halkın çeşitli tabakalarının spesifik çıkarlarının toplumsal örgütler tarafından meydana çıkarılıp temsil edilmesi, bütün toplumun politik örgütünün ve özellikle sosyalist devletin dinamik ve etkili olmasına yardım etmektedir.

Devlet egemenliği ve yönetim

Toplumsal politik hayatında özel bir yer alan sosyalist devletin başlıca görevleri, ekonomiyi örgütlemek, kültür ve eğitim işlerini yürütmek, emek ve tüketim normlarını denetlemek, sosyalizmi sınıf düşmanlarının saldırısından korumak, vatandaşların haklarını, sosyalist mülkiyeti ve genellikle hukuk düzenini korumak, dünya sosyalist sistemi ülkeleri arasında

(1) Veriler 1969—1970 yıllarına aittir.

kardeşçe işbirliğini geliştirmek, halkların ulusal kurtuluş hareketine yardım etmek, kapitalist ülkelerle barış içinde yanyana yaşamayı devam ettirmektedir.

Sosyalist devletlerde politik ve toplumsal hayat *anayasaya* göre düzenlenir. Bunlar, Sovyetler Birliği'nde 1936'da, Arnavutlukta 1946'da (1950'de bazı değişiklikler yapılmıştır), Bulgaristan'da 1947'de, Kore DHC'nde 1948'de, Macaristan'da 1949'da, Polonya'da 1952'de, Çin'de 1954'de, VDC'nde 1959'da, Çekoslovakya ve Mogolistan'da 1960'ta (1968'de kabul edilen Çekoslovakya Federasyonu ile ilgili temel kanunla Çekoslovakya Anayasasında önemli değişiklikler yapılmıştır), Yugoslavya'da 1963'te, Rumanya'da 1965'te, ADC'nde 1968'de kabul edilen anayasalardır. Küba'da 1959'da Küba Cumhuriyeti'nin temel kanunu çıkarıldı, daha sonra, halk incelemesi sonucunda Havana deklarasyonları ve Genel Askeri Kanun gibi anayasal önemi olan kanunlar kabul edildi.

Devlet, kendi görevlerini, yığınların geniş ölçüde katıldıkları temsilci organları, yürütme ve düzenleme yönetim cihazı, mahkeme ve savcılık organları, yürütme ve düzenleme yönetim cihazı, mahkeme ve savcılık organları sistemi vasıtasıyla yerine getirmektedirler.

Temsilcilik sistemi

Bütün toplum ve devlet işlerinin, emekçi temsilcileri veya doğrudan emekçiler tarafından çözülmesi sosyalist demokrasinin karakteristik bir yönüdür. Lenin, «parlamentarizmin sonuçlarıyla doğrudan ve dolaysız demokrasinin çıkarlarını birleştirme olanaklarını sağlayan» sosyalist devletin en önemli üstünlüğünü bunda görüyordu. (1)

Sosyalist ülkelerin anayasaları gereğince, *devlet organları sisteminin esası halkın seçtiği ve halka karşı sorumlu olan temsilcilik kuruluşları, devlet sisteminin temelini teşkil etmektedir.*

Sosyalist ülkelerde seçim hakkı *geneldir*. 18 yaşını tamamlayan her vatandaş seçme hakkına sahiptir. Bazı ülkelerde devrimden sonraki çetin sınıf savaşı koşulları içinde yürürlüğe konan seçim hakkının kısıtlanması, sosyalizm güçlendikçe kaldırılmaktadır. Bugün hemen hemen bütün sosyalist ülkelerde devlet organları seçimlerinde sosyal kısıtlamalar yürürlükten kalkmıştır.

Sosyalist ülkelerin çoğunda halk temsilcilik organlarının seçimi seçim bölgeleri prensibine göre yapılmakta, milletvekilleri seçildikleri bölgelerdeki vatandaşları temsil etmektedirler. Tek devletlerde yüksek temsilcilik organları (parlamentolar) tek meclislidir. Sosyalist federasyonlarda, seçim bölgeleri prensibine göre seçilen ve bütün ülke halkını temsil eden meclis (Sovyetler Birliğinde SSCB Sovyeti, Çekoslovakya'da Halk Meclisi.

(1) V. İ. Lenin Toplu eserleri, cilt 34, s. 304—305.

Yugoslavya'da sosyal-politik konsey) ile birlikte ulusal bölgeler prensibine göre seçilen meclisler (Sovyetler Birliği'nde Uluslar Sovyeti, Çekoslovakya'da Uluslar Meclisi, Yugoslavakya'da Halklar Sovyeti) vardır. Yugoslavya'da bundan başka devlet hâkimiyetinin bütün temsilcilik organlarında, emekçilerin üretim prensibine göre seçtikleri ve kendilerini emek faaliyeti alanlarına göre temsil eden emek kolektifleri sovyetleri mevcuttur. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyetindeki Uluslar Sovyeti, ÇSSC'nde Federal Parlamentodaki Uluslar Meclisi, Yugoslavya Federal Parmentosunda (Skupština) Halklar Sovyeti, her ulusal bölgeden bu bölgelerin büyüklük ve küçüklüğüne bakılmadan eşit sayıdan seçilen temsilcilerden meydana gelir. Bu eşit temsilcilik prensibi, ulusal bölgelere eşitlik sağlar.

Sosyalist ülkelerin çoğunda temsilcilik organları seçimi dolaysızdır.

Sosyalist devletlerde seçim kanunları *gizli oy kullanmayı* öngörür. Yalnız ÇHC Anayasası, mahalli halk temsilciliği organlarının seçimlerinde açık oy kullanma imkânını verir.

Seçim bölgeleri *bir adaylı ve çok adaylı olur*. Çok adaylı seçim bölgeleri, birkaç partili ülkelerde vardır. Bu suretle, bütün partilere seçilme hakkı verilmiş olur.

Sosyalist seçim sisteminin karakteristik bir yönü de, politik partilere, toplumsal örgütlere ve emekçi derneklerine, millet-vekilliği adayı gösterme hakkını vermesidir. Bunlar, genellikle emekçilerin işyerleri ve mahalle toplantılarında, aynı zamanda partinin ocak toplumsal örgütünün mahalle toplantılarında adaylarını tanıtırlar. Adayların kimlikleri, kişilikleri seçim bültenine yazılmadan önce, seçim-önü toplantılarında seçmenler tarafından titizlikle ve bütün yönleriyle incelenir.

Son yıllarda ADC, PHC, MHC, VDC, YFSC gibi birçok ülkede seçim bölgelerinde seçileceklerin sayısından daha fazla milletvekili adayı gösterilmekte ve tescil edilmektedir. Böyle hallerde adaylardan hangisinin birleşik seçim programını en iyi gerçekleştirebilecek ehliyetle olduğunu seçimlerde seçmenler tayin ederler.

Polonya Halk Cumhuriyeti'nde 1969 seçimlerinde Seymde (Millet Meclisi) 460 yer için 622 kişi, halk sovyetlerinde 165, 725 yer için 237, 873 kişi adaylığını koydu. Mahalli halk sovyetleri seçimlerinde 30 kadar seçim bölgesinde seçim listesinin sonunda yer alan adaylar seçildiler. Macaristan Halk Cumhuriyeti'nde 1967'de Millet Meclisi ve mahalli sovyetler için yapılan seçimlerde bazı seçim bölgelerinde bir milletvekilliği için 2—3 aday vardı. Yugoslavya'da 1969 seçimlerinde Birlik Cumhuriyetleri skupştinasındaki 620 milletvekilliği için 963 aday kaydedilmişti.

Sosyalist ülkelerde seçim kampanyası seçmenler tarafından yürütülür, seçim komisyonları, seçmenlerin, yahut partiler ve toplumsal örgütlerin seçtikleri delegelerin toplantılarında demokratik yoldan kurulur.

Sosyalist seçim sisteminin tipik bir özelliği olan, milletvekillerinin seçmenler karşısındaki sorumlulukları şöyle dile gelir: *Milletvekilleri, seçmenlere hesap verirler ve seçmenlerin kararıyla her zaman değiştirebilirler.* Örneğin, Sovyetler Birliği'nde 1968 yılında mahalli sovyet milletvekillerinden 541'inin süreleri dolmadan milletvekilliği hakları seçmenler tarafından geri alınmıştır. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'nin beşinci ve altıncı çalışma döneminde 11 milletvekilinin yüksek temsilcilik hakları (yani milletvekilliği hakları) seçmenlerin isteği ile geri alınmıştır.

Demokratik seçim sistemi genellikle işçi ve diğer emekçiler arasından halkın bu işe en lâyık temsilcilerinin seçilmesini garanti altına alır. (Bir kıyaslama için sadece şunu söyleyelim ki, ABD Kongresinde bugün tek bir işçi, tek bir küçük çiftçi veya sıradan bir memur yoktur. Batı Almanya'da 1969 seçimlerinden sonraki Bundestag'da milletvekillerinden sadece yüzde 7'si işçidir. Halbuki bu ülkede aktif nüfusun hemen hemen yüzde 50'sini işçiler teşkil etmektedir.)

Yüksek temsilcilik organlarının sosyal yapısı

Ülkeler	Yıl	Milletvekilleri	Bunlardan		Aydınlar, memurlar vb.
			işçi	köylü	
ADC	1967	500	287	44	169
BHC	1966	416	50	51 (¹)	315
Mac.HC	1967	349	126	52	171
Mog.HC	1969	297	69	84	144
PHC	1969	460	79	70	311
RSC	1969	465	92	76	297
SSCB	1970	1 517	481	282	854
YFSC	1969	620	4	1	615

Sosyalist ülkelerin anayasaları, *yüksek temsilcilik* organlarının bütün devlet organları sisteminin başında bulunduğunu ve her ülkede biricik kanun yapıcı kuruluş olduğunu belirtir. Bunlar, Arnavutluk Halk Cumhuriyeti (AHC) ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde (BHC) Halk Meclisi, Macaristan Halk Cumhuriyeti (Mac.HC) ile Viyetnam Demokratik Cumhuriyeti'nde (VDC) Millet Meclisi, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde (ADC) Halk Kamarası, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde (KDHC) Yüksek Halk Meclisi, Mogolistan Halk Cumhuriyeti'nde (Mog.HC) Büyük Halk Huralı, Sovyetler Birliği'nde Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti'nde (ÇSSC) Federal Meclis, Yugos-

(¹) Orman işletmesi işçileriyle birlikte.

lavya Federal Sosyalist Cumhuriyetinde (YFSC) Cumhuriyetler Skupştinası, Çin Halk Cumhuriyetinde (ÇHC) Anayasa, devlet egemenliğinin yüksek temsilcilik organı olarak genel Çin Halk temsilciler Meclisini öngörür. (1)

Yüksek temsilcilik organları, sosyalist ülkelerin devlet hayatının belli-başlı sorunlarını çözerler, başka yüksek devlet organları kurarlar, çalışmalarının esas yönünü belirler ve bunları kontrol ederler. Birçok sosyalist ülkede, özellikle son yıllarda, yüksek temsilcilik organlarının rolü artmakta, kanun yapıcılık ve denetim faaliyetleri genişlemektedir. Önceleri buyrultu veya hükümet kararnameleriyle çözülen birçok sorun şimdi kanunlarla halledilmektedir. Örneğin, 1946—1956 yılları arasında 52 kanun kabul eden Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti, sonraki 10 yılda 152 kanun kabul etmiştir.

Yüksek temsilcilik organlarının kanun yapıcılık çalışmalarının genişlemesi kanun yapıcılık prosedürlerinin etkinleştirilmesine paralel olarak yürümektedir. Kanun teklif etme hakkına sahip olan kuruluş ve makamların sayısı artmaktadır. Bazı ülkelerde milletvekilleri ve yüksek devlet organlarıyla yanyana toplumsal örgütler de bunların arasına girmeye başlamıştır.

En önemli kanun tasarılarının halk tarafından incelenmesi, sosyalist ülkelerin kanun yapıcılık pratiğinde günden güne daha fazla yer almaktadır. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde 1968 yılındaki genel halk incelemesinde «Evlilik ve aile kanunu» tasarısı üzerine, yalnız Sovyetler Birliği Yüksek Sovyetlerinin ilgili daimi komisyonlarına 7 binden fazla teklif yollanmıştır. Gazete idarehanelerine gönderilen binlerce teklifi hesaba katmıyoruz; yine aynı yıl «Arazi kanunu» tasarısı üzerinde yapılan genel halk incelemesinde Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'ne 3 bin kadar teklif yollanmıştır. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde yeni Anayasa tasarısının incelenmesine 11 milyon kişi katılmış, 12.500 teklif öne sürülmüş, bunların yardımıyla tasarıda 118 düzeltme yapılmıştır. Rumanya Sosyalist Cumhuriyeti'nde sendikalar, «Devlet kuruluşlarında emek disiplini» kanun tasarısının geniş ölçüde incelenmesini örgütlemişlerdir. İnceleme toplantılarına 1.5 milyon kadar işçi, mühendis, teknisyen ve memur katılmıştır. 60.922 kişi konuşmuş ve 11.928 teklif yapılmıştır. Bundarı tasarı yeniden işlenirken gözönünde tutulmuştur.

PHC, RSC gibi bazı ülkelerde yüksek temsilcilik organlarının kanun yapıcılık, denetim ve örgütleme çalışmalarının genişlemesi, gerek genel oturumların, gerekse komisyon toplantılarının daha sürekli olmasına yol açtı. Diğer ülkelerde komisyonlar, oturum dönemleri arasında çalış-

(1) Genel Çin Halk Temsilcileri Meclisinin (GÇHTM) ve yerli temsilcilik organlarının çalışmaları «kültür devrimi» tarafından kesilmişti. Uzun yıllardan beri GÇHTM hakkında hiç birşey yayınlanmamıştır.

maktadır. Yüksek temsilcilik organlarının daimi komisyonlarındaki çalışmalar da aktifleşmiş, yetkileri genişlemiştir (SSCB, RSC). Daimi komisyonların sayıları, (öncelik halk ekonomisi ve kültür alanlarında olmak üzere) artmıştır. Meclislerin ve yüksek devlet egemenliği organlarının tavsiyesiyle kanun tasarılarını ve diğer sorunları inceleyen komisyonlar, bir yandan da Meclis oturumlarında bazı problemlerin görüşülmesi için teklifler ileri sürmekte, kanunların uygulanışını kontrol etmektedirler.

Sosyalist ülkelerin çoğunda meclislerin toplantı dönemleri arasında yüksek temsilcilik organlarının (devleti dış ülkelerde temsil etmek, elçileri ve imatnamelerini kabul etmek, mahkûmları affetmek vb. gibi) ödevlerinden bir kısmını, devlet başkanlarının geleneksel ödevlerini yerine getiren kolejiyal devlet egemenliği organları yapmaktadır. Bunlar, Ar.HC ve BHC'nde halk meclisi prezidyumları, Macaristan HC'nde Halk Cumhuriyeti Millet Meclisi Prezidyumu, ADC, PHC ve RSC'nde devlet konseyleri, KDHC'nde Yüksek Halk Meclisi Prezidyumu, Mogolistan HC'nde Büyük Halk Huralı Prezidyumu, Sovyetler Birliği'nde Yüksek Sovyet Prezidyumudur. ÇSSC'nde Federal Meclis Prezidyumu ile ve VDC'nde Halk Meclisi Daimi Komitesi ile yanyana Cumhurbaşkanları da vardır. Tek kişilik Cumhurbaşkanlığı YFSC ve Küba'da mevcuttur. ÇHC'nde halk Temsilcileri Genel Çin Meclisi Daimi Komitesiyle birlikte anayasanın geniş yetkiler verdiği Cumhurbaşkanlığı makamı vardır. (1)

Devlet egemenliğinin kolejiyal ve tek kişilik yüksek organları, yüksek temsilcilik organları tarafından (Küba'da Bakanlar Kurulu tarafından) seçilir ve kendilerini seçenlere karşı sorumludurlar.

Sosyalist federasyon içinde birleşmiş devletlerle otonom devletlerin kendi yüksek temsilcilik organları vardır. Sovyetler Birliği'nde bunlar Birlik Cumhuriyetleriyle otonom cumhuriyetlerin yüksek sovyetleri, ÇSSC'nde cumhuriyetlerin milli konseyleri, YFSC'nde cumhuriyetlerin skupştinaları (Hırvatistanda Kurultay, Makedonya'da Meclistir), SSCB'nde Birlik ve otonom cumhuriyetlerinde yüksek sovyet prezidyumları devlet egemenliğinin yüksek kolejiyal organlarıdır, ÇSSC cumhuriyetlerinde millet meclisi prezidyumlarıdır.

Sosyalist ülkelerin mahalli temsilcilik kuruluşları, kapitalist ülkelerdekinden farklı olarak, devlet egemenliği organları sisteminin bölünmez parçalarıdır. Bunun için de devlet egemenliği organlarının ödevleriyle mahalli yönetimin görevleri bunlarda birleşmiştir. VDC, ArHC, BHC, PHC, RSC'nde halk sovyetleri (halk konseyleri), Mac.HC'nde konseyler, ADC'nde

(1) Ülkenin Anayasasına göre seçilen ÇHC Başkanı, «kültür devrimi» sıralarında görevinden uzaklaştırılmıştır. 1968 yılı Kasımından bu yana durumu hakkında hiçbir resmi haber verilmemiştir.

halk temsilcilikleri (1), KDHC'nde halk meclisleri, Mog.HC'nde halk milletvekilleri huralları, SSCB'nde emekçi milletvekilleri sovyetleri, ÇSSC'nde milli komiteler, YFSC'nde skupştina adını taşımaktadırlar. ÇHC Ana-yasası, devlet egemenliğinin mahalli organları olarak halk temsilciler meclislerini öngörmektedir.

Sosyalist ülkelerde, mahalli devlet egemenliği organlarının yetkileri genişlemektedir. Çünkü mahalli önemi olan bütün sorunların çözümü onların elinde toplanmıştır. Halk ekonomisini entanzifleştirmeye yöneltilmiş ekonomik reformlar bunun için elverişli koşullar yaratmaktadır. Çağsal mahalli temsilcilik organları kanunları, genel devlet çıkarları ile mahalli çıkarların daha tam olarak telif edilmesine yardım etmektedir.

Sosyalist ülkelerin çoğunda mahalli temsilcilik organlarının toplantı dönemleri (genel kurulları) vardır. Oturumlar arasındaki devrede görevlerinin bir kısmını genel oturumlarda kurulan ve genel kurula karşı sorumlu olan yürütme organları gerçekleştirmektedir. Bunlar AHC, BHC, RSC, SSCB, Mac.HC'nde yürütme komiteleri, VDC'nde idare komiteleri, ADC ve ÇSSC'nde konseyler, KDHC'nde halk komiteleri, Mog.HC'nde yürütme kurulları, PHC'nde ise prezidyumlar adını taşır. ÇHC'nde Anayasa göre halk komiteleri bu gibi organlar olarak öngörülmüştür.

Mahalli temsilcilik kuruluşları yürütme organları, sosyalist ülkelerin çoğunda, kendilerini seçen temsilcilik organlarıyla daha yüksek kademedeki yürütme organları olmak üzere iki organa bağımlıdır. ÇSSC'nde milli komiteler, hem devlet egemenliği organı, hem de devlet yönetim organı sayılırlar. YFSC'nde her belediye meclisinin tek yürütme organı yoktur. Belediyelerde belirli şubeleri yöneten ve belediye meclisine bağlı olan konseyler vardır.

Sosyalist ülkelerin çoğunda mahalli yürütme organlarında genellikle iki organa bağımlı şubeler bulunmaktadır.

Mahalli temsilcilik organlarının çalışmalarında onların *daimi komisyonlarının* önemli rolleri vardır. Birçok ülkede bu komisyonlara milletvekilleriyle birlikte (ki komisyonlarda milletvekilleri çoğunluktadır) milletvekili olmayan toplum fonksiyonerleri de seçilmektedir. Komisyonlar, emekçileri devlet yönetimine celbetme biçimlerinden biridir. Daimi komisyonların rolü ve sayıları gitgide artmakta, özellikle denetleme görevi olanlar başta olmak üzere bunların yetkileri artmaktadır. Aynı zamanda BHC, PHC, ÇSSC gibi bazı ülkelerde yürütme organlarının belirli yetkilerini de üzerlerine almaktadırlar. Mahalli temsilcilik kuruluşları ve bunların organları, mahalli komiteleri, ebeveyn komiteleri, emekli konseyleri vb. gibi halk örgütlerinde birleşen pek çok aktif vatandaşın çalışmalarını örgütleyip yönetmektedirler. Sovyetler Birliği'nde sovyetler

(1) Düzey ve çeşitlerine göre özel isimleri vardır.

günlük çalışmalarında 23 milyon aktivistin yardımına dayanmaktadırlar. ADC'nde halk temsilcilik aktivistlerinin sayısı 650 bini bulmaktadır. Devlet egemenliği mahalli organlarının yönetiminde köy meclisleri faaliyet göstermekte, mahalli referandumlar vb. yapılmaktadır.

Sosyalist temsilcilik sistemi, böylece, yalnız halkın verdiği devlet egemenliği ödevlerini gerçekleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda çeşitli devlet görevlerinin yerine getirilmesinde, emekçileri bu işlere gittikçe daha geniş ölçüde çekmektedir.

Hükümet

Sosyalist ülkeler günden güne daha da güçleşen ekonomik, politik, sosyal ve kültürel ödevleri çözmektedirler. İşte bu koşullar içinde bunların çoğunda devlet yönetim cihazı yetkinleşmekte, emekçi yığınlarıyla bağları daha fazla kuvvetlenmekte, yeni plânlama metotları aranıp denenmekte ve uygulanmakta, devlet faaliyetinin her alanı örgütlenip sıkı bir denetim altına alınmaktadır. Tecrübeler ıspat etmiştir ki, devlet yönetim organları sistemi, Leninist örgütlenme prensiplerine ve her şeyden önce merkezi ve mahalli devlet yönetiminin en iyi bir şekilde uygunlaştırılmasını sağlayan demokratik santralizm prensibine dayanılarak yetkinleştirildiği zaman çok daha verimli olmaktadır.

Sosyalist ülkelerde hükümet, devlet yönetiminin yüksek organlarından dır. ADC, Mo.HC, Ar.HC, BHC, PHC, RSC ve SSCB'nde bakanlar kurulu, ÇHC'nde Devlet Konseyi, YFSC'nde Cumhuriyetler Birliği Yürütme Konseyi, KDHC'nde Bakanlar Kabinesi, ÇSSC'nde Federal Hükümet, VDC'nde Hükümet Konseyi, Mac.HC'nde Devrimci İşçi-Köylü Hükümeti (Bakanlar Kurulu), Küba'da Devrimci Hükümet (Bakanlar Kurulu), bu devletlerin hükümetleridir.

Hükümet, ya doğrudan yüksek temsilcilik organı tarafından teşkil edilir, ya da Cumhurbaşkanı'nca tayinin edildikten sonra Meclis tarafından tasvip edilir. (ÇSSC'nde bu yoldaki gelenek devam ettirilmektedir.)

Küba'da hükümet Cumhurbaşkanı tarafından kurulur.

Hükümetler yüksek temsilcilik organlarına karşı, genel kurul toplantıları arasında ise onların prezidyumlarına (daimi komitelere, devlet konseylerine) karşı sorumludurlar.

Devlet idaresinin genel yönetimi ve bütün diğer yürütme ve düzenleme organlarının çalışmalarını koordine işleri hükümetlerin yetkileri kapsamı içindedir. Ekonomik ve kültürel işlerin yürütülmesi hükümetlerin başta gelen ödevleri arasındadır. Hükümetler, halk ekonomisi plânlarının ve bütçe tasarılarının hazırlanmasını yönetirler, gerçekleştirilmeleri için gereken tedbirleri alırlar, yüksek temsilcilik organlarına kanun tasarıları

getirirler, kanunlara dayanarak kararnameler ve yönetmelikler çıkarırlar.

Çeşitli iş kollarındaki yönetim organları

Zamanımızda, bir yandan ekonomik ve kültürel kuruculuk kollarıyla alanlarının ayrışması, öte yandan da üretimin gitgide konsantrasyonu ve yönetimin ihtisoslaşması zorunluğu yüzünden çeşitli iş kollarındaki devlet cıhazında değişiklikler meydana gelmektedir. Sosyalist ülkelerde devlet yönetimi, idari-politik tedbirlerle sınırlanmıyor. Sosyalist devletler temel üretim araalarının sahibi oldukları ve ekonomi organizasyonu, kültürel-eğitimsel görevler yerine getirdikleri için, devlet, bütün ekonomik ve kültürel kuruculuk işlerini de yönetir. V. İ. Lenin, bu konuda şöyle demiştir: «Sosyalizmde, halk yığınları, yalnız oy kullanmaya ve seçimlere değil, aynı zamanda günlük işlerin yönetimine de kendi iradesiyle katılma seviyesine yükselecektir.» (1) Böyle katılmaların çeşit çeşit biçimleri vardır. SSCB’nde ve diğer bazı ülkelerde emekçi temsilcileri tarafından gerek merkezi, gerekse mahalli çaplarda, çeşitli ekonomi ve kültür dallarının geliştirilmesiyle ilgili kongreler ve danışma toplantıları yapılmaktadır.

Emekçilerin yönetime katılmalarının başka biçimleri de gelişmektedir. Mahalli yürütme organlarının çalışmalarına günden güne daha çok halk temsilcisi, yani toplum müfettişleri, enstrktrler, kontrolörler katılmaktadır.

şimdiki dönemde, ekonomik reformların yapılması ile ilgili olarak ekonominin yönetimini yetkinleştirme problemi büyük bir önem kazanmıştır. Yönetimin, retim birlikleri gibi yeni biçimleri doğmaktadır. Emekçilerin sosyalist üretimin yönetimine katılmalarıyla ilgili yeni biçimler ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği’deki işletmelerde 37 milyon işçi, mühendis, teknisyen ve memurun katıldığı daimi üretim danışma meclisleri faaliyettedir. Diğer ülkelerdeki işletmelerde de her ülkenin özelliklerine uygun demokratik biçimler belirmiştir. PHC’nde işçi yönetim konferansları, ADC ve BHC’nde üretim komişeleri üretim plânlarını hazırlamakta, bu plnların gerçekleştirilmesi işlerini örgütlemekte, işletme krından bir kısmını bölüştürmek için karar olmakta, idarenin çalışmalarını kontrol etmektedirler. RSC’nde işletme ve ekonomi kuruluşlarında, bunların müdürleri, baş mühendisleri, ekonomistleri, bazı şube yönetmenleri, sendika başkanları ve iki yılda bir yapılan toplantılarda seçilen işçi ve memur temsilcilerinin katıldıkları yönetim komiteleri bulunmaktadır.

Ekonomi yönetiminin yeni biçim ve metotları, sosyalist devletin ekonomik rolünün gclendirilmesine, halk ekonomisinin plnlanması ve yönetiminin bilimsel temellerinin sağlamlaştırılmasına yöneltilmiştir. «Ekonominin devletten ayrılması» gibi sağcı revizyonist anlayışlar sosyalist ekonomiye

(1) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 33, s. 116.

yalnız zarar vermektedir. Onların amacı, plânlı yönetimin yerine pazar keşmekeşini getirmektir.

Birçok sosyalist ülkede, devlet ve ekonomi örgütleri tarafından yapılan işlerin sadece yasal olup olmadığını değil, aynı zamanda bu örgütlerin fayda sağlayıp sağlamadıklarını izleyen *halk kontrol organları faaliyet* göstermektedir. PHC'ndi Seym tarafından seçilen ve ona karşı sorumlu olan özel bir anayasal organ (Yüksek Kontrol Meclisi) kurulmuştur. Bunun illerde kolları vardır.

ADC, BHC, ÇSSC, Mac.HC, Mog.HC, SSCB'nde merkezi ve mahalli kontrol kômite ve komisyonları çalışmakta, hükümetin ve mahalli devlet egemenliği organlarının yönetiminde bulunmaktadırlar. Bunlar komünist ve işçi partileri kararlarının icrasını da kontrol edebilirler. Bu yüzden aynı zamanda, ilgili parti komitelerinin de yönetimindedirler. Kontrol organları, çalışmalarında geniş emekçi aktifine dayanırlar. Örneğin, SSCB'nde 7 milyondan fazla, ADC'nde 140 bin halk kontrolörü vardır. RSC'nde ticaret, tıp, kültür vb. hizmetleri kontrol eden 10 binden fazla brigada kurulmuştur, bunlarda 60 bin kişi görev almış bulunmaktadır.

Silâhlı kuvvetler

Emperyalizmin askeri saldırı tehlikesi, kardeş sosyalist ülkelerin silâhlı kuvvetlerini her zaman hazır durumda tutmalarını zorunlu hale getirmiştir.

Devlet mekanizmasının bir parçası olan silâhlı kuvvetler halka sıkı sıkıya bağlıdır. Sosyalist ülkelerin silâhlı kuvvetlerinde, sömürücü devletlere özgü olan erlerle subaylar arasındaki sınıfsal çelişki yoktur, subaylar da erlerin kökeni olan aynı emekçi tabakalardan gelmektedir. Marksist-Leninist partinin yönetimi, silâhlı kuvvetler personelinin sosyalist vatan-severliği ve proletarya enternasyonalizmi ruhunda eğitilmesi için garantidir. (1)

Sosyalist ülkelerde silâhlı kuvvetler genellikle daimi ordudan (kara, deniz ve hava kuvvetleri), güvenlik organlarından ve toplumsal düzeni koruma organlarından meydana gelmektedir.

Sosyalist ordular, anayasalarda yer alan vatandaşların genel askeri yükümleri esasına göre kurulur.

Varşova Antlaşmasına katılan sosyalist devletlerin orduları ülkelerini savunma alanında sıkı işbirliği yapmaktadırlar.

(1) ÇHC silâhlı kuvvetlerinde bu prensiplerden esaslı sapmalar görülmemektedir. Kanunlara aykırı olarak, ordunun bir kişiye boyun eğmesi, ordunun, politik sistemin bütün alanları için «okul» ilân edilmesi ve Çin'in bugünkü politik durumunu niteleyen diğer bilinen hususlar, «kültür devrimi» yıllarında ÇHC Silâhlı Kuvvetlerinin partiye ve devlet yönetiminin anayasal organlarına karşı cephe almasına, daha yüksek bir seviyeye çıkarılmasına yol açtı.

Tek kişili cumhurbaşkanlığı kuruluşunun bulunduğu ülkelerde, anayasa göre cumhurbaşkanı silâhlı kuvvetlerin başkomutanıdır.

Birçok ülkede, savunmanın yönetimi için kolejiyal yönetim organları kurulmuştur. Örneğin VDC'nde Devlet Savunma Komitesi, ADC'nde Milli Savunma Konseyi, RSC'nde Savunma Konseyi, ÇSSC'nde Devlet Savunma Konseyi, YFSC'nde Halk Savunma Konseyi vardır. VDC ve YFSC'nde bu organların başında cumhurbaşkanları, ADC ve RSC'nde ise devlet konseyi başkanları bulunmaktadır.

Sosyalist ülkelerde güvenlik organları emperyalist haber alma (casusluk) hizmetlerinin ajanlarına karşı savaşmak ve sosyalist düzeni korumak için kurulmuşlardır. Bunlar, halkla sıkı sıkıya bağlıdır ve halkın yardımına dayanmaktadırlar.

Birçok ülkede (örneğin Mac.HC, ADC, RSC, ÇSSC'nde) emek kolektiflerinde (iş yerlerinde) silâhlı emekçi savaşçı grupları (halk-işçi milisi) meydana getirilmiştir. Bunlar RSC'nde yurtsever muhafız kıtaları ismini taşır. Küba'da 1.5 milyon kişiyi saflarında barındıran devrim koruma komiteleri vardır. VDC'nde Amerikan emperyalizminin saldırısına karşı savaşmak için halk yığınsal olarak silâhlanmıştır.

Toplumsal düzeni koruma organları (milis, polis) çeşitli cürümlere ve toplumsal düzenin diğer ihlallerine karşı savaş yürütürler, trafik düzeni vb. korurlar. BHC ve SSCB'nde milise yardımcı olan gönüllü halk grupları kurulmuştur.

Mahkeme ve savcılık

Emekçilerin iradesini dile getiren, bütün vatandaşların ve sorumlu kişilerin hak ve ödevlerini belirleyen sosyalist kanunları korumak ve yerine getirmek, sosyalizm ve komünizmi başarıyla kurmanın gerekli koşullarındandır. Marksist-Leninist partiler, kişiliği putlaştırma döneminde meydan verilen kanun ihlallerini şiddetle kınadılar. Sosyalist ülkelerin çoğunda vatandaşların hakları ile ilgili teminatlar artırıldı, haksız olarak zarara uğrayanların hak ve itibarları iade edildi. Vatandaşların haklarını ve sosyalizmin bütün diğer değerlerini korumak için, sosyalist düzene, onun teminatı altında bulunan kişinin hak ve özgürlüklerine saldıranlara, kanunla belirtilmiş görevleri yerine getirmiyenlere kanunun öngördüğü cezanın verilmesi gerekir. Sosyalist kanunlar işte bu amaca hizmet etmektedir. Devlet organları sisteminde özel bir yeri olan mahkeme ve savcılık bunların korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Sosyalist mahkeme demokratik prensipler üzerine kurulur. Bu prensiplerden biri yargıçların seçimle iş başına gelmeleridir. Yargıçlar ve mahkeme üyeleri, genellikle devletin temsilci organları tarafından seçilirler. BHC ve SSCB gibi bazı ülkelerde ise yargıçlar ve mahkeme üyeleri doğrudan halk tarafından seçilir. Yargıçların seçimle iş başına gelmeleri

ve sorumlulukları, konkrete davalarda *adli kararlar verirlerken bağımsızlıklarına* aykırı düşmez, aksine, adli eylemlerinin nitel değerlerinin yüksek olmasına yardım eder. Genellikle yargıç adaylığı için yüksekçe yaş derecesi saptanmıştır. Örneğin ADC, RSC, SSCB'nde adayların 25 yaşından yukarı, PHC'nde 26 yaşından yukarı olmaları, ADC, PHC, RSC gibi bazı ülkelerde adayların yüksek hukuk öğrenimi yapmış bulunmaları zorunludur.

Sosyalist mahkemesine halkçı nitelik kazandıran önemli bir prensip de, halk arasından seçilen mahkeme üyelerinin davaların bakılmasına katılmalarıdır. Bunlar, kapitalist ülkelerdeki mahkeme üyelerinden farklı olarak, davaların karara bağlanmasında yargıçlarla eşit hakka sahiptirler.

Sosyalist yargı usulü gereğince, *mahkeme vatandaşlara açıktır, kolegiyaldır, vatandaşlar kanun ve mahkeme karşısında hak eşitliğine sahiptir, karara bağlanmasında mahkeme yalnız kanuna uyar, mahkeme, bulunduğu bölgenin ahalî çoğunluğunun konuştuğu dilde görülür*, bu dili bilmeyen taraflara tercüman yardımıyla dâvaya katılma olanağı sağlanır.

Bazı ülkelerde, yukarda belirtilen mahkeme ve örgütlenme prensiplerinden bazıları şu veya bu özellikleriyle uygulanır. Örneğin, ADC Yüksek Mahkemesinde halkın seçtiği mahkeme üyeleri, yalnız iş dâvalarına katılırlar, SSCB'nde ise iş dâvalarına ve en ağır cinayet dâvalarına katılırlar.

Sosyalist ülkelerde dâvalar, genellikle iki mahkemeden geçer, bu arada, mahkeme kararının yüksek mahkeme tarafından yeniden gözden geçirilmesi mümkündür. Bu durum, mahkeme kararlarının tutarlı olmasına yardım eder, dâvaların sürüncemede bırakılmasını önler, ve aynı zamanda, yapılan adli hataların düzeltilmesine imkân verir.

Bir çok ülkede (ADC, PHC, SSCB vb.) sosyalist örgütler arasındaki anlaşmazlıklar, *devlet uzlaşma mahkemelerinde* bir karara bağlanır. Bunlar, genel adli sisteme girmezler, resmi dairelere bağlı olarak ve bölge prensibine göre kurulurlar.

YFSC'nde ekonomi mahkemeleri sistemi yürürlüktedir. Bunun başında bulunan Yüksek Ekonomi Mahkemesi bir anayasal organdır ve yüksek mahkeme kuruluşundadır.

Emekçileri adâleti gerçekleştirme işlerine celbetmede *toplumsal mahkemeler* (BHC ile SSCB'ndeki arkadaş mahkemeleri, ADC'ndeki uyuşmazlık, arabuluculuk komisyonları, RSC'ndeki mahkeme komisyonları, PHC'ndeki toplumsal mahkemeler) önemli bir rol oynarlar. Bunlar vatandaşların çalıştıkları emek kolektiflerinde ve oturdukları mahallelerde kendi aralarından seçtikleri gönüllü organlardır; vatandaşlar arasında küçük çaptaki kanun ihlallerini ve anlaşmazlıkları, aynı zamanda sosyalistçe beraber yaşama kurallarının çiğnenmesi olaylarını bir çözüme bağlar. Kararlarına genel mahkemelerde itiraz edilebilir.

Sosyalist kanunları devlet organları, ekonomik ve toplumsal örgütler ve vatandaşlar tarafından koruma ödevi *savcılıklara* verilmiştir. Savcılık, sosyalist kanunların ve diğer hukuki belgelerin korunmasını ve uygulanmasını denetlemek için kurulan özel devlet organları sistemidir. Sosyalist savcılık, kapitalist ülkelerde yalnız suçların cezalandırılması yönünde iş gören savcılık organlarından, kanunların uygulanması üzerindeki geniş kontrol ödeviyle ayrılmaktadır.

Sosyalist devlette kanunlar üzerinde savcılık kontrolünün gerekliliği, V. İ. Lenin tarafından esaslandırılmış ve savcılık kuruluşunun temel prensipleri de hazırlanmıştır: Savcılık organlarının genellikle idari yetkisi yoktur, yalnız kontrol yetkisi vardır. Bunun için örgütsel olarak mahalli devlet organlarından ayırdılar ve onlara bağlı değiildirdiler. Savcılık kesin merkezîyetçilik temeli üzerine kurulur. Alt kademedeki savcılar bir üst kademedekiler tarafından tayin olunurlar ve onlara bağılıdır, bütün savcılık sisteminin başında baş savcı bulunmaktadır ki, yüksek temsilcilik organı tarafından tayin olunur ve ona karşı sorumluluk taşır. RSC'nde savcılığın bazı özellikleri vardır, esas ödevi hukuki ihlâllere karşı savaşmak, adâlet organlarını ve mahkeme kararlarını yerine getirmekle görevli organları, çalışmalarında, kanunlardan sapmamaları için kontrol etmektir.

Sosyalist ülkelerde avukatlar, genellikle, halka ve bütün kuruluşlara hukuki yardımda bulunurlar. Avukat kolektiflerinde birleşmişlerdir. Avukat hizmetleri kesin târife sistemine göre ödenir. Tarifedeki hizmet karşılığı ödemeler bütün emekçilerin gelirlerine uygundur. Mahkeme, sanık vatandaşlara, dilekleri üzerine parasız olarak avukat tayin eder.

Kişisel hak ve özgürlükler

Emekçilerin hak ve özgürlüklerinin yalnız hukuki bakımdan değil, aynı zamanda ekonomik bakımdan da garanti altına alınmasını tarihte ilk defa sosyalizm sağlamıştır.

Sosyalist toplumda ferdin hak ve özgürlükleri, her şeyden önce, emekçilerin yeni, en âdil ve en insancıl toplumun, yani komünizmin kuruluşuyla ilgili ortak sorunların çözümüne katılmaları aracı ve garantisidir.

Vatandaşların hem hak ve hem de yükümleri toplumsal hayatın çeşitli faktörlerinin etkisi altındadır. Bu etkenlerin en önemlileri şunlardır: sınıfsal güçler oranı, sosyalizmin kuruluşu döneminde sınıf savaşının keskinlik derecesi, sosyalist ilişkilerin gelişim düzeyi, ülkenin ekonomik ve kültürel gelişme seviyesi, uluslararası durum.

Sosyalist ülkelerin anayasaları gereğince vatandaşlar eşit haklıdır. Emekçiler toplumu, hangi ulus ve ırka mensup olurlarsa olsunlar bütün vatandaşlara eşit sosyal koşul ve olanaklar sağlar.

Kadınlara, toplumsal hayatın bütün alanlarında *erkeklerle hak eşitliği* sağlanmıştır.

Kadınların eşitlik hakkı için en önemli garanti, toplumsal üretime, devlet, toplum ve kültür hayatına celbedilmeleridir. Kanunlar, kadın emeğinin erkek emeğiyle eşit olarak ödenmesini öngörmektedir. Özellikle bilim ve teknik, halk eğitimi, sağlık işleri, devlet yönetimi alanlarında, komünal hizmetlerde çok sayıda kadın çalışmaktadır. (*Karşılaştırma için: Üretimde çalışan İngiliz kadınlarının ancak onda biri emeğinin karşılığını erkek emeği ile eşit olarak alabilmektedir. Fransa'da kadın maaşları, erkek maaşlarından ortalama olarak % 25—30, Belçika'da ise % 40 daha azdır.*)

Çalışan kadınlara hâmilelik ve doğum izni zamanında yardım verilir, emzikli annelere yardım edilir. Doğumdan önce ve doğumdan sonra ödenir izinler ÇSSC'nde 26, BHC'nde 17, SSCB ve RSC'nde 16, ADC'nde 14, PHC'nde 12 haftadır. Avrupa'daki sosyalist ülkelerin çoğunda bu yardım maaşa eşittir. Bundan başka, doğumdan sonra, çocuğun ihtiyaçlarını gidermek ve artan beslenme masraflarını karşılamak için bir defalık veya zaman zaman yardımlar verilir; diğer bazı ayrıcalıklar da sağlanmıştır.

Bazı ülkelerin sosyal sigorta kanunları kadınların emekliye ayrılma yaşını yetiştirdikleri çocukların sayısına göre tesbit etmektedir. Kadınların toplum ve devlet hayatına geniş ölçüde katılmaları erkeklerle eşitliği ispat eden açık delillerden biridir.

Bazı sosyalist ülkelerin yüksek temsilcilik organlarındaki kadınlar

Ülke	yıl	bütün milletvekilleri	Bunlar arasında kadınlar
ADC	1967	500	153
BHC	1966	416	70
Mac.HC	1967	349	69
Mog.HC	1969	297	65
PHC	1969	460	62
RSC	1969	465	67
SSCB	1970	1.517	463
YFSC	1969	620	49

Emek hakkı, yani çalışma kabiliyeti olan her vatandaşın kendi yetenek ve ihtisasına göre garantili iş bulması ve emeğinin nitelik ve niceliğine göre ödenmesi, vatandaşların sosyal-ekonomik hakları arasında çok önemli bir yer almaktadır. Emek hakkı, üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetin egemenliği, üretim güçlerinin durmadan gelişmesi, ekonomik bunalımların kalkmış olması, işsizliğin yok edilmesi (!) ve yeni yeni

(!) YFSC'nde, yayınlanan verilere göre, bazı nedenler yüzünden orada işsizlik hâlâ vardır.

işyerlerinin açılması ile sağlanmaktadır. Devlet, işçilerinin ihtisas yapma masraflarını üzerine almakta ve bilimsel-tekniksel ilerleyiş sonucunda açıkta kalan işçileri yeni işe yerleştirmektedir.

Sosyalist anayasalar vatandaşların *istirahat hakkını* garanti altına almaktadır. Bu hak, iş haftası 41—48 saate indirilerek, hafta tatili günleri ve yıllık ödenir izinlerle sağlanmaktadır.

İş haftasının genel süresi (saat olarak) (1)

ADC	BHC	ÇSSC	Mac.HC	Mog.HC	PHC	RSC	SSCB	YFSC
43.75	42.5 (*)	41.5	44 (**)	46	46	48	41	42

Sosyalist ülkelerde iş saatleri azalmakta, fakat maaşlar azalmamaktadır. Birçok ülkede, örneğin ADC, ÇSSC, SSCB'nde beş günlük çalışma haftası uygulanıyor.

Sosyalist ülkelerin çoğunda işçi ve memurlar için asgari izin süresi 15 işgündür. Birçok ülkede bu süre emek yıllarına göre artmaktadır. ADC'nde olduğu gibi 24 iş gününü, ÇSSC'nde 4 haftayı, BHC'nde 18 işgününü, PHC'nde 26 işgününü bulmaktadır. İznin genel süresi, çalışma koşullarına ve diğer hususlara göre artmaktadır.

Vatandaşlara *hastalık, iş kabiliyetini yitirme ve ihtiyarlık hallerinde belirli sigorta hakkı sağlanmıştır*. Bu hak, işçi, memur ve kooperatif üyelerinin geniş ölçüde gelişmiş olan sosyal sigortalariyle, vatandaşların emeklilik maaşlariyle ve diğer sosyal sigortalarla karşılanmaktadır.

Emekçilere emeklilik aylığı ve diğer yardımlar yıldan yıla artmaktadır.

İhtiyarlık dolayısıyla emekliye ayrılma yaşı (çeşitli ayrıcalıklar hariç) BHC, Mac.HC, Mog.HC, RSC, SSCB ve YFSC'nde erkekler için 60, kadınlar için 55'tir, ADC ve PHC'nde erkekler için 65, kadınlar için 60'tır. Birçok hallerde (iş koşullarına, emek yıllarına, kadınlar için çocuklarının sayısına

(1) İş haftasının süresi: ağır işlerde çalışanlar için, 18 yaşını doldurmamış kimseler için, bazı ülkelerde küçük çocuklu kadınlar vb. için azaltılmaktadır.

(*) Henüz bütün ekonomi kollarında değil.

(**) Sanayi ve inşaatla. Diğer birçok kolda hâlâ 48 saattir.

(2) SSCB'de 15 emek yılı olan, 5 veya daha fazla çocuk doğurarak bunları 8 yaşına kadar yetiştirmiş bulunan kadınlar, genel emekliye ayrılma yaşından farklı olarak, 50 yaşını doldurduktan sonra emekliye ayrılma hakkı kazanırlar. ÇSSC'nde 1 çocuklu kadınların emekliye ayrılma yaşı 56'dır, iki çocuklular 55, üç ve dört çocuklular 54, beş ve daha fazla çocuklu kadınlar da 53 yaşında emekliye ayrılırlar. ÇSSC'nde erkekler için emekliye ayrılma yaşı 60'tır.

vb. göre) bu yaş azalmaktadır. (2) (Karşılaştırma için: ABD, Batı Almanya, Hollanda ve Finlandiya'da ortalama emekli aylığı alabilmek için erkek ve kadınların 65 yaşını doldurmaları gerekmektedir, İsveçte 67, İrlanda ve Norveç'te 70'tir.)

Emekçilerin *sağlıklarını koruma hakkı* parasız tıp hizmetleriyle ve tıp kuruluşları şebekesinin genişletilmesiyle sağlanmaktadır.

Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (EYK) üyesi ülkeler kısa bir sürede 10 bin kişiye düşen doktor sayısı bakımından kapitalist ülkelere ulaşılar ve hatta geçtiler. Bugün bütün dünyadaki doktorların üçte biri (25 milyondan 800 bini) EYK üyesi ülkelerde bulunmaktadır. (Karşılaştırma için: ABD'nde son 20 yılda hastanelerde tedavi ücreti 4 misli artmıştır. Hastanede basit bir ameliyat 1.000 dolara, zor ameliyatlar ise 3.000 dolara yapılmaktadır. «Forçin» dergisinin belirttiğine göre doktorların ve hastanelerin dağılımı öylesine nispetsizdir ki, büyük halk yığınları, özellikle yoksul şehir ve köy bölgeleri, tıp yardımından yoksundurlar.)

Öğrenim hakkı, vatandaşların öğrenim kuruluşlarında genel ve özel bilgiler edinmeleri ve öğrenimini devamlı olarak yükseltmeleri için kendilerine devlet tarafından reel olanaklar sağlanmasıdır. Sosyalist ülkelerin çoğunda 8. ve 10. sınıfa kadar mecburi ve parasız öğretim uygulanmaktadır.

Her türlü öğrenimin gelişme tempoları, genellikle, gelişmiş kapitalist ülkelerdekinden daha üstündür. Kapitalist ülkelerde yüksek öğrenim ücretleri, özellikle yüksek okullarda, emekçilerin ve çocuklarının tahsillerini yükseltebilmelerine asla elverişli değildir. Örneğin, ABD'nde birçok yüksek okulda yıllık öğrenim ücretleri bir uzman işçinin 4–5 aylık maaşı olan 3.000 doları aşmaktadır.

Sosyalist ülkelerde vatandaşlar, öğrenim haklarıyla birlikte, bütün kültürel başarılarından geniş ölçüde yararlanmak olanaklarına da sahiptirler. Kültür evleri durmadan çoğalmakta ve bütün vatandaşlara açık bulunmaktadırlar.

Vatandaşların sosyal-politik hakları, politik ve sosyal örgütlerde birleşme hakkını, söz ve basın özgürlüğünü, toplantı, miting ve yürüyüş özgürlüğünü kapsar. Bu hak ve özgürlükler emekçilerin çıkarlarına, politik ve toplumsal aktifliklerinin yaygınlaştırılmasına hizmet eder ve sosyalist topluma zarar verici alanlarda kullanılamazlar. Bu hak ve özgürlükler, emekçilere ve örgütlerine salonlar, kulüpler, kültür sarayları ve diğer toplumsal binalar, basımevleri, yığınsal enformasyon araçları vb. ler verilmek suretiyle maddi güvence altına alınmışlardır.

Sosyalist ülkelerin anayasaları, vatandaşların *kişisel özgürlüklerini* ve herşeyden önce *kişisel dokunulmazlıklarını* öngörmektedir. Mahkeme kararı veya savcılık emri olmadan hiç kimse tutuklanamaz. Cezalar, yalnız

kanuna ve kanunî belirlemelere göre verilir. *Konut dokunulmazlığı* ve haberleşme gizliliği güvence altına alınmıştır. Arama ve taramalar ve mektupların açılması yalnız kanunun belirttiği özel hallerde mümkündür. Kişisel kullanım eşyaları, ev eşyası, konut, emek geliri ve biriktirilen paralarda vatandaşlara *kişisel mülkiyet hakkı* sağlanır.

Vatandaşların vicdan ve dinî inanç özgürlüğü güvence altındadır. Her vatandaşın ateist olma, ya da herhangi bir dine inanma hakkı vardır. Komünist ve işçi partileri, dinsel inançların ortadan kalkmasının halkın bütün tabakalarının öğrenim ve kültürünün yükselmesine, bilimsel dünya görüşünün benimsenmesine bağlı, devamlı, uzun bir süreç olduğu kanısındadırlar. Onlar bu sürece yön verirken idarî baskılara başvurmamaktadırlar. Dini cemaatlar kendi işlerini kanunlar çerçevesinde serbestçe çözebilmekte ve dinî ayinler yapabilmektedirler. Dini öğretim vatandaşların özel işidir; okul, kilise ve camiden (dinden) ayrılmıştır.

Bazı ülkelerde eşit hakka sahip birkaç dinî cemaat vardır. Örneğin ADC'nde protestan ve katolik kilisesinden başka daha bir çok dinî cemaat mevcuttur. SSCB'nde 11 büyük dinî cemaatla yanyana daha bir çok küçük dinî cemaat vardır; RSC'nde devlet tarafından tanınan 15 dinî tapınak, ÇSSC'nde resmen tanınan 17 mezhep mevcuttur. Kiliselerin ve dinî cemaatların, bina ve donatımlarıyla birlikte kuruluşları vardır, bunlar dinî literatür yayınlarlar. Dinî cemaatlar ve tarikatların irticai mahiyette faaliyetinde bulunmaları yasaktır.

Vatandaşların her türlü halklarının ihlâli, vatandaşlara dinî mensubiyetlerine veya dinsizliklerine bakarak ayrıcalık tanınması, dine inananların dinî duygularına veya inanmayanların ateist duygularına hakaret edilmesi, din düşmanlığının körüklenmesi kanunla cezalandırılır.

Sosyalist demokrasinin karakteristik bir yönü de, vatandaşların *hak ve yükümleri arasındaki karşılıklı sıkı bağdır*. Hak ve yükümün birlik olması gerektiğini Marksizmin kurucuları önemle belirtmişlerdir. Engels, bu konuda şunları yazmıştır: «Eşit yükümler, bizim için, burjuva-demokratik hak eşitliğine önemli bir katkıdır. Ve bu katkı, burjuva hak eşitliğini özel burjuva anlamından yoksun etmektedir.» (!) Anayasalar vatandaşlara *kanunlara riayet etmek, çalışmak, toplumsal mülkiyeti korumak, sosyalist vatani savunmak, yeni toplumsal düzenin gelişmesine yardım etmek* yükümlerini yüklemektedir. Vatandaşlara haklar sağlayan sosyalist demokrası, aynı zamanda, örgütlülüğü ve bilinçli disiplini kuvvetlendirir. Sosyalist demokrasi, kanunla belirlenmiş yükümlere karşı anarşist davranışlara müsaade etmez.

Bunun için de kardeş sosyalist ülkelerdeki Marksist-Leninist partiler, devlet organları ve kamuoyu, vatandaşların haklarının korunmasına

(!) K. Marks ve F. Engels, Toplu Eserleri, c. 22, s. 235.

olduğu gibi yükümlerin herkes tarafından bilinçli olarak ve titizlikle icra edilmesine büyük bir önem vermektedirler.

Tarihsel tecrübeler göstermiştir ki, özgürlük kavramı sınıfların çıkarlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Sosyalizmde hak ve özgürlükler emekçilerin hizmetindedir ve onların çıkarlarına zarar verici alanlarda kullanılamaz. Sosyalist devletin kanunları, karşı-devrimci güçlerin örgütlenmeleri, anti-sosyalist propaganda, harp propagandası ve diğer kanun ve toplum-dışı faaliyet «özgürlük»lerini ortadan kaldırmaktadır.

Ulusal sorunun çözümü

İnsanın insan tarafından sömürülmesini, bu suretle de bir ulusun diğer bir ulus tarafından sömürülmesini *ortadan kaldıran sosyalizm, uluslararası güvensizlik ve düşmanlığın kökenlerini yok etmekte, uluslar arasında dostluğun gelişmesi ve ulusların yakınlaşmaları için gereken koşulları yaratmaktadır.*

Fakat sosyalizmin bu üstünlükleri otomatik olarak gerçekleşmiyor. Eski düzen, genellikle yüzyıllar boyunca uluslar arasında dostluğun doğması ve gelişmesini engellemiş, şovinizm ve milliyetçilik duygularını aşılamış, bu uğrunda, Lenin'in belirttiği gibi, «yalan ve demir»den bol bol yararlanmıştır. Geçmişten kalan bu kötülüklerin tamamıyla yokedilmesi zordur, kendilerini yaratmış olan sosyal koşulların ortadan kalkmasından sonra da silinmemekte, zaman zaman belirmektedirler.

Bugün üç sosyalist ülke-SSCB, YFSC ve ÇSSC-federatiftir ve tipik sosyalist federasyon prensipleri üzerine kurulmuşlardır. Federasyon üyelerinin ulusal karakteri, gönüllü olarak birleşmeleri ve eşit haklı oluşları bu prensiplerin bellibaşlılarıdır. Öte yandan, sosyalist federasyonlardan her biri, üyelerinin sayıları, federalizmin doğurduğu bazı politik-hukuki problemlerin çözümü bakımından birbirinden farklıdır.

Sosyalist devletlerin bazılarında, otonom milli-bölgesel üniteler ve devlet formasyonları vardır. SSCB'nde 20 otonom cumhuriyet, 8 otonom eyalet, 10 ulusal bölge; Yugoslavya'da iki otonom bölge; VDC'nde 2 otonom bölge ve bir otonom sancak; Mog.HC'nde ulusal oymak bulunmaktadır. ÇHC'nde Anayasa otonom bölgelerin, sancak, ilçe ve ulusal bucakların kurulmasını öngörmektedir. ÇHC'nin kuruluşundan sonra meydana getirilen otonom ulusal üniteler ÇKP'nin 8. Kongresi'ne (1956) kadar geliştiler. Bu devrede bu bölge halkları ekonomik ve kültürel gelişmede önemli başarılar elde ettiler. Çin asıllı olmayan halk (50'den fazla ulus) yakına kadar ülke arazisinin $\frac{1}{10}$ 60'ında yaşıyordu. ÇHC'nde «kültür devrimi» sırasında bu uluslararası ilişkilerde sosyalist prensiplerden kesin sapmalar oldu. Bunlardan başlıcası, ulusal azınlıkların yaşadıkları bölgelerin süratle «çinileştirilmesidir».

Otonom üniteleri ve devlet formasyonları, bir halkın veya ulusal azınlığın, yahut birkaç ulusal grubun ulusal devlet biçimi olabilirler. Şu veya bu ulusal devlet biçiminin seçimi genellikle o bölgede yaşayan ulusal grubun isteğine bağlıdır. Her halkın arzusuna göre bu biçimler değişebilir, bir ulusal otonomi biçiminin yerini bir başkası alabilir. Otonom olan halk, ayrı bağımsız bir ulusal devlet meydana getirebilir ve o ülkenin diğer halklarıyla federatif ilişkiler kurabilir. ÇSSC'nde Slovakya, SSCB'nde Kazakistan, Kırgızistan ve diğer bazı cumhuriyetler bunun örnekleridir.

Milliyet, ırk ve dil farkı gözetmeksizin vatandaşların eşitliği sosyalist anayasa tarafından güvence altına alınmaktadır. Milliyet, ırk ve dil ayrılığı esasına göre her türlü diskriminasyon ve ayrıcalık biçimleri yasaktır.

Vatandaşların ulusal hak eşitliği prensibi, ya ayrı ayrı bölgelerde yaşadıkları için bir devlet biçimi kuramayan, yahut (ADC'ndeki Luji Sırpları gibi) böyle bir devlet kurarak ayrılmak istemiyen küçük halkların ve ulusal azırlıkların haklarının güvence altına alınmasıyla tamamlanır. Bu ulusal gruplara özellikle ana dillerini kullanma hakkı, öğrenim ve kültürlerini ana dillerinde geliştirme hakkı, devlet organlarında orantılı olarak temsil edilme hakkı vb. haklar garanti edilir. Ahalinin ulusal bakımdan karışık olduğu bölgelerde devlet organları, enformasyon araçları, öğrenim ve kültür kuruluşları o bölgede yaygın dillerin hepsini kullanırlar.

Sosyalist ülkelerin tecrübeleri göstermiştir ki ulusal sorunun çözümü için yalnız şu veya bu ulusal devlet biçiminin kurulması ve ulusal eşitlik hakkının hukuki olarak güvence altına alınması yeterli değildir. Geçmişte yaratılmış olan uluslar arasındaki eşitsizliği yok etmek ve ulusal ilişkileri gerginleştirecek bütün nedenleri ortadan kaldırmak için alınan yığın yığın tedbiri de bunlara katmak gerekir.

Sovyetler Birliği'nde bu alanda büyük başarılar elde edilmiştir. Sovyetlerde birçok cumhuriyet halkının devrime kadar devletleri yoktu, ulusal baskı altındaydılar, ekonomi ve kültür alanlarında geri kalmışlardı, politik alanda ise bütün haklardan mahrumdular. Birçoğu feodalizmde ve hattâ feodalizm-öncesi ilişkilerin koşulları içinde yaşıyorlardı. Sovyet iktidarı, halkları kölelikten kurtardı, onlara kendi devletlerini kurma olanağını verdi, ekonomi ve kültürlerinin hızla gelişmesi için koşullar yarattı. Gelişmelerinde Rus halkının kardeş yardımı olağanüstü büyük bir rol oynadı ve oynamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin Orta Asya Cumhuriyetlerinden Özbekistan 1913 yılındakine oranla 1968'de 37 misli, Kırgızistan 152 misli, Tacikistan 76 misli, Türkmenistan 39 misli, Kazakistan 100 mislinden fazla üretim yapmışlardır. Kafkasya cumhuriyetlerinde sanayi üretim hacmi Gürcistan'da 72 misli, Azerbaycan'da 29 misli, Ermenistan'da 146 misli artmıştır. Otonom cum-

huriyetlerin başarıları da pek büyüktür. Örneğin ağır sanayi üretimi, Karelya Otonom SSC'nde 58 misli, Dağıstan OSSC'nde 90 misli, Mordovya OSSC'nde 120 misli, Buryatsk OSSC'nde 150 misli, Kuzey Ozetya OSSC'nde 176 misli, Yakut OSSC'nde 117 misli, Komi OSSC'nde 182 misli, Mariy OSSC'nde 187 misli, Çuvaş OSS'nde 245 misli, Tatar OSSC'nde 315 misli, Udmurt OSSC'nde 409 misli, Başkurt OSSC'nde 414 misli artmıştır.

Daha gelişmiş olan Baltık cumhuriyetleri de sosyalizm koşullarında büyük başarılarla ulaşmışlardır. Onların sanayi üretimi 1940 yılındakine oranla Litvanyâda 25 misli, Letonya'da 23 misli, Estonya'da 24 misli artmıştır.

Bu başarılar, halk yığınlarının kültürünü yükseltmek için dev çabalar sarfedilmeseydi elde edilemezdi. Örneğin, Kazakistan halkı devrimden önce göçebe hayatı yaşıyordu, okur-yazar Kazaklar parmakla sayılacak kadar azdı. 1936 yıllarına doğru Sovyet iktidarı göçebe hayatı yaşayanları, yerleşik yaşamaları gerektiğine ikna etti, 1941 yılına doğru okuma-yazmasızlık ortadan kaldırdı. Bugün Kazakistanda 10 bin kişiye düşen yüksek öğrenim öğrencilerinin sayısı, İngilteredekine oranla iki misli, Batı Almanya ve İtalya'dakine oranla hemen hemen üç misli, Hindistan, Pakistan ve İran'dakine oranla 5—13 misli daha fazladır. Kazakistan'da nükleer-fizik, elektronik, tele-mekanik gibi kollar da dahil olmak üzere bilim hızla gelişmektedir. Bilim kuruluşlarında ve yüksek okullarda 20 binden fazla bilim adamı çalışmaktadır. Kazak edebiyat ve sanat eserleri bütün Sovyetler Birliği'nde ve dış ülkelerde bilinmektedir.

Kardeş sosyalist ülkelerin Marksist-Leninist teoriye dayanan politik ilişkileri ve kuruluşlarının gelişme pratiği, üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine ve emekçilerin iktidarına dayanan yeni sosyal düzen, ekonomiyi, halkın çıkarlarına uygun olarak plânlı bir biçimde ve bunalımsız geliştirmek, emekçilerin sosyal ve politik haklarını güvence altına almak, gerçek demokrasi için, geniş halk yığınlarının toplumun yönetimine reel olarak katılmaları için, insanların her yönden gelişmeleri, ulusların hak eşitliği ve uluslar arasında dostluk için koşullar yaratmak yeteneğine sahip olduklarını ispat etmiştir.

Bu durum, Marksist-Leninistlerin, sosyalizmin politik ve ekonomik biçimlerini daha da yetkinleştirmeyi bir zorunluk olarak duymadıkları anlamına gelmez elbette.

«Sosyalist dünya bugün, yeni düzenin sahip bulunduğu muazzam rezervlerden daha tam olarak yararlanma olanaklarının ortaya çıktığı bir gelişme dönemine girmiş bulunmaktadır. Bu olanaklar, yeni sosyal yapıya dayanarak gelişmekte olan olgunlaşmış sosyalist toplumun ihtiyaçlarına uygun daha mükemmel ekonomik ve politik biçimlerin kazınmasına ve uygulanmasına yardım etmektedir.»

«Komünist ve İşçi Partileri Danışma Toplantısı, Moskova 1969

Sosyalist düzen dinamiktir. Toplumsal ilişkiler ve kuruluşlarda durgunluk ve kaskatılık ona yabancıdır.

Marksist-Leninist partiler, emperyalist ve revizyonistlerin sosyalizmi «yumuşatma» ve «liberalleştirme» çabalarını sonuçsuz bıraktırmakta, dogmatik yozlaştırmaları reddetmekte, insanlar arasında yeni ilişkiler sistemi yaratmaya çalışmakta, Marks ve Engels'in, «Komünist Partisi manifestin»de, «her birimizin özgür gelişmesi hepimizin özgür gelişmesi için koşulları hazırlar» dedikleri komünist topluma bu komünist ideale gitgide yaklaşmaktadırlar.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Ç. Uni Raca

G. Şahnazarof

L. Yuntila

Kollektif yaratıcılığın gücü

(Komünist ve işçi partileri temsilcilerinin 1960 yılı danışma

toplantısının onuncu yıldönümü münasebetiyle) 731

Yuri Jukof

Avrupanın kaderi 744

Miroslav Mots

Çekoslovakya bunalımdan çıkış yolunda 756

Yan Prajki

Ordular var halka karşı, ordular var halktan yana 768

Andre Vöge

Demokratik santralizm ve parti-içi demokrasinin gelişmesi 776

x. x.:

Sosyalist ülkelerin politik düzeni 781

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

İngilizcesi:

Central Books Ltd., 37 Grays Inn Road, London, W. C. 1.

İtalyancası:

Libreria Rinascita, Via delle Botteghe, Oscure 2. Roma

Almancası:

«GLOBUS»-Vertrieb ausländischer Zeitschriften, Wien XX,
Höchstädtplatz 3

Yunancası (Kıbrıs'ta):

Laikon Praktorion, Tricoupi Street, 53 r., Nicosia

Ruşçası:

Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6, Thákurova 3

Fransızcası:

Societe d'Edition et d'Enformation 9, Boulevard des Italiens Paris (2e)

İspanyolcası:

Ediciones Pueblos Unidos Casilla Correo 589, Montevideo

Japoncası:

Nauka Ltd., 2, Kanad-Zinbocho 2-chome, Chiyoda-ku, Tokyo

İsveç dilinde:

Arbetarkultur, Söderarmsvagen 36, Johanneshov 6, Stockholm

Bulgarcası:

Raznoiznos, I, Rue Tzar Assen, Sofia

Türkçesi:

«Y E N İ Ç A Ğ » – Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6,
Thákurova 3

Fiyatı 1 lira